ACCADEMIA DI MEDICINA
DI TORINO

DCCLXXVIII.

TIUM BASILIUM.

RMISSU, AC PRIVILEGIO.

E II
37

DAN. WILH.

TRILLERI,

PHILOSOPH. ET MED. DOCT.

Archiatri Naſſovici ſuccincta
Comentatio

DE
PLEURITIDE
EJUSQUE CURATIONE

ADJECTIS SIMUL X. SINGULARIBUS
Pleuriticorum Hiſtoriis, & Diſputatione
de Pleuritide Æſtiva.

Non ungularum tanta vis latus fodit, } Prudentius
Mucrone quanto dira pulſat Pleuriſis, } Periſtephan. X.

EDITIO QUARTA VENETA.

VENETIIS, MDCCLXXVIII.

APUD LAURENTIUM BASILIUM.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

E II
37

LECTORI BENEVOLO

S.

Quæ de Pleuritide ejuſque curatione hoc Commentariolo ſtrictim explicata vides, mi Lector, nec antiqua plane eſſe ſcito, nec nova prorſus; ſed potius nov-antiqua, ſive antiqua in uſum hodiernum reducta & nova quaſi incude recuſa.

Niſi enim Hippocrates omnium optime & accuratiſſime de hoc exitiabili morbo ſcripſiſſet, niſi eum poſtea ſequuti Aretæus, Alexander Trallianus, Cælius Aurelianus, Cornelius Celſus, paucique alii ſaluberrima ſanandi præcepta & præſidia tradidiſſent; nos forſan adhuc in ſpiſſiſſima nocte caligantes reptaremus, aut per deſerta & inhoſpita teſqua errabundi vagique palaremur.

Nam quæ poſtea Galenici & Chemici in primis magnis Voluminibus, nec minore faſtu, ſuæ nimirum Junoni ſive opinioni, nimium quantum inſervientes, commentati fuerunt, adeo uſque incerta, contraria immo & pernicioſa plerumque ſunt, ut Medicinam primum facturus, præ opinionum divortio, & indigeſta remediorum farragine, neſciat fere ſemper, quid eligendum, & quid ſequendum aut vitandum fuerit.

Hæc igitur apud animum perpendens meum, quum mihi crebra pleuriticos tractandi occaſio ſubnaſceretur, (regnat enim in his regionibus Rhenanis, ſive cæli algentis, procelloſi & in omnes tempeſtates expoſiti vitio, ſive diætæ vinoſæ, ſive alius nobis incognitæ cauſæ culpa, tetrum hoc

morbi genus frequentius, quam in Saxonia, ubi quondam Medicinam exercui,) nihil prorſus hominum penſi habui; ſed relictis potius omnium opinionum Commentis & ſterilibus Doctorum Cathedris, ſolius Naturæ veſtigia, ab Hippocrate ejuſque aſſeclis ſtudioſe preſſa, religioſe obſervanda cenſui, donec crebro uſu & multiplici experientia paullatim addiſcerem, quæ atrocis morbi indoles, quæ cauſſa, quæ origo, quibuſque telis & medelis vitæ hunc inſidiatorem ferociſſimum debellare liceret.

Ex ægrotorum ergo Lectis plus cepi utilitatis, quam ex diligentiſſimis innumerorum Librorum Lectionibus; ita, ut hinc fere cum Mario apud Salluſtium, paucis quidem immutatis, pronuntiare poſſem, niſi glorioſum nimis & invidiæ opportunum videretur, quæ illi audire & legere ſolent, eorum partem vidi & geſſi; quæ illi litteris, ea ego experiundo didici; nunc vos exiſtimate, facta an dicta plura ſint?

Hunc enim in modum in omni hoc Commentario componendo me exhibui, quaſi ſolus & primus eſſem, qui de pleuritide aliquid conſcriberem; licet me nequaquam fugeret, plauſtra fere librorum & Diſſertationum extare, quibus ad nauſeam fere uſque, de morbo hoc tractatum fuerit, ut vel ex ſolo Lindenio per Mercklinum renovato ut & Mangeti Bibliotheca Medica abunde conſtat.

In promptu igitur cauſſa eſt, quare tam exiguum potius Libellum conſcribere maluerim; quum magnum, immo maximum & pluſquam unum Cæſaris Anti-Catonem protrudere potuiſſem. Si enim omnia illa vaſta commentaria, quæ antehac certatim quaſi de hoc funeſto morbo condita fuerunt, excerpere & in Compendium mittere placuiſſet; bone Deus! quantæ molis quantique ponderis volumen immo Volumina conflare licuiſſet! Sed noluí,

lui, quia de humano capite agebatur, aliena ſcrinia impudenter compilare; Verum meis potius oculis fiſus, ea tantum in medium adferre animus fuit, quæ certa fide & explorata experientia niterentur & non leve in praxi ipſa emolumentum præſtarent. Pertædebat quippe, aliorum commenta commendare; ſed propria potius experimenta expromere allubeſcebat; ut ſcilicet Tirones medici ſic haberent exemplum aliquod ſi non magnum atque illuſtre, at fidum tamen atque verum, quod in ipſa dubia arte medicinali faciunda, tuto, cito & jucunde aliquando ſequi poſſent.

Oportet enim in hac re maxime, in qua vitæ & ſanitatis ratio verſatur, ſibi quemque confidere, ſuoque judicio ac propriis ſenſibus niti ad inveſtigandam & perpendendam veritatem; quam credentem alienis erroribus decipi; tanquam ipſum rationis expertem, ut Vir gravis & ſanctus quondam acute dicebat.

Interim eximia ſua laude defraudandi hinc minime ſunt ſummi in arte ſalutari antiſtites, Thomas Sydenhamus, Georg. Baglivus, Hermannus Boerhaave, & qui ingenti boni publici commodo, unus per Dei gratiam adhuc ſuperat, Fridericus denique Hoffmannus, Viri religioſe potius tacendi, quam leviter nimis loquendi; quippe qui Hippocratis, immo ipſius potius Naturæ veſtigiis preſſe inſiſtentes, plurimum mihi profuerunt ad indagandum verum, & in prædictionibns rite formandis medendique arte multum mihi lucis prætulerunt, & titubantem hinc inde me magis confirmarunt.

Reliqui enim, quos abſoluto hoc meo opuſculo, demum evolvi, numero quidem haud pauci, viam, qua ad veram ſolidamque medendi methodum auſpicato iretur, aut plane non viderunt, aut per tranſennam ſaltim viſam timuerunt calcare, aut levi-

ter denique calcatam mox turpiter iterum deſerue-runt.

Inſpexi igitur eos ideo potiſſimum, ut diſcors ipſorum concordia me plenius edoceret, quid vitandum potius eſſet, quam quid imitandum: ex frivolis enim atque pertinacibus eorum contradictionibus & tortuoſis ænigmatis ſolidi quid verique elici poſſe, jam diu ſpem omnem abjeceram merito: Feciſtis probe, exclamabam, incertior ſum multo, quam dudum.

Ceterum in recenſendis pleuriticorum Hiſtoriis nemo quæſo demiretur, quod vel minutiſſima quævis paullo ſcrupuloſius perſequuti fuerimus: quin potius ſciat ideo illud a nobis factum, ne quid facile prætermitteretur, quod ad Morbi hiſtoriam accuratius pernoſcendum ullo modo faceret, qua in re luculenter nobis præluxit Hippocrates Batavus, Hermannus Boerhaave, & ante eum Sydenhamus cum pauciſſimis aliis.

Quod tamen ego ſic accipi volo, non tanquam hos magnos viros aſſequutum eſſe me crederem; ſed tanquam aſſequi laboraverim, fortaſſe non fruſtra, ſi ad affectum meum quis potius reſpexerit, quam ad effectum.

Sed nolo Te diutius, amice Lector, per ſpatioſas ambages & longa exorſa tenere, hinc jam demum Vale, meiſque conatibus in publica commoda hactenus ſuſceptis, & in eadem impoſterum ſuſcipiendis, bene velle perge.

Induxi Te ad legendum; ſincerum mihi
Candore noto reddas judicium, peto.

CON-

CONSPECTUS

Omnium Capitum hoc Commentario comprehenſorum.

Aphoriſmi Pathologico-Semiotici de Pleuritide generales, ipſi Tractatui præmiſſi.

CAPUT PRIMUM.

De Sede, Natura, Ortu & Tempore Pleuritidis in genere. 14

CAPUT SECUNDUM.

De ſumma Venæ ſectionis Neceſſitate, uſu & Efficacia in Pleuritide. 18

CAPUT TERTIUM.

De Variis Auctorum Pleuritidem curandi Methodis hactenus uſitatis, cum vera Epicriſi. 32

CAPUT QUARTUM.

De ſimplici, facili, naturali & omnium tutiſſima Pleuritidem curandi Methodo. 37

CAPUT QUINTUM.

Tractat de Decem ſingularibus Pleuritidem Hiſtoriis e propria Auctoris Experientia depromptis. 43

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

CONcediamo Licenza a *Lorenzo Baſeggio* Stampator *di Venezia*, di poter riſtampare il Libro intitolato: *Dan. Wilh. Trilleri, de Pleuritide &c.* oſſervando gli ordini ſoliti in materia di Stampe, e preſentando le Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 3. Marzo 1769.

Angelo Contarini Proc. Rif.

(Alviſe Vallareſſo Rif.

(Franceſco Moroſini 2. Kav. Proc. Rif.

Regiſtrato in Libro a Carte prima al Num. 1.

Davidde Marcheſini Segr.

APHO-

APHORISMI
PATHOLOGICO-SEMIOTICI
DE
Pleuritide Generales.

I. PLeuritis vera (alia enim eaque benignior eſt notha vel mendax, de qua hic nobis ſermo eſt nullus,) ſive Morbus lateralis, eſt febris acuta cum dolore pungente acerrimo unius vel alterius, vel utriuſque lateris, cum reſpiratione difficillima & tuſſi aſperrima, orta a ſubita ſanguinis ſtagnatione æſtuoſiſſima, in membrana pleura & muſculis vaſiſque intercoſtalibus, vel ab aere frigido poſt æſtum & fatigationem nimiam inſpirato vel a ſingulari cœli nocentis intemperie generata, quæ, propter viciniam, mediaſtinum ipſoſque pulmones ſimul in conſenſum rapit & ſimili labe incenſiva contaminat.

II. Vel quæ vice verſa, prius in vaſis bronchialibus & externa ſuperficiali pulmonum parte oborta, peſtiferum poſtea contagium ſpargit in contiguam pleuram pectus intus ſuccingentem & muſculos ſimul intercoſtales cum vaſis ſuis ſanguiferis.

III. Vel quæ uno eodemque temporis puncto, (quis enim hæc accurate ſatis definire auſit?) & thoracem cum

ſuis

ſuis membranis & muſculis, & ipſos adeo pulmones ſubito corripit & fœda labe cauſtica corrumpit.

IV. Sufficit certe, non pleuram ſolum affici, quod hactenus quidem temere creditum; ſed ipſam quoque pulmonum ſubſtantiam ſimul infectari, quod unicus Medicinæ ocellus, Anatome, docuit luculentiſſime.

V. Duplex vero eſt pleuritis, vel humida nimirum, vel ſicca.

VI. Humida mox a primo acceſſionis die, multa ſputa ſpumoſa ſtriis tamen ſanguineis diſtincta egerit, & benignior eſt altera, quamvis nec omni vacet periculo.

VII. Sicca vero, præter moleſtiſſimum excreandi & tuſſiendi conatum, pauca ſpumoſa, aut nihil prorſus rejicit, & hæc priore longe periculoſior.

VIII. Tertiam quidem pleuritidis ſpeciem ex Galeno addit Bartoletus, quam ſtertoroſam ſive moroſam & pernicioſam appellat; (ipſe Galenus perquam ſignificanter vocat ἀπεπτοτάτην, quaſi dixeris *incoctiſſimam*, ſi liceat quidem ὀνοματοποιεῖν) qua vero nihil prorſus excreatur, & ne tuſſiendi quidem conatus præſto eſt.

IX. Hæc quidem omnium eſt atrociſſima & periculoſiſſima: Indicat enim omnem thoracis teſtudinem cum ipſis pulmonibus intus contentis ita tenſam & ſpaſmo conſtrictam eſſe ab congeſto ibi & congelato quaſi ſanguine, ut vis contractrix expultrix omnis plane ceſſet, certiſſimo indicio, mortem jamjam in propinquo fore.

X. Quoniam tamen hæc pleuritis infauſta tantummodo ſiccæ eſt progenies, exinde potiſſimum ſubnata, quando ſcilicet ſicca nec ſpontaneo Naturæ beneficio, nec tempeſtivo artis ſalutaris ſubſidio, adauctis ſubinde lethiferis viribus, & Natura morbi ferocia plane ſuccumbente, in mortem tendit gangrænoſam; ideo huic diſtinctioni plus inanis ſubtilitatis, quam ſolidi fundamenti, ſubeſſe merito cenſemus

XI. Ceterum pleuritis in omne hominum genus impune ſævit ſine diſtinctione.

XII. Plus tamen mares infeſtat, quam fœminas, adnotante quoque Cælio Aureliano.

XIII. Ex illis juvenes magis & ſtata ætate viros, quam ſenes.

XIV. Ex his rurſus macilentos & ſiccos magis, ob vaſa nempe ſanguifera ampliora, quam obeſos & humidos, propter vaſa anguſtiora & depreſſiora.

XV. Minus vero, qui acidum ructant, quia nempe habent vaſa debilia, ſanguinemque tenuem, fluidum, nec facilem inflammari.

XVI. Omnium minime infantes, ob nimiam, ut videatur, corporis tenelli, fluxi & perſpirabilis laxitatem, acute obſervante Aretæo.

XVII. Vidi tamen puellam IX. annorum a ſæva pleuritide ſubito raptam, quæ forſan tamen ſervari potuiſſet, niſi parentes crudeliter miſericordes opportunam ſanguinis miſſionem, præter rationem, nimium reformidaſſent.

XVIII. Frequentiſſime contra in eos acrius ſævit pleuritis, qui duro atque impuro victui, ut fructibus leguminoſis carnibuſque & piſcibus ſalitis & fumo induratis, potuique ſpirituoſiori, præſertim vini ſpiritui, plus juſto per vitam ſunt adſueti.

XIX. Hinc venatores, milites, olitores, ruſticos, curſores, aurigas, equiſones & id genus ex ima cavea aliquos ſæpenumero pleuriticos fieri certa fidaque experientia conſtat.

XX. Fœminas autem ubi corripit dirum hoc malum, tum majores plerumque Tragedias excitat, quam in viris.

XXI. Dextrum ut plurimum latus obſidet, & tum benignior eſt.

XXII. Siniſtrum vero rarius adoritur; ubi autem contingit, tum in atrocius diſcrimen adducuntur ægroti, & morbus diutius durat, contrarium licet ſtatuentibus Rufo, Rhaſe atque Avicenna.

XXIII. Sanguis pleuriticorum ſemper fere albidi lardi aut ſevi ad inſtar, craſſus, tenax & ita quaſi compactus, ut vix diſcindi queat.

XXIV. Urina poſt quintum diem plerumque turbida, & ſubſidit, alias flammea, liquida, cruda, ſine nubecula aut ſedimento.

XXV. Quibus per totum morbi decurſum urinæ non ſubſidunt, ii majore in periculo verſantur, criſinque expectare debent difficiliorem, nam ſerius judicantur.

XXVI. Dies critici plerumque ſunt Quintus, Septimus, No-

Nonus, Undecimus, Decimus quartus, tandemque Vigeſimus. Tum enim vis morbi acrius exæſtuat, & adjuvante Natura, vel in ſalutem tendit, vel eadem fatiſcente, in mortem, aut in tabificum empyema.

XXVII. Diarrhœa ab initio morbi ſuperveniens periculoſa admodum & plerumque, non tamen ſemper letifera eſt; *paſſionis enim magnitudinem docet*, ut loquitur Cælius Aurelianus,

XXVIII. Sed eadem in morbi progreſſu & mitigatis jam ſævioribus ſymptomatis, ſuccedens, ſalutaris eſt, & ægrotum citius ad ſanitatem perducit, qua de re exempla notatu digniſſima literis conſignarunt Valleriola, Panorolus & alii plures.

XXIX. Rariſſime, immo plus dicam, nunquam fere moriuntur, quibus poſt venæ ſectiones, dolor laterum in claviculas & omoplatas protenditur aut in dorſum propagatur. Quod ſane bene notandum, ad prognoſin rite formandam, ægroto quidem gratam atque acceptam, Medico vero honorificam & glorioſam.

XXX. Licet poſt peſtilentialem febrem, hæc pleuritica omnium fere atrociſſima ſit, homineſque citiſſime jugulet; tamen ſi naturæ opportune & mox ab initio debite ſuccurratur, morbique violentiæ intrepide obviam eatur; nullus ferme eſt morbus qui promptius ſe ſubjugari patiatur, & exactiorem criſin ſervet, quam hæc ipſa febris pleuritica. Sed ὀξεῖς καιροὶ, nullum enim momentum, nullum inquam, temere eſt negligendum.

XXXI. Crebrius corripiuntur pleuritide qui ſemel eadem decubuerunt: plerumque etiam dyſpœnea laborant & anhelitu, quod pleuritidem paſſis vel unus vel utrique pulmonum lobi pleuræ adhæreſcere & connaſci ſoleant, quod pleuriticorum Anatome & Bonetum docuit, & me ipſum.

XXXII. Sanguis pleuriticis a primo decubitus die, uſque ad quartum haud excluſum, cito, crebro & copioſe mitti debet: Si vero ſæva vis morbi urgeat ægrique vires permiſerint, etiam ad ſeptimum, quin & in octavum adeo uſque diem venæ ſectio cum fructu inſtitui poteſt: quod tamen cautiſſime & cum grano ſalis, quod dicitur, vel maxime capiendum, nec temere & præter ſummam neceſſitatem, audendum aut tentandum.

XXXIII. Purgantia remedia, etiam mitiſſima & alias innocua, valde tamen plerumque in pleuritide nocere turbaſque ciere deprehenſum eſt.

XXXIV. Enemata contra blanda, abſtergentia antiphlogiſtica, modice adhibita valde prodeſſe compertum eſt.

XXXV. Pleuritici, quibus intra primum & quintum diem, ſanguis purpureus floriduſque affatim e naribus profluit, naturæ beneficio plerumque ſervantur, etiamſi neglecta fuerit in tempore ſanguinis miſſio. Par judicium eſto etiam de hæmorrhoidibus, quippe quæ uberius manantes morbum ſolvunt, & lætam ſalutem denunciant.

XXXVI. Quibus vero poſt id tempus cruor niger, piceus quaſi & viſcidus, etſi copioſe, e nare deſtillat, iſti nec levaminis quid ſentiunt, nec ſuperſtites facile manent. Meningum enim ipſiuſque cerebri funeſtam grangrenam jamjam inſtare, triſte indicium eſt. Nec aliud ſane portendit ſanguis tum per inferius guttur copioſe exturbatus; nihil enim indicat aliud, quam totum inteſtinorum tractum ferali gangræna jamjam eſſe corruptum.

XXXVII. Pleuritici, qui elapſis prioribus diebus, & neglecta prorſus legitima medicatione, venæ præſertim ſectione, nihil amplius mali perſentiſcunt, nihilque plane dolent, niſi quod unum alterumve hypochondrium elevatum & prætumidum fuerit; hi ſubita præter opinionem metaſtaſi facta, intra paucos dies, immo horas, ſuffocantur.

XXXVIII. Significat enim, ingentem ſanguinis corrupti putridique vim jamjam in pectoris cavum effuſam fuiſſe, & pulmones purulento quaſi cataclyſmo ſubmerſos, officio ſuo reſpirationis, amplius legitime defungi haud poſſe, unde mors inevitabilis.

XXXIX. Abſceſſus pleuriticis aut pone aures, aut ad pedum talos, aut ſub axillis, aut alibi in corpore obortos & cocto albidoque pure repletos pro optimo ſalutis ſigno habendos eſſe, frequenti experientia compertum eſt. Indicat enim ſanguinem corruptum benigno potentis naturæ munere, ab interioribus partibus nobilioribus, verſus exteriora minus nobilia, ſic ſaluberrime eſſe eliminatum. Sed rarum hoc eſt ancepſque Naturæ molimen.

XL. Simul tamen exinde perſpicue patet, ægrotos ab initio haud rite tractatos, & venæ ſectionem vel plane

om-

omiſſam, vel non ſatis crebro, juſtaque & ſufficienti copia, fuiſſe adminiſtratam.

Aphoriſmorum Pathologico-ſemioticorum Generalium Finis.

CAPUT PRIMUM.

De Sede, Natura, Ortu, & Tempore Pleuritidis in genere.

I. PLeuritis quid ſit, & unde ortum ducat, paucis indicatum Aphoriſmis prioribus, proxime præcedentibus.

II. Nempe ſtaſin ſanguinis in rapidam inflammationem exardeſcentem ſupponit in vaſis pulmonalibus ſanguiferis ſubito obortam, quæ ſua labe inficiunt ſimul externam membranam pulmones undiquaque ambientem, quæ eſt propago membranæ craſſioris pleuræ; unde ipſa pleura neceſſario ſimul inflammatur cum muſculis meſopleuriis & vaſis intercoſtalibus; immo cum ipſo nonnunquam ſepto tranſverſo ſ. diaphragmate, ut ex ſingulari hiſtoria patet, quam refert Heurnius ἀ'τόπτης, ad Aph. Hipp. 24. Sect. V. p. 351. add. Baron Lib. I. de pleuripnev. cap. 17.

III. Inde falſo a ſola pleura vocatur pleuritis: multos enim pleuriticorum periiſſe, quibus ſoli pulmones, ſalva tamen pleura, inflammati, pure repleti, & pleuræ plerumque adnati fuerint, optima & fidiſſima magiſtra, Anatome, clare teſtatur, & ex hac Baronius, Sennertus, Riverius, Platerus, Zecchius, Jul. Cæſ. Benedictus, Jo. Faber, Gotofr. Voglerus, Bonetus, Boerhaavius, & Hoffmannus, præſertim vero Petrus Servius, qui in trecentis, quod jure mireris, pleuriticis Romæ, poſt mortem diſſectis, ſemper unum pulmonis lobum corruptum materiaque putrida turgidum, intacta tamen, aut leviter ſaltem vitiata pleura, deprehendit, ceu ex ipſo refert ſummus Vir, VVelſchius, & ex eo laudatiſſimus Hoffmannus, in immortali opere de Medicima Syſtematica, Tom. IV. Sect. II. Cap. 6. pag. 426. cujus & conferri hic omnino meretur præſtantiſſima Diſſertatio de Pleuritide & Peripneumo-

monia, ante aliquot annos habita denuoque ex merito recuſa. Immo id ipſum jam dudum ex antiquis ſagaciſſime odorati ſunt Euriphon, Evenor, Praxagoras, Philotimus & Herophilus, ceu obſervavit Cælius Aurelianus, Capit, 16. de Acut. Morb. Libr. II. ubi hanc in rem plura notatu digna, quia nec ipſe a probabili hac opinione alienus fuit, ut ex antecedentibus patet.

IV. Nec ſolam pleuram cum muſculis & vaſis intercoſtalibus matrem eſſe poſſe tam funeſtæ ſobolis, tuſſis, ſputum cruentum, difficilis reſpiratio & in fine morbi cocta & ſalutaria pectoris ejectamenta, maniſeſtiſſime, putem, declarant.

V. Licet enim per ſe affatim conſtet, & pleuram & muſculos intercoſtales plurimum omnino conferre ad reſpirationis negotium; ex ſola tamen eorundem læſione nec tantam dyſponeam, nec pertinacem tuſſim, multo minus vero ſputum cruentum aut purulentum unice derivari poſſe jure cenſendum eſt.

VI. Patet ergo hinc, opinor luculentiſſime, quam affines atque congeneres ſibi ſint pleuritis & peripneumonia, ob vicinitatem nempe & cognationem partium, ita ut vix eſſe poſſit pleuritis ſine peripneumonia, licet hæc quandoque abſque illa oriri queat, ut jam acute obſervavit Hippocrates, licet perperam negaverit Freindus, rectius omnino affirmante & demonſtrante Hoffmanno modo laudato. Inde vere, licet nonnihil barbare, ſcripſit Cælius Aurelianus: *Qui in augmento pleuritica conſtituti paſſionis, proni atque faciles in peripneumonicam videntur.*

VII. Nulla igitur vera pleuritis acuta, nimirum febre & flagrantiſſimo æſtu comitata, (aliud enim eſt pleuritis pituitoſa ſive rheumatica, ſeroſa aut catarrhalis, febris plerumque expers, obſervante egregio Lommio,) me quidem judice, ſine peripneumonia, vera tamen peripneumonia interdum, etſi raro, ſine pleuritide. Inde & utrique morbo eandem fere medendi rationem convenire, poſt Hippocratem, Aretæum, Cælium Aurelianum, Theodorum Priſcianum alioſque plures, quotidiana experientia recentiores docuit Medicos, quorum Libri videri debent.

VIII. Inde longe accuratius, meo quidem arbitratu, procedunt, qui pleuritidem potius pleuripneumoniam vel pe-

peripneumopleuritidem appellarunt, quod primus, niſi fallor, fecit Vincentius Baronius, qui doctum & elegantem Tractatum ea de re compoſuit, ut notum omnibus artis medicinalis cultoribus.

IX. Hæc vero, quam innui, inflammatio acerrima vaſorum bronchialium, pulmonarium & intercoſtalium omnino præſupponit ſanguinem viſcidum, tenacem, filatim tractuoſum, in coagulum facile coeuntem, & ad ejuſmodi concretiones polypoſas concipiendas jam prædiſpoſitum.

X. Propterea pleuritide frequentius corripiuntur, aut qui lauto nimis artibuſque conquinariis & convivalibus corrupto, hinc inde piperato variiſque aromatis acribus condito, aut pravo denique, ſalito, fumo indurato, ſimilique dyſpepto victu nimium crebro utuntur, una cum potu viſcoſo & ſpirituoſo v. gr. ſpiritu frumenti aut vini, aut vinis conditis & facticiis ad præcipitanda mortalium fata repertis.

XI. Hinc viatores, venatores, milites, ruſticos, curſores, olitores, equiſones, muliones, ſtabularios, bajulos, operarios & id genus alios duro de ſemine natos vitamque miſere ſordideque tolerantes frequentiſſime in pleuritim incidere conſtat.

XII. In primis ubi concalefacto nimis corpore, properantius currendo, aut ad ſudorem uſque ſeſe fatigando, plurimum aeris gelidi & mordentis inſpirando inter anhelitus hauſerint, unde eo citius ſequitur ſanguinis æſtuantis ſtagnatio, & mox inflammatio, & ex hac demum putrefactio & gangræna.

XIII. Inde nunc patet clare, unde primulo & frigidiuſculo vere, item morboſo autumno, & rigida in primis hieme, pleuritides frequentius ſæviant. Frigus enim omnes liquores congelaſcere aſſuetos facilius inſpiſſare & coagulare, notiſſimum cuivis eſt ex oleo, aqua, vino aliiſque liquidis, quæ oborto intenſo frigore ſtare & craſſeſcere ſolere vulgariſſimum eſt. Labentes enim hiems durat aquas & flumina nectit, ut poeta haud inepte quondam cecinit.

XIV. Fruſtra vero atque ridicule plane, ut id obiter moneam, acidum hic inculatur ab Helmontio, Jac. van-
Had-

Hadden, Sylvio aliiſque, qui in verba horum Magiſtrorum temere jurant, & ad quos ſtultitiæ tranſiit hæreditas, ut cum Lactantio loquar. Inſons enim prorſus bonum illud acidum, quia mere immaginarium & in ſolis febriculoſis horum cerebris natum. Illa enim ſubita inflammatio non ideo oritur, quia acidum in ſanguine peccat; ſed quia ſanguis impurus, ſpiſſus, viſcoſus & polypoſus ad ejuſmodi ſtaſes æſtuoſius inardeſcentes inducendas a variis caſſibus jam aptus & prædiſpoſitus eſt.

Si enim acidum re vera in cauſſa eſſet; ii ſane omnium maxime pleuritide infeſtarentur, qui acidum ructant. Nunquam vero eos pleuriticos fieri, qui acidum ructant, docuit, experientia præeunte, Hippocrates, Aph. 33. Sect. VI.

Sed illa fatua Helmontii, Sylvii, Svvalbi & aliorum nonnullorum de acido commenta delevit jam dudum dies, qui illa jam retulit in melius, viam nimirum rectiorem ſolide monſtrantibus viris ſummis, Bohnio, Bergero, Boerhaavio, Freindo, Sydenhamo, Hoffmanno, Baglivo, aliiſque magnis artis ſalutaris nominibus.

XV. Nuſquam enim adhuc uſu comprobatum fuit, remedia ſic dicta antacida præſtitiſſe quidquam ad obtundendum acutum pleuritidis telum, ut Serenus Sammonicus eleganter ait, manifeſto haud dubie indicio, caput morbi in acido nequaquam eſſe ſitum, atque hinc medicamentis acido oppoſitis incaſſum plane oppugnari.

Sed in ejuſmodi ſyrtes & brevia, maximo profecto humani generis incommodo & periculo, ii potiſſimum præcipites ruunt, qui tuto & obvio naturæ itinere temere & ſuperciliose repudiato, fumum potius & inania ſectantur, & per chemica tormenta atque furnum docimaſticum morborum genium & originem accuratius indagare vano conſilio & infauſto ſucceſſu, allaborant, unde promerita in ipſos ignominia, immeritum vero in ipſam Medicinam ludibrium, & certiſſimum denique damnum in miſeros ægrotos redundet, neceſſe eſt. Sed de his hactenus, ad alia enim eaque certiora & utiliora jam tranſire lubet.

CAPUT II.

De ſumma venæ ſectionis neceſſitate, uſu & efficacia in pleuritide.

I. INter cognitos nobis familiareſque morbos haud facile quiſquam occurrit, (excepta ſola truculentiſſima peſtilentia,) qui aut velocius decurrit, aut violentius urget, aut citius denique enecat, ſæva pleuritide.

II. Sed nullus pariter morbus, ubi rite tractatus fuerit, aut legitimæ medendi methodo promptius auſcultat, aut ſe facilius pacari & debellari patitur, eadem ipſa pleuritide.

III. Non pretioſa autem aut operoſa, ſpecioſis titulis ſplendida & longius petita ſunt remedia, quibus abſolvi poteſt felicis curationis negotium, ſed potius facile parabilia, obvia, domeſtica & pretio quidem vilia; pondere vero atque efficacia egregia prorſus & vix ſatis æſtimanda.

IV. Nimirum ſcalpellum phlebotomum, aqua, acetum, mel, nitrum, hordeum, oleum & pauciſſima alia, illa ſunt arcana & magnifica polychreſta, quæ omnem hic abſolvunt paginam, & ad debellandam & compeſcendam pleuritidem plane pleneque ſufficiunt.

V. Ordiamur jam a Venæ ſectione, hæc enim ſacra quaſi eſt anchora, ad quam unice confugiendum in hoc morbo, & a qua ſola, ſola inquam, omnis pleuriticorum ſalus pendet. Hac enim mox ab initio mali ſat cito, crebro & large adminiſtrata, omnis ferocientis morbi vis illico perit & malum in ipſa quaſi herba penitus ſuffocatur. Eadem contra aut temere neglecta prorſus, aut parce nimis & timide inſtituta, ægrotorum ſalus de exigua ſpe pendet & in ſummum vitæ diſcrimen adducitur, licet omnis Medicamentorum apparatus in ſubſidium advocetur. Tunc enim, ut poeta belle canit, quæſitequæ nocent artes, ceſſere Magiſtri Phillyrides Chiron Amythaoniuſque Melampus. Irrita ſcilicet omninó, vana & inefficacia omnia evunt, ſplendide mendacibus licet titulis ſu-

ſuperbientia, ſi omiſſa quidem venæ ſectione, adhibeantur; egregium contra præſtabunt uſum, ſi peracta eadem, rite & ſcienter applicentur.

VI. Atque in hac quidem medendi methodo nemo, credo, nobis facile movebit controverſiam. Præluxerunt enim nobis lucidam faciem, viam monſtrante ipſis conſtanti natura & fida experientia, prælustria antiquitatis lumina Hippocrates, Galenus, Aretæus, Aetius, Cælius Aurelianus, Celſus, aliique, quos ſequuti illuſtris famæ in Medicina Viri, Sydennamius, VVilliſius, Duretus, Hollerius, Ballonius, Barberte, Sennertus, Baronius, Tulpius, Ettmulerus, Langius, & noſtra hac tempeſtate ingentes animæ Baglivuus, Boerhaavius, Hoffmannus, & omnis medicorum rectius ſentientium cohors in univerſum, ita ut eorum numerus iniri vix queat, nec neceſſe ſit.

VII. Et qui poterant quæſo aliter? quum unicum remedium ad compeſcendum ſanguinis æſtuantis furorem, ad ſtagnationes ejuſdem hinc inde jam in vaſis minimis factas reſerandas, ad revulſionem ſalutarem promovendam, ad putredinem, puris generationem, ſphacelum & gangrænam præcavendam, ad ſuffocationem arcendam, quæ mala conjunctim omnia in atroci pleuritidie metuenda, & ad mille emolumenta alia, quæ enumerare jam non vacat, quum unicum inquam remedium, unicumque ſubſidium ſitum ſit in ſola tempeſtiva, commoda & ſatis larga Venæ ſectione? qua vero neglecta, plerumque illud Sulmonenſis Vatis locum habebit:

----- pugnatum eſt arte medendi,
Exitium ſuperabat opem; quæ victa jacebat.

VIII. Solus tamen, quod ſciam, obſtitit hic Helmontius, homo triſtis, moroſus, alienæ famæ contemptor; ſuæ nimium appetens, & in paradoxis ſingendis & mordicus defendendis nimium quantum ingenioſus & laborioſus, adeo ut ea loqueretur ſcriberetque ſæpius, quæ nec æger quiſquam delirare, nec dormiens poſſet ſomniare; qui & alieni ſanguinis præter rationem nimium parcus, venæ ſectionem præſertim in pleuritide, ceu peſtem & venenum, fugiendam alta voce clamat; neſcio quod ſanguinis acidum ſtagnans & congeſtum in thorace ſomnians,

unde mere antacidis & ſanguine potiſſimum hircino omnem pleuritidis medelam plene abſolvendam vane tradit: Obloquente contra experientia, ridentibus vero veſpillonibus, quorum cenſum ſua illa abſurda medicatione ditavit largiter. Quid? quod ipſe adeo deceſſit pleuriticus: nec priapus cervi, nec ſanguis hircinus moram indomitæ morti afferre potuit. Nec ſane tricenis hircis illacrymabilem Plutonem placare potuiſſet vanus hic vitæ longævæ promiſſor, haud verus poſſeſſor. Unde ipſe ſuo triſtis exemplo abunde probavit, quam inani ſpe ars ſua conjecturalis & imaginaria ipſum inflaſſet, quamque parum præſidii in jactato adeo & celebrato nimis hirci ſanguine eſſet repoſitum.

IX. Sed otii ſui, patientiæ & rationis maximopere prodigus ſit, oportet, quiſquis in ſomniis hiſce refellendis operam ingloriam ſibi, lectori inutilem futuram impendere velit. Adeo levia enim, futilia & volucria ſunt, ut vel ſua ſponte in auras & fumos abeant, ut jam dictum a nobis paullo ſuperius. Nemo enim, nemo profecto, ſæviſſimum & inſidioſiſſimum hunc hoſtem ſerio glorioſeque triumphaverit, niſi ſtricto ferro, vulnereque aliquoties inflicto res ſtrenue agatur, victoriaque fuerit ad modum cruenta. Nam nihil, niſi *ſanguis redimat populos*, ut cum Lucano loquar.

X. Certum igitur atque indubitatum eſt, ſanguinem in pleuritide ſine mora, ſine cunctatione & metu, neceſſario eſſe mittendum. Verum quatuor nunc emergunt Quæſtiones, ad quas, quia maximi ſunt momenti & omnem rem plane conficiunt, paucis quidem, ſufficienter tamen, reſpondere decet. Scilicet enitar, quantum res ſinit, & diffuſa ſubſtringere, & prolixa breviare, ſic tamen, ut neque res ad copiam, neque claritas ad intelligentiam deeſſe videatur in hoc Capite, quo in lucem veritas vel maxime protrahenda eſt, ut ſi quis ad legendum expers veri & ignarus acceſſerit, inſtruatur atque intelligat, quod ſpes omnis vitæ ac ſalutis in ſola Venæ ſectione ſit repoſita, ut alicubi fere Lactantius loquitur.

XI. Nimirum quæritur jam, I.) Quando? II.) Quoties? III.) Ubi vena ſecari debeat? & tandem IV.) Quantum ſanguinis ſit profundendum?

XII.

XII. Quod igitur ad tempus attinet, quando nempe venæ ſectio inſtitui debeat, omnes in eo conveniunt illuſtres Medici ſupra laudati, unanimi conſenſu, & ratio ipſa experientiaque perſpicue docet, quo recentius ſit malum, quo integriores adhuc ægroti ſint vires; eo melius, eo ſalubrius venæ ſectionem peragi poſſe.

XIII. Optimum ergo atque ſaluberrimum eſt, ſi primo ſtatim ægrotationis die venæ pertundantur; neque pejus, ſi altero fiat, aut tertio; quin etiam ipſo adeo quarto, cum ſucceſſu generoſum hoc remedium tentari poſſe aſſerunt.

XIV. Hic vero omnes propemodum ſubſiſtunt, nec ulterius progredi audent, deterriti nempe perperam auctoritate Galeni, Celſi aliorumque veterum, horumque ſequacium e recentiore ævo; licet Praxagoras audentior hac in parte atque animoſior, vel quinto adhuc die ſanguinem detraheret, referente Cælio Aureliano. Dantur tamen caſus deſperati, ubi tranſmiſſis vel ægroti incuria, vel medentis ignorantia aut metu, ſine venæ ſectione his primis diebus, in caſu neceſſitatis ſummæ, quum omnia jam conclamata videantur, & æger ſuffocationi miſerrimæ proximus ſit, audendum aliquid, atque tum anceps hoc, ſed unicum venæ ſectionis remedium in uſum omnino vocandum.

XV. Ita me quinto, ſexto, immo & ſeptimo, atque adeo, quod mirandum, octavo die venæ ſectionem imperaſſe, & ægrotos Dei auxilio, in limine pallentis Erebi jam conſtitutos in vitam quaſi poſtliminio revocaſſe, patebit ex ſingularibus hiſtoriis infra ſcriptiis, quas Deo teſte, ſumma fide & integritate recenſui, nihilque fictum admiſcui, quia vitæ & ſalutis humanæ negotium agebatur.

XVI. Nemini tamen auctor ſuaſorque ſum, ut ſimile temere adgrediatur, niſi ponderatis bene circumſtantiis omnibus, & exploratis inprimis ſollicite ægrotorum viribus, quas ex Calore corporis, reſpiratione & pulſus præſertim rhythmis, aliiſque indiciis colligere licet, dijudicerit, an anceps hoc auxilii genus tentare commode ſalva ſua conſcientia & exiſtimatione, & cum ægroti ſalutes poſſit. Alias enim neglectis his monitis & præcautionibus

ſumme neceſſariis, ægroto mortem, ſibi vero ignominiam certo certius procuratus eſt.

XVII. Idem vero reſpondendum ad alteram quæſtionem, quoties nempe incidenda ſit vena? Toties nimirum eam aperiri debere affirmo, quoties dura vis morbi eam imperabit, & ægroti vires permittent, quod ex ſignis modo indicatis, reſpiratione præſertim & pulſu conjicere licet. Ter tamen, aut ad ſummum quater, venam ſecuiſſe nobis ſuffecit, ut ex multiplici experientia conſtitit, ſi nempe prima & ſecunda vicæ ſanguis ſat larga copia fuit eductus.

XVIII. Sed ipſe ſanguinis recens emiſſi color, habitus & conſiſtentia clariſſimum & fideliſſimum indicium medico in arte perito præbet, quoties neceſſitate urgente, repetenda ſit venæ ſectio.

XIX. Pleuriticorum enim ſanguis ſimul ac refrixit, mox cruſta alba unum ſæpius aut duos digitos tranſverſos craſſa, tenaci & polypoſa obducitur, quæ diſcindi vix poteſt, ſpeciemque ad viſum propemodum offert ſevi liquati, aut liquaminis ſaccharini, quod operibus dulciariis ſuperinfundere ſolent cupedinarii. Immo vidimus ſæpius pleuriticorum ſanguinem jecori anſerino farto figura, colore, mole & conſiſtentia ſimillimum.

XX. Hæc cruſta ſummum inflammationis ſanguineæ ſtatum certiſſime portendit; quouſque igitur ea apparet, eouſque reiteranda eſt venæ ſectio, donec ſenſim diminuta fuerit, aut plane evanuerit, quod plerumque poſt ſecundam aut tertiam phlebotomiam contingere ſolet. Quamdiu enim hæc adhuc in ſanguine conſpicitur; tamdiu ſtatus ægroti adhuc in ancipiti, immo præcipiti ſtat, nec res ejus in vado eſt.

XXI. Non poſſum igitur hac quidem in parte aſſentiri viris ceterum ſummis, Lanciſio atque Baglivo, ſtatuentibus, cruſtam illam albam & quaſi ſebaceam, in pleuriticorum ſanguine ceu bonum & ſalutare ſignum neceſſario apparere debere; peſſimam contra & deploratam fere ægrotorum eſſe conditionem, quibus ſanguis rutilus, ſano ſimilis, cruſta vero illa ſalutifera ſcilicet deſtitutus, e vena pertuſa proſiluerit.

XXII. Nam peſſimam potius pleuriticorum conditionem,

nem, ut dixi, indicat, creſcente enim ſanguinis inflammatione & ſtagnatione, cruſta quoque illa increſcit, & augmentum capit. Ideo ſemper quidem procedente in pejus & ingraveſcente morbo, adeſſe ſolet, ſed non ſemper adeſſe debet. Si enim mox ab initio, & primo die, ſanguis mittatur, aut nulla plane cruſta apparet, aut tenuis ſaltem membrana quaſi lactea, quod bis vidimus. Inde optime hanc in rem Cælius Aurelianus, Lib. II. Acut. Morb. c. 14. *Phlebotomati ægrotantes pleuritici liquidum & non denſatum ſanguinem reddunt*, quod ſcilicet de primis ab morbi acceſſione diebus extra controverſiam unice intelligendum. Sic contra poſt aliquot dies iterum vena incidatur, cruſta illa tum craſſior & conſpectior evadit. Et ſic in omnibus febribus acutis & ardentibus contingere ſolet. Sic in ipſis variolis ſanguis primo die e vena miſſus, purpureus & ſalubri ſimilis comparet; ſed ſecundo, tertio vel quarto ab acceſſu die, extractus, jam eſt valde viſcoſus, inflammatus, cruſta alba tectus & pleuritico plane ſimilis, ut pulchre monet Boerhaavius, & Sydenhamus, & nos ipſi aliquoties obſervavimus,

XXIII. Ubi ergo cruſta illa ſevoſa apparet, ſanguinem jamjam in pus abiiſſe, aut proxime abituru[m] ſignificat, omiſſa venæ ſectione & methodo antiphlogina. Quare vix dubium, quin pleuritici curari tutius & facilius poſſint, quibus nulla cruſta fuerit in ſanguine conſpicua. Nam id infauſtum, etſi candidum ſignum, non imminutum, ſed auctum potius malum & ſtatum periculoſiorem ſignificat.

XXIV. Nec eſt, quod quiſquam cum Baglivo metuat, ſanguine rubro & naturali proximo e vulnere emicante, materiam illam, cruſtam iſtam albidam generantem tum pulmonibus impactam altius remanere, ibique infixam immanes turbas & lacrymoſas tragœdias excitare. Sicuti enim, quando candida & glutinoſa cruſta in ſanguinis ſuperficie apparet, nec ſanguis ſolum in thorace & pulmonibus hærens, ſed omnis in univerſum maſſa ſanguinea ejuſmodi materia cruſtoſa inquinata, quod ſanguis ex brachio, pede, jugulo, aut quacumque demum corporis parte emiſſus evidenter oſtendit, quippe qui ſemper ejuſmodi funeſto operimento candido tectus appa-

ret: Ita e contrario firmiter concludere licebit, ſanguinem purpureum, nullaque labe aut tabe infectum e vena pleuritici extractum indicium potius præbere de reliqua maſſa univerſa adhuc incontaminata & ad ſummum inflammationis gradum nondum perducta; quam indicare, materiam illam cruſtoſam ſolam pulmonibus impactam reſtare, floridum vero & ſincerum ſanguinem maximo ægroti detrimento, ſolum prodire, ſicque maſſam parte ſui meliore & volatiliore ſpoliari. Plerunque enim teſtatur pars de toto, & ſanguis e vena miſſus, natura, colore, ſubſtantia, accurate conditionem ſanguinis refert in corpore adhuc contenti & per vaſa ſua atque canales incredibili celeritate circumlati.

XXV. Nemo ergo Medicorum animum facile deſpondeat, aut deſperet prorſus ſalutem, ubi pleuriticorum ſanguinem nobili illa cruſta orbum conſpexerit: quin potius impenſe ſibi gratuletur, quod ægros nactus ſit, quorum ſanguis careat adhuc triſti illa extremæ inflammationis purulentæ nota characteriſtica, ſperetque hinc poſt Deum, adhuc ſibi poteſtatem eſſe relictam malum illud in herba ſuffocandi & ægroto facilius ſanitatem ex voto reddendi. Scintilla enim ſub favilla deliteſcens digito, vel guttula aquæ facile extingui poteſt, quum contra incendium quando ſemel invaluit, ne urnis quidem, ſiphonibus & hamis compeſci & perdomari poſſit.

XXVI. Sed alia adhuc reſtat obſervatio magni Sydenhami, curioſa quidem, minoris tamen quam præcedens momenti, quam pauciſſimis hic quoque examinare lubet, quia huc etiam pertinet. Credit nimirum, ſeſe obſervaſſe, quod ſi ſanguis pleuriticorum e ſecta vena non recto flumine verſus horizontem proſiliat, ſed per cutim repens prerpendiculari inclinatione dimanet, utut celeri ſeſe proripiat gradu, tum ſæpius deficere illam cruſtam albidam, lentam & tenacem alias ſanguini ſuperſterni conſuetam, cujus ſe veram cauſam ignorare candide ſimul fatetur. Neque ſane alius quiſquam eam facile divinaverit.

XXVII. Mihi vero, utut aliquoties omnem adhibuerim diligentiam, ſtudioſe cognoſcendi, ecquid tandem veri ſubeſſet huic commento; nunquam tamen differentiam illam obſervare licuit; quin potius omnis ſanguis ſive ad ho-

horizontem vi propulſus, ſive ad perpendiculum ſtillatim & lente extortus, paucis poſt ſectionem horis, triſtem illam pleuriticam cruſtam albicantem promiſcue induere viſus eſt.

XXVIII. Immo, quum rariſſime contingat!, ut veri pleuritici ſanguis ob nimiam ſpiſſitudinem & lentorem actionemque thoracis plurimum interceptam, vi quadam horizontem verſus proſilire poſſit; quin potius lento gradu perpendicularem in modum plerumque ſtillare ſoleat, immo ſæpius vulnere exire haud poſſit, niſi fluxus ejus ægroti tuſſi & actione brachii adjuvetur, & tamen ſemper fere iſtud albidum velamentum obtineat; ſequitur exinde perſpicue, hanc magni Sydenhami obſervationem noſtris certe in regionibus, locum habere non poſſe.

XXIX. Nolim interea reverentia ductus tanti viri experientiæ & fidei temere adverſari. Cælum forte Anglorum, aut ſingularis ſanguinis diſpoſitio, aut alia quæcunque cauſa latens potuit anſam præbuiſſe, ut ejuſmodi ſingulare phænomenon emergeret. Vel potuit etiam fieri, ut vir iſte ſummus in tales ægrotos forte incideret, quibus incipiente & benigniore adhuc pleuritide correptis, ad ejuſmodi ſublimem & arduum inflammationis gradum nondum perveniſſet ſanguis, ut albam illam tunicam indueret, unde fruſtra illa forte expectata fuit, qua de re paullo ſupra jam dictum.

XXX. Sed nunc demum e diverticulo iterum in viam! Quæritur nimirum jam tertio, ubi & quo loco pleuriticis ſanguis ſit mittendus? Graviſſimi artis ſalutaris antiſtites, Sydenhamus, Baglivus, VVilliſius, Petr. Briſſotus & in primis Regnat. Moræus, Bartolettus, Baronius, qui tamen fluctuat, Lud. Septalius, Matth. Curtius, Deuſingius, Hoffmannus, Boerhavius ex parte, item Barbette & lepidus olim extortis nunc Cardimelechis fabricator, Dolæus, aliique plures præeunte ipſis anteſignano Hippocrate, unanimi ſuffragio affirmant, primam venæ ſectionem in brachio lateris affecti potiſſimum eſſe adminiſtrandam. Alii contra non minoris auctoritatis viri, ut Cælius Aurelianus, Avicenna, Argenterius, Sennertus, Tim. a Guldenklee aliique plures, item vir magnus, Jul. Cæſar Scaliger, vel in ſano oppoſito latere, vel in pedibus,

bus, eam inſtitui debere cenſent, quod unus idemque ſanguis ſit, qui in vaſis contineatur, parumque hinc referat omnino, ex quo demum canali aut vena latex ille vitalis educatur, modo ad juvandam ſatiſcentem & laborantem naturam, ex aliquo emittatur. Nec acres ſane lites hac de re magni in primis Veſalii ætate & deinceps agitatas hic recoquere placet, de quibus copioſe jam tractavit Bartolettus Lib. V. c. 7. & alii, item Ren. Moræus in divino Libro de ſanguinis miſſione in pleuritide.

XXXI. Hæc licet non ſine veri ſpecie ita tradantur, & locum omnino habere poſſint, ſi de corpore ſano & in ſtatu ſuo naturali conſtituto accipiantur; neutiquam tamen eodem modo ſine diſtinctione capi poſſunt de ſtatu præternaturali & corpore morboſo: tum enim ingens profecto eſt differentia maximique momenti res, ex quo vaſe, quove loco ſanguis extrahatur, quod experientia affatim teſtatur. Qua de re multa hic nec inſcita, nec inutilia diſputari in utramque partem poſſent, ſi id nunc ageremus, & aliud, quam quod tractamus, Thema in manibus haberemus.

XXXII. In primis vero in pleuritide curanda plurimum omnino refert accuratius & diſtinctius definiſſe locum, ex quo ſanguis in ægroti ſalutem depleri debeat. Tanta enim atrocis morbi eſt violentia, tantus inquam ſanguinis æſtuantis & contineri neſcii furor, ut niſi laboranti naturæ e proximo loco ſuccurratur, venæ ſectio non ſolum nihil plane aut parum juvet, ſed & adeo inſuper noceat.

XXXIII. Igitur ratione, experientia reique natura dictante, prima præſertim venæ ſectio nullo alio in loco, me quidem ſuaſore, inſtituatur, quam in brachio affecti lateris, ſive dextri, ſive ſiniſtri, a qua quippe ægrotos ſemper plurimum allevamenti & liberioris reſpirationis perſenſiſſe compertum nobis fuit multiplici experientia: Evitetur vero certe ab initio, e contrario altera in oppoſito ſcil. ſano latere inſtituenda, utpote a qua, quoties tentata a nobis fuit, miſeros non ſolum nihil emolumenti accepiſſe, ſed & in vehementiores reſpirandi difficultates, majoreſque anxietates & inquietudines conjectos fuiſſe ſida experientia pariter nobis conſtitit, ut ex una ſingula-

la-

lari hiſtoria inferius propoſita clarius pateſcet, vid. Ægrot. III. & IV.

XXXIV. Atque pulchre ſingularique cum voluptate adhuc memini, ex plus quam quadraginta pleuriticis meæ curæ diverſo tempore commiſſis vix quenquam fuiſſe repertum, cui non mox a prima paullo largiore ſanguinis miſſione proxime ad locum dolentem rite inſtituta, dolores lateris acerrimi incantatione quaſi conſopiti fuerint, anima hactenus coarctata liberius meare cœperit, quieſque corporis animique tranquillitas redierit, ita ut ſeſe ceu recens natum aut ex orco revocatum gratus lætuſque fateretur.

XXXV. Sed raro una cruenta pugna ſufficit ad profligandum penitus atrocem hunc hoſtem: breves plerumque inducias facit, non certam ſolidamque pacem; & dum in thorace, quaſi vallo quodam munito circumſpetus, doloſe latet, novas ſæpe gravioreſque inſidias machinatur. Hinc circa veſperam plerumque atque per noctem dolores anxietateſque recrudeſcunt & febris ad tempus ſoporata denuo vehementius accenditur.

XXXVI. Hoc ubi cognitum fuit, etiam nocturno tempore, illico vena vel in eodem brachio incidenda, vel, quod melius mihi ſæpiſſime ſucceſſit, in pede ejuſdem tamen lateris dolentis, unde revulſio ſalutaris ſubſequitur, nimiuſque ſanguinis æſtuantis verſus loca obſtructa ſanguineque craſſo & viſcido diſtenta, appulſus a ſuperna thoracis regione vi quadam revocatur, & ad inferiora ignobiliora corporis loca retropellitur, ex quibus minus periculi metuendum.

XXXVII. Ubi vero vel poſt alteram venæ ſectionem, malum nondum penitus ſilet, pulſuſque durus adhuc, inæqualis atque frequens, & reſpiratio laborioſa, anhela, & ſuſpirioſa nondum ſatis ſanguinis profuſum fuiſſe aperte indicant; tum tertiam adhuc, immo & quartam, ſi neceſſitas urget, vel in eodem, vel in oppoſito pede, rite & juſta, haud tamen nimia copia, adminiſtrare decet, reſpectu tamen ſemper ſollicite habito ad vires aliaſque ægroti circumſtantias ſuperius commemoratas.

XXXVIII. Ex hoc ipſo vero fonte fluit nunc demum ſua ſponte facilis reſponſio ad Queſtionem Quartam, quantum

tum nempe ſanguinis ſit mittendum? Tantum nimirum ajo, quantum morbi ſævitia efflagitaverit, ægrique vires, ætas, conſtitutio, habitus aliæque circumſtantiæ permiſerint, ad quas ſemper attente reſpicere decet medicum probum, cautum, in artis exercitio circumſpectum & exercitatum.

XXXIX. Sic v. g. corpus juvenile, vegetum, toroſum, nullis ante hac morbis obnoxium, ſucci plenum, ſanguine florido turgidum, cui facies rubet, oculi extant, tempora pulſant, carotides jugulareſque tument, cuique ex his cauſſis aut delirii, aut ſuffocationis, aut utriuſque ſimul ſpes eſt, largam nimis peneque immodicam & aliquoties repetitam facilius promptiuſque ferre poteſt ſanguinis detractionem; quam corpus imbecillum, cannabinum, emaciatum, viribus defectum, morbis jam infractum, & ſanguine ſuccoque vitali vix ad neceſſitatem dotatum. Nullæ igitur prorſus regulæ univerſales de quantitate ſanguinis mittendi determinanda, præſcribi hic poſſunt, quum vel minimæ circumſtantiæ & hic potiſſimum rem varient; Sic v. g. eximius quondam Medicus, Jo: Heurnius refert Lib. IV. Inſtit. Med. cap. 4. pag. 505. ſeſe ægro ex utriuſque lateris pleuritide acerbe laboranti una vice extraxiſſe pluſquam quatuor ſanguinis libras, unde & evaſerit Dei beneficio, hic Libitinæ jamjam ab omnibus ſacer & devotus habitus pleuriticus. Quod generoſum facinus ut laude hic ſua digniſſimum, ita a nullo temere imitandum, niſi judicandi peritia & medendi uſu Heurnio fuerit compar. Plura hac de re vid. apud Baron. de pleuripneu. Lib. II. cap. 10.

XL. In genere tamen tenendum, omnium minime illos medicos peccare, qui audaciores & ſanguinis profundendi nimium prodigi ſunt, quam qui juſto parciores & timidiores: parca enim venæ ſectio in hoc morbi atrocis genere plus ſemper nocet, quam larga, recte hoc poſt Hippocratem obſervantibus Sydenhamo, & Boerhaavio. Ante omnia vero ſemper eo annitendum, ut prima ſit omnium largiſſima & modum pæne excedens, immo quandoque ad animi uſque defectionem, jubentibus quoque Hippocrate, Galeno, Aetio & aliis. Quod tamen rarius & nonniſi urgente ſumma neceſſitate, & nimia morbi atroci-

ta-

tate, audendum, ne vis vitalis in ægroto nimium labefactetur, ſputiſque coquendis & egerendis aliiſque criſibus ſalutaribus promovendis impar hoc modo reddatur, ut pulchre monet poſt VVilliſium, magnus Hoffmannus. Audiant igitur hic omnes Medici timidi, nimis trepidi atque αἱμοφοβοι, audiant inquam aurea experientiſſimi & latiniſſimi Nicol. Tulpii dicta, dicta ajo perpetua ſemper digniſſima vita, e Lib. II. Obſerv. Med. Cap. 1. ubi de dolore pleuritico: Vita hæc vada o Medice! admonet ille & magna gravique voce teſtatur, vita hæc vada o Medice! Satius quippe eſt, prudenter vitam prorogare, quam timide mortem maturare. Improvida namquem ſolicitudo ſævitia adeo eſt, non lenitas. Secanda itaque vena, cuicunque ætati ac ſexui: maxime, ſi conſtent vires, & auxilium hoc expoſcat imperioſe inevitabilis neceſſitas, juxta illud Celſi: *In præcipiti periculo fiunt multa, alias omittenda*. Ubi vide plura. Idem paullo ante: Quę enim hæc dementia eſt? primum metuis exile brachii vulnuſculum, & leve alicujus ſanguinis diſpendium, deinde vero incidis ſecure ipſum thoracem, & elicis inde, non aliquot ſanguinis uncias, verum integras pelves pure refertas; interdum per aliquot menſes, ſed ſæpius per plures annos. Hactenus quidem vir ille & arte & facundia plane inſignis.

XLI. Quamvis igitur nulla certa norma in definienda ſanguinis extrahendi quantitate, ut dixi, proponi poſſit; tamen quæ mihi hac in re crebro uſu venerunt, candide exponam. Prima igitur eaque copioſiſſima venæ ſectione educatur ſanguinis ab ℥. x. aut ℥. xii. uſque ad ℥. xv. altera ab ℥. viii. ad ℥. x. tertia denique aut quarta ſi neceſſe, ab ℥. vi. aut vii. ad ℥. viii. ita ut ſumma ſanguinis quator vicibus educendi quantitas conſiſtat intra ℥. xxx. aut xl. quem calculum etiam pene poſuit Sydenhamus. Ego tamen, ut ingenue fatear, rariſſime eo adactus fui, ut ultra ℥. xxiv. aut ℥. xxvi. aſcenderem, etiam ſi dura imperaret neceſſitas, ut ter aut quater vena pertunderetur; quod luculentius patebit ex ægrotorum hiſtoriis infra ſcriptis. Ex hoc igitur propoſito tenui ſchemate peritus in arte medicus facile per ſe colliget, quid demendum, aut addendum, ubi in ipſo opere artis faciun-

ciundo occupatus fuerit, diverſoſque ægrotos pleuriticos, diverſæ ætatis, naturæ, temperamenti & idioſyncraſiæ tractandos ſuſceperit.

XLII. Interim ego iterum iterumque maximo niſu, & quanta voce poſſum, teſtificor, proclamo, denuntio, quia hoc ſaluberrimum & maximi momenti præceptum vix ſatis poteſt inculcari: Quiſquis pleuriticum ab inſtanti interitu vindicare exoptat, is ſanguini ipſius minime parcat, tantumque ejus prima ſtatim venæ ſectione intrepide detrahat, donec arteriarum pulſus langueſcere & vacillare quaſi incipiant. Ab hac enim ſola fere & unica ægrotorum ſalus pendet; & ubi rite & convenienter ſuſcepta fuerit, vel reliquæ leviores & parciores fieri poſſunt, vel plane interdum omitti, ut ex iiſdem hiſtoriis clarius apparebit. Hanc enim ſolam ſalutis Phœbus oſtendit viam.

XLIII. Juſtam vero ſanguinis æſtuantis quantitatem venis ademptam fuiſſe, vel ex eo perſpicue pateſcit, quando pulſuum rhythmi æquali & conſtanti tenore placide decurrunt, lateris dolores miteſcunt, reſpiratio liberius it, ſputa cocta, pinguia & ſubflava prodire cum levamine incipiunt, & quando potiſſimum ægroti de dolore gravi ſcapularum, clavicularum aut etiam dorſi ſimul vehementius conqueruntur, quod plerumque poſt primam mox, aut etiam poſt alteram aut tertiam denique venæ ſectionem, contingere ſolet, ut accurate obſervavimus.

XLIV. Scio equidem, pleroſque medicorum, qui de pleuritide ſcripſere, poſtremum hoc ſignum ad ſigna pathognomonica & incrementa morbi referre, unde & ſcapularem & dorſalem pleuritidem nobis finxerunt potius, quam probarunt: ſi vero experientiam experientiæ opponere liceat; ego contra ſancta & religioſa fide aſſerere poſſum, me nunquam hoc ſignum ab initio morbi, ſed ſemper potius in progreſſu, & circa quartum aut quintum diem obſervaſſe, ſemperque candidum fauſtumque indicium certæ ægrorum ſalutis & ſanitatis fuiſſe, ita ut ſecure fere prædicere potuerim, nullum ex illis moriturum, cui poſt venæ ſectiones, dolor intenſus in claviculis, ſcapulis aut dorſo obortus ſubito fuerit. Hæc vero ſingularis & egregia prorſus obſervatio debetur optimo

Na-

Naturæ indagatori & interpreti Hippocrati; poſtque genuinis ipſius in arte filiis, Baglivo atque Boerhaavio.

XLV. Nec ſane unquam fefellit augurium: ſimul ac enim ſalutare illud ſignum apparuit, dolorque moleſtus, ſenſibilis & onerosſus ſcapulas aut dorſum occupavit, ægroti illi, qui hactenus ſine corporis motu, ſine animi ſenſu, & denique ſine ſpe vitæ, neglecti deſertique jacuerant, paullo poſt ſenſim ad ſeſe redierunt, vires recollegerunt & intra paucos dies plene convaluerunt. Dolores enim iſti ſcapulares & dorſales certiſſimo indicio ſunt, materiam pleuriticam uni hactenus parti thoracis infixam, incipere nunc liberius moveri, reſolvi & per arterias in cor reſorberi, ut deinde circulationis ope & naturæ providentia, per varia corporis æſtuaria cutiſque ſpiracula eo commodius faciliuſque egeri poſſit, ceu præclare quoque obſervavit magnus noſter Boerhaavius.

XLVI. Unum vero adhuc ſupereſt monendum circa venæ ſectionem legitime & cum optato ſucceſſu adminiſtrandam, quod paucis fiat. Conſtat ſcil. e ſuperioribus, præeunte conſtanti experientia, pleuriticorum ſanguinem generatim fere eſſe ſpiſſum, viſcoſum & picis ferme ad inſtar nigrum & tenacem, adeo ut hinc non ſolum difficillime profluat, ſed & adeo ipſo in limine vulneris pertinaciter hæreat, quod in primis de venis pedum, ubi tardiſſima tum circulatio, intelligendum, ut ſæpe vidimus. Iſto igitur rerum ſtatu, brachia ante inciſionem pannis laneis calidis ſedulo fricanda, ſpongiaque acqua calida imbuta diligenter fovenda, pedes vero calido immo fervido nonnihil lavacro ſunt immittendi, ut ſic ſanguis fluidior & ad proſiliendum aptior reddatur. Tum ægroto jacenti potius, quam ſedenti, (hoc enim poſterius vix ſine lipothymia & ſumma anxietate ferre poteſt) ſalpello phlebotomo vulnus infligendum latum, patens & profundum ſimulque ipſi ſerio injungendum, ut frequenter tuſſiat, brachium & pollicem in primis agitet, & ſi poſſit, quoque ſternutet, ideo ipſius naribus fortiora ſternutamenta ſunt applicanda, quod aliquando, ſed rarius omnino, ſuccedit; haud poſſunt enim pleuritici præ intenſo lateris dolore & reſpiratione intercepta, facile ad

ſter

ſternutationem commoveri, vid. Tulp. Lib. II. Obſ. & ex eo Bagliv. in primis autem Boerhaave.

XLVII. Sed hæc jam ſufficiant tandem de venæ ſectione. Plura vero qui deſiderat, is adeat quæſo aureos plane Libellos Petr. Briſſoti & Renat. Moræi de inciſione venæ & miſſione ſanguinis in pleuritide, quos diligenter olim a me lectos doleo jam mihi non ad manum eſſe, nam oppido raro occurrunt. Multa quidem dixi, non tamen nimia. Nam quia in hoc generoſo & divino remedio unica propemodum ægrotorum ſalus conſiſtit, & totius rei cardo vertitur; ideo diligentiſſime omnino indicandum fuit, quid & notatu dignum & factu opus ſit, ne quis decipiatur, & vel brevitatem incuſet, vel obſcuritatem. Nunc tranſeamus, ſi lubet, ad alia, strictius percenſenda.

CAPUT III.

De variis Auctorum pleuritidem curandi methodis hactenus uſitatis cum vera epicriſi.

I. QUid nunc porro poſt rite celebratam venæ ſectionem in Pleuritide recte tractanda ſit agendum, paucis jam expedire lubet, ne quid lateat ſæculo aut certe tironibus in arte noſtra profuturum. Hos enim confirmare decet, quorum nondum eſt ſtabilis ac ſolidis radicibus fundata ac fixa ſententia: nutant enim plurimi, ac maxime qui litterarum ſaltim aliquid attigerunt, ut cum Lactantio loquamur.

II. Tot vero tamque diverſæ a ſe invicem medendi rationes, ut plurimum operoſæ, ambiguæ, imo & ſalebroſæ & nocivæ a ſcriptoribus medicis traditæ & commendatæ ſunt, ut iis omnibus recenſendis nec otium mihi ſuppetat, nec perlegendis & expendendis lectori patientia. Docendum igitur hic breviter ac circumſcripte, longe devium Medicos iter a veritate hucuſque tenuiſſe, nec medendi rationem ſatis cognitam, quos proinde ad veritatem a prava perſuaſione traducere, ſi pote, addecet.

III. Qui-

III. Quidam enim remedia purgantia præſcribunt ; alii contra proſcribunt . Hi Enemata & Clyſteres commendant; alii rurſus damnant . Sylvius omnem fiduciam ponit in diaphoreticis & ſalibus in primis volatilibus ; quæ ab aliis hoc in morbo infamia notantur . Aliis ſola bechica & expectorantia placent ; aliis contra diſplicent . Rulandus atque Hartmannus , ſolis vomitoriis omne negotium abſolvendum committunt, quæ tamen ceu valde incerta & diſcriminis plena rejicit prorſus VVilliſius ; Idem tamen plurimum ſuo Julapio tribuit antipleuritico , quod ut gratioris eſſet ſaporis ſcilicet , fimo equino condit , quod dudum fecerat Philippus Melanchthon, teſte Dieterico , in Jatreo Hippocratico , pag. 996. ubi & plura de Pleuritide . Helmontio denique non ſufficiebat egregio hirco vitam eripere ; niſi antea nimium profecto caſtus & lætæ veneri infeſtus, virilitatem quoque ademiſſet , & ſic duplici crudeli morte mulctaſſet , ut ſcilicet hoc modo pretioſiſſimum ſalacis animalis ſanguinem eliceret , quem in hoc morbo debellando ſupra omnia alia remedia longiſſime extollit . Tedæt alia plura his etiam ineptiora & ſuperſtitione plena referre , quia eadem & recenſere & refellere idem profecto eſt, Nam quoniam ſingulorum errores percurrere non eſt unius libri opus , nec noſtri otii , ſatis ſit, pauca hic enumeraſſe, ex quibus poſſit , qualia ſint cætera , abunde intelligi .

IV. Quid ego de his variarum opinionum commentis ſentiam, quidque in eis fugiendum aut ſequendum & imitandum cenſeam , fida experientia edoctus , paucis nunc ediſſeram . Purgantia itaque , Veteribus licet , ut Hippocrati , Galeno , Tralliano , Cælio Aureliano , Celſo aliiſque paſſim commendata , ab initio aut in progreſſu & vigore morbi , haud facile admiſerim , etiamſi indolis ſint mitiſſimæ, ut Rheum, Caſſia , Manna , Senna Tamarindi &c. dum enim alvum , etſi blande ſollicitant , naturam ſcopo ſuo alibi intentam alio avertunt , & ſputa nonnunquam ſupprimunt , quod in hoc morbo peſtiferum . Eo ipſo enim febris exacerbatur , ſpirandi difficultas adaugetur , & dolores laterales intenduntur , ita ut inde ægroti in ingens ſæpe vitæ diſcrimen adducantur . Hinc me quidem ſuaſore , purgationes eiuſmodi anciphloginæ ſi iis

opus fuerit, ante morbi declinationem, & decimum quartum imprimis diem, haud facile inſtituantur

V. Tanto præſtantiora vero atque tutiora ſunt clyſmata & enemata, quæ hinc derivationis, humectationis & blandæ refrigerationis cauſa, aut ſingulis, aut alternis diebus, ſub veſperam imprimis, ubi dolores ordinarie magis ingraveſcunt, injicienda ex auctoritate Hipp. Sydenhami, Boerhaavii & aliorum, præcipio. Sed mitiſſima & tepida potius, quam calida ea eſſe debent, & nonniſi ex ſero lactis, aut decocto hordei aut avenæ, milii aut oryzæ, cum oxymelite aut melle puro, & una aut duabus drachmis nitri, lapidis prunellæ, aut arcani denique duplicati adjectis compoſita. Dum enim blande abſtergunt, humectant, ęſtum temperant, & vaſa tum nimis turgida & inflata deplent, liberiorem thoracis motum promovent, & leves per noctem ſomnos invitant.

VI. Contra potentiora diaphoretica, Alexipharmaca, Bezoartica ac ſudatoria, & ſales imprimis volatiles ſpirituſque Theriacales & ſimilia vehementiora Sylvii Sylvianorumque per omnem morbi decurſum, cane pejus & angue vitanda moneo, oleum enim addunt camino; ſanguinis namque jamjam furentis motum magis citent, ut vehementius verſus cor atque pulmones agitetur, moleſque; hinc ejus in vaſa obſtructa augeatur, unde arteriæ tumefactæ venas plerumque comprimunt, & ægri ſic miſere ſuffocantur, ut & bene obſervavit Boerhaavius.

VII. Quibus accedit potiſſimum, ſudorem, qui per ejuſmodi violenta & ignea quaſi medicamenta ſumma vi extorqueri ſolet, miſeros ægrotos in maximum vitæ diſcrimen plerumque conjicere. Sanguis enim jam ante per ſe juſto ſpiſſior, tenacior & ad ſtaſes hinc inde formandas proclivior, hoc modo meliore ſui parte ſeroſa, nempe fluida, mobili & circulationi continuandę unice neceſſaria, irreparabili profecto damno, ſpoliatur, unde neceſſario ſequitur, ut veteres ipſius ſtagnationes immane quantum exaugeantur & in gangrænam, pus aut ſcirrum eo citius degenerent, aut novæ paſſim oboriantur veteribus ſæpe pejores & ad celeriorem internecionem aptiores. Si qui tamen ſint, qui his nocivis remediis intempeſtive uſi, validiſſimæ naturæ munere & cœleſti pene miraculo his

ſlam-

flammis eripiantur ; accidit enim interdum , illi ὡς διὰ πυρὸς forte fortuna evaſiſſe jure maximo cenſendi ſunt.

VIII. Bechica porro atque ſic dicta expectorantia medicamenta ab initio morbi magis obſunt , quam proſunt ; æſtum enim ſanguinis augent & pulmones ad extuſſiendum fruſtra & ſine emolumento ſollicitant. Hinc ante quartum aut quintum diem , propinari non debent , quando nempe natura monſtrante viam , ſputa coctiora , pinguiora , copioſiora & ſalutari flavo colore tincta prodire incipiunt. Evitari tamen omnino debent omnia calida , imprimis ſic dicta Elixiria pectoralia , præſertim nimius Croci uſus , cujus anathymiaſis narcotica in cerebrum abit , æſtum auget , & mucoſam pectoris expurgationem magis interdum impedit , quam promovet ; quod & in genere de omnibus opiatis , ut Laudano , Philonio , item Hyoſcyamo aliiſque id genus ſoporiferis probe notandum , quippe quæ in hoc morbi genere ex iiſdem cauſis exitialia prorſus atque internecina deprehenduntur , uti poſt Alex. Trallianum , ſapienter monet venerandus noſter Hoffmannus. Inde mitiſſima potius cum ſucceſſu in uſum ſunt advocanda , ut ſunt oleum amygdalarum dulcium ſine igne recens expreſſum , cum Syrupo de Althæa Fernelli , violarum , jujubarum , de Farfara , aut de Eryſimo Lobelii , & ſimilibus intime commiſtum. Aut infuſum Theiforme ex herbis pectoralibus , v. g. Veronica , Tuſſilagine , Pulmonaria , Hyſſopo , Capillo Veneris , Salvia & ſimilibus , cum melle crebrius per diem calide hauriendum prodeſt.

IX. A Vomitoriis contra ceu periculoſis & noxivis , per totum morbi decurſum plane eſt abſtinendum. Nihil aliud enim agunt , quam ut materiam pleuriticam alte partibus thoracis jam impactam altius adhuc infigant , hinc inflammationem augeant vaſaque ſanguine craſſo ultra modum diſtenta facilius rumpant , & miſerum ægrotum lethali hæmoptyſi & vomitu cruento haud facile compeſcendo enecent. Et mirum profecto eſt , Rulandum eiuſque aſſeclas eo audaciæ procedere potuiſſe , ut tam anceps & funeſti eventus plenum remedium commendarent , nec mirum repertos fuiſſe poſtea , qui cœco impetu abrepti idem tentarent. Unum tamen hic excipit caſum illuſtris Hoffmannus , quando nempe ab nimia ingluvie at-

que hinc ventriculo inteſtinorumque tractu ſaburra, flatibus ſpaſmiſque diſtento & infarcto, quædam pleuritidis ſpecies ſuboriatur. Quia vero ad hanc probe dijudicandam & a vera pleuritide acuta accurate diſcernendam, ſolum acumen Hoffmannianum requiritur, quod hodie in terris rariſſimum; a vomitoriis in univerſum abſtinere præſtat.

X. VVilliſii, viri cetera ſummi, Julapia antipleuritica nihil nocent, ſi ad excreationem adjuvandam juſto tempore adhibeantur; interim adjectum illud ex ſtercore equino condimentum jure omitti & ad apothecas ſtercorarias Paullini, Rulandi & aliorum, potius ablegari debet. Licet enim fimus ille ſuo uſu haud prorſus deſtituatur, tamen ſordent ejuſmodi cupediæ de heſterna cœna aut prandio hodie delicatioris palati hominibus, imprimis quum innumera fere e penu pharmaceutico depromi poſſint, quæ illa ſtercoroſa Julapia pari virtute æquant, ſimul vero melioris ſunt ſaporis, purioriſque naturæ, ita ut hac in parte nulla neceſſitas nos urgeat, quod ſtercus pro ſolatio ægrotis ſordide offeramus. Hinc *pudeat tractare fimum*, ut Poeta loquitur.

XI. Nec denique pluris facio cruentum illud Helmontii arcanum ſuper cælum & ſidera olim celebratum; quod ex ſanguine egregii gregis ducis, teſticulis peracuta falce præſectis, paratur. Tantum enim abeſt, ut in debellanda ſæva pleuritide cruor hirci etiamſi nigerrimi & olidiſſimi, divinum plane præſtiterit auxilium, ut ne humanum quidem præſtare poſſit, ut non ſemel in praxi obſervavimus. Non enim licet per ſanguinem hircorum in ſacra Hygeæ penetralia introire, niſi humani ſanguinis larga impenſa facta fuerit, & ſi qui forte cæleſti munere & validiſſimæ naturæ miniſterio, vorticoſo hoc gurgite feliciter enataverint, præterita etiam venæ ſectione, id potius proprii ſanguinis virtuti, quam hircini efficaciæ tribuendum fuerat. Et commode hic meminit Medici cujusdam in vicinia, qui anno CIƆIƆCCXXXIII. in his terris Rhenanis populariter graſſante atroci pleuritide, propter malum, quem poſſidebat imperitiæ theſaurum, ut ait Hippocrates; ineptam intempeſtivamque αἱματοφοβίαν; ſanguini ſuorum ægrotorum parcebat, non vitæ; dum enim

enim ſpem omnem fiduciamque in ſolo illo egregio ſanguine hircino, una cum ſeminibus cardui Mariæ, Mandibulis Lucii piſcis aliiſque id genus nugatoriis collocabat; factum eſt ut omnes pleuritici ipſius quidem curæ commiſſi aut quinto, aut ſeptimo die, miſere perirent & ſuffocatione exanimarentur, apparentibus poſt funera eorum, lateribus lividis & nigris, viola quaſi aut atramento tinctis, a nimis ſcil. ſanguinis & congeſtione & inerti ſpiſſitate, in iis locis propter venæ ſectionis neglectum generata. Illi contra Medici rectioris judicii & ratiocinii, qui hominum potius ſanguinem largius effundebant, quam hircorum: auxilio divino omnes fere pleuriticos ex orci faucibus eripiebant, & mihimet ipſi ex viginti & pluribus, unus tantum & quidem ſua culpa inobſequens & αἱμοφοβος, empyemate deceſſit.

CAPUT IV.

De ſimplici, facili, naturali & omnium tutiſſima pleuritidem curandi Methodo.

I. ALiorum igitur medendi viis ſic ſtrictim percurſis, & maximam partem jure notatis, nunc denique, ſupereſt ut noſtram quoque, ſive potius Hippocraticam, hoc eſt rationalem & naturæ veſtigiis preſſe inhærentem paucis exponamus. Apud quem enim antecedens noſtrum examen profecerit, quo falſa deteximus; excitabitur nunc ad veri cognitionem, qua nulla eſt homini jucundior voluptas, ut cum Tullio Chriſtiano, ſive Lactantio, paucis immutatis, loquar.

II. Statim ergo poſt primarium illud Herculeum & divinum plane remedium, poſt primam, inquam, largam venæ ſectionem, pleuriticis Mixturam ſic dictam pectoralem, reſolventem & anticauſticam ſimul, ſingulis horis cochleari menſura ſumendam, propinamus, nempe ex aquis deſtillatis Veronicæ, Tuſſilaginis, Pulmonariæ, Hyſſopi, Silviæ, Fœniculi, aut aliis ſimilis virtutis, cum lapidibus cancrorum ſive conchis, Mandibulis Lucii piſcis,

ſcis, Antimonio diaphoretico, Lapide Prunellæ & Extracto Corticis Caſcarillæ aquoſo, & Oxymelite ſimplici, vel ſyrupo de Althæa Fernelii, Eryſimo Lobelii, jujubarum & ſimilibus, quo ipſo æſtum temperari, reſpirationem allevari, tuſſim mitigari & pectoris expurgationem ſenſim promoveri crebro animadvertimus.

III. Deinde ſiti nimium urgente, quæ miſeros ægros ordinarie vehementer excruciat, tenuem ex hordeo ptiſanam cum oxymelite vel ſimplici melle & tantillo nitri paratam calide crebro ingerendam offerimus; probe gnari, quam eximii uſus in hoc morbo ſit ptiſana hordeacea, quod poſt Hippocratem reliquoſque veteres, luculenter admodum oſtendit Jo. Thom. Minadous, peculiari dialogo, de ptiſana ejuſque cremore, pleuriticis propinando. Nihil enim in his morbis flammoſis magis nocet, quam ſitis: quo plus igitur æſtuantia viſcera humectantur, eo magis ſanguis diluitur, ejuſque ſtaſes ſenſim reſolvuntur. Ad quem ſcopum unice faciunt mel & acetum ſive Oxymel, nihil enim fortius ſimulque mitius ſanguinis coagulationes reſolvit, putredini reſiſtit, humorum lentores attenuat & incidit, gangrænamque arcet, divinis his binis remediis, ſimplicibus & facile parabilibus: adeo ut nemo pleuritim feliciter curaturus, poſt venæ ſectionem oxymelite carere poſſit, quod poſt Hippocratem, Galenum, Aretæum, Alexandr. Trallianum, Cælium Aurelianum & Theod. Priſcianum, Thaddæus Dunus & Franciſcus Cigalinus in ſuis epiſtolis medicinalibus ea de re ſigillatim conſcriptis egregie docuerunt, quibus accedunt noſtra ætate Boerhaavius, Hoffmannus & alii rectius ſentientes Medici. Quid, quod ipſe teſtari poſſum, me multos ruſticos ſola repetita venæ ſectione, & aqua hordei cum oxymelite affatim calida ingeſta, feliciter ſanaſſe.

IV. Singulis porro aut alternis minimum diebus, quantum nempe ægroti vires permittunt, & acrior vis morbi urget, ſub veſperam, quando dolores laterales ſemper fere magis ingraveſcere conſuerunt, clyſma ſat larga copia tepide injiciendum curo, ſed non niſi ex aqua hordei & oxymelite ſive melle puro cum una aut duabus drachmis nitri, aut lapidis prunellæ, aut arcani denique duplicati, paratum, aut more Sydenhami, ex ſolo lacte

cum

cum ſaccharo præparatum, quo ipſo vis flammæ intus furentis infringitur, acrimonia temperatur, & blandus plerumque ſomnus provocatur.

V. Maximi quoque ſunt uſus topica & exterius adhibita, quibus calefactis dolentis lateris regio perpetim eſt fovenda, fricanda & innungenda. Hippocrates lib. de victu Acutor. ſive ptiſanæ laudibus, jam ſua ætate ſimplicem aquam calidam in utre, veſica, aut vaſe æneo, vel ſpongia, vel hordeum aut ervum in aceto diluto fervefactum & in marſupia conjectum applicare, vel ſiccum fomentum ex ſale & milio torrefacto in laneis ſacculis apponendum parare juſſit: quæ certatim laudavere atque ſtrenue imitati ſunt olim Traxagoras, Aretæus, Alexander Trallianus, Cælius Aurelianus & Theodorus Priſcianus, a qua methodo non abhorret noſtro ævo magnus Hoffmannus. Simpliciſſimum tamen & optimum eſt oleum amygdal. dulc. vel pro pauperibus, ſolum oleum lini; ipſos quoque calidos cineres vino reſperſos dolentibus lateribus impoſitos egregium uſum præſtare, patet inter alia ex ſingulari Lucii cujusdam atrociſſime pleuritici hiſtoria, qui oraculo Æſculapii admonitus, hujus fomenti ſive Cataplaſmatis uſu plene convaluit, ceu memoriæ proditum in marmorea Tabella votiva Æſculapio in Inſula Tiberina quondam ſuſpenſa, de qua vid. Gruter. in Inſcript. & Mercurial. de Arte Gymnaſt. Lib. I. c. 1. Sed hoc obiter. Poſſunt & alia nonnihil operoſiora unguenta & linimenta commode adhiberi, ut unguentum antipleuriticum Mynſichti, Barbette, & quæ ex ſuo penu in Notis adjecit Deckers, item aliud Sydenhami & Hoffmanni. Mihi tamen, ut nihil celem, maximum ſemper uſum præſtitit linimentum a Boerhaavio fere commendatum, nempe ex ſemuncia ſacchari ſaturni, uncia una aceti rutacei vel ſimplicis, & binis unciis olei infuſii roſarum vel illorum arborum paratum: Hæc vero omnia calidiſſime, quantum fieri poteſt, ſunt applicanda; tumque pannis laneis calidis vel tegulis calefactis, ſi ferre quidem poteſt æger, locus dolens eſt contegendus, ut calor eo diutius duret. Omnibus autem his calefactoriis remediis topicis ſanguinis in vaſis intercoſtalibus ſtaſes egregie reſolvuntur, dolores acuti mitigantur, reſpiratio augetur, &

ſputa quoque eo citius percoquuntur, ut facilius ſubinde ejici poſſint. Illud tamen hic in genere monendum, ſicca fomenta majore cum ſucceſſu & efficacia adhiberi in pleuritide rheumatica, humida & pituitoſa, qua ſenes plerumque infeſtantur; quam quidem in acuta & a ſanguinis inflammatione progenerata; in hac enim fomenta potius humida, pinguia & oleoſa convenire, doloreſque acerbiſſimos blandiſſime ex his ipſis conſopiri, fida experientia nobis compertum pluries fuit.

VI. Ubi vero repetitis jam aliquoties venæ ſectionibus, reſtat adhuc inſignis ſpirandi difficultas, vel magis exaugetur, tum duo veſicatoria vel femoribus vel tibiis ex Baglivi conſilio, applicanda, derivationis cauſa. Tum enim ſputorum fluxum ſtatim promoveri, ſpirandi moleſtiam levari, & alvi quoque profluvium, ſi adfuerit, feliciter ſiſti, bis aut ter poſt Baglivum, obſervavimus, licet non ſemper ex voto ſucceſſerit, ut ingenue fatear. Eidem quoque ſcopo inſerviunt cucurbitulæ ſiccæ ex mente Hippocratis & qui eum jure ſequuntur.

VII. Quando vero pectoris purificatio naturæ beneficio incipit, prodeuntibus jam ſputis coctis, maturis, pinguibus & ſubflavis; tum ea arte nonnihil adjuvanda, ut linctu aut Eclegmate ex oleo amygdal. dulc. recens expreſſo, ſyrupo viol. jujubin. Capill. Ven. Eryſimo Lobel. & ſimilibus, quale deſcribunt Sydenham., Hoffmannus & alii. Vel infuſum Theiforme ex herb. Veron. Tuſſilag. Pulmonar. Hyſſop. Capill. Veneris, Ruta muraria, cum Melle frequenter calide hauriendum ſummopere prodeſt.

VIII. Quod denique ad Diætam & ſtrictiorem vivendi legem attinet, de qua poſt Hipp. perquam diligenter tractarunt Aretæus, Alex. Trallianus, Cæl. Aurelian. Cælſus & Ægineta, abſtinendi ſunt ægri vigente adhuc morbo, ab omni carne & victu craſſiore aut pinguiore, tenuia contra juſcula carnis vitulinæ aut gallinæ, item uvæ paſſæ majores & minores, pruna ſylveſtria, damaſcena, ceraſa & ſimilia ſubacida & eupepta ipſis ſunt concedenda: conducunt quoque vel maxime herbæ molles, diluentes & ſapone nativo præditæ, ut Lactuca, Endivia, Acetoſa, Beta, Braſſica, Spinachia, Cichoreum,

ſimi-

ſimilesque Radices, ut Sonchi, Scorzoneræ, Taraxaci, juri vitulino aut agnino incoctæ, ut pulchre monet Boerhaavius; item priſanarium ex Oryza, hordeo vel avena: potum jam laudavimus ex hordeo cum melle; Conclave tepidum immo ſubfrigidum potius ſit, quam calidum; nec ſtragulis & culcitris nimium obruendi ſunt ægroti; æſtus enim & difficultas ſpirandi eo ipſo augetur, & ſudor præter rationem projicitur. Inde feneſtræ frequentius per diem nonnihil aperiendæ, ſudo in primis & clementiore cœlo, quo aer purior, ſalubrior & frigidior paulo intromittatur, ne miſeri ægroti putrida ſua atmoſphæra circumfuſi, ſordidas ſuas exhalationes continuo inſpirando & reſorbendo, ſuffocentur tandem & in vivum quaſi cadaver commutentur. Quod & in univerſum in omnibus morbis acutis, inflammatis & exanthematicis, ut morbillis, variolis, petechiis &c. ſedulo obſervandum eſſe, poſt Hippocratem, Aretæum, Celſum, & alios Veteres, præclare docent Sydenham, Baglivus, Boerhaavius, Hoffmannus, & alii Viri magni.

IX. Procedentibus ſic cunctis in dies in melius & lætioris ſanitatis certa ſpe refulgente, poſt decimum quintum aut viceſimum diem, leni Cathartico ex Caſſia, Manna vel Rheobarb. cum Cremore Tartari aut Tartaro ſolubili ſimilibuſque, alvus ægrotorum eſt ducenda, ut ſic, ſi quid vitioſi adhuc humoris craſſioris reſtet, e primis viis & glandulis inteſtinorum commode egeri poſſit. Reſpiciendum tamen ſemper ad ægrotorum vires & durum neceſſitatis imperium. In omnibus enim opus non eſt, & complures noſtra ope revaluerunt nunquam poſt morbum purgati.

X. Atque hæc fere ſunt ſola illa remedia, vilia quidem prima ſpecie, inſpecioſa & domeſtica; eximiæ tamen virtutis & efficaciæ, quibus adjuvante Dei præpotentis auxilio, ſæviſſimas ſæpiſſime pleuritides profligavimus, uti complures ægroti orci faucibus ἀνελπιςοι erepti grati lætique adhuc fatentur. Licet poſthabita atque neglecta prorſus a nobis fuerint ſpecioſis titulis & vano verborum ſtrepitu commendata nimis ab Auctoribus remedia & arcana antipleuritica, quæ longa ſerie recenſentur ab Ettmullero, Dolæo, Barbette, Jonſtono, Michaeli

Rol-

Rolſincio, Sennerto, VVeckero, Guldenklee, Baronio, Bartoletto, & aliis innumeris, quæ tamen ſæpius magis obſunt, quam proſunt, in primis ſi in illotas imperitorum manus venerint, dum in eorum compoſitionibus ſæpius humida aridis, frigida calidis, laxantia ſtypticis, dulcibus amara, acribus mitia; verbo, contraria contrariis, concordia diſcordi conjunguntur, ut inde tirones ambigui & præ nimia copia inopes neſciant, quid potiſſimum eligere & ſequi debeant. Legant potius relegantque diligentiſſime Hippocratem, qui omnium optime & exactiſſime de hoc morbo tractavit, item Aretæum, Alexand. Trallianum, Cæl. Aurelianum & Corn. Celſum; poſt hos vero indefeſſo ſtudio evolvant ſummos artis ſalutaris antiſtites ſupra jam laudatos, Sydenhamum, Baglivum, Moræum, Boerhaavium, Hoffmannum cum paucis aliis.

XI. Aliqua vero adhuc adjicienda hic eſſent de medela eorum, qui ex pleuritide empyici facti fuerunt, quod ſæpius accidit. Sed quia hic novus eſt morbus, qui a male tractata & in principio neglecta pleuritide & tempeſtivæ venæ ſectionis intermiſſione ortum plerumque ducit, dum ſcilicet ſanguis coagulatus totus in pus converſus eroſis & ruptis puris acrimonia vaſis, in thoracis teſtudinem effunditur, ſtudio hic tacemus, lectoreſque ad Auctores ſupra laudatos ablegamus: in primis quum unum tantum viderimus, qui undecimo poſt die empyemate mortuus, ut prædixeramus. Interim merito deplorandi ſunt illi ægroti, qui vel ſua, vel medici culpa, in empyema incidunt; ſerius enim, aut nunquam, etiamſi paracenteſi feliciter tentata, priſtinam ſanitatem plene recuperant; ſed plerumque lente extabeſcunt & vitam miſere trahunt. Lateris enim ſuppurati inciſionem, inquit præſtantiſſimus Tulpius, equidem frequenter vidi inſtitutam: interdum quidem proſpere; ſed pluries infeliciter. Sive quod adimat pulmoni motum; ſive quod tamdiu plerumque continuet; ut vix id ſufferant vires, vel corporis totius, vel pectoris ſolius: cujus viſcera uſque eo infirmat frigidus ac indigeſtus aer, ut raro evadant mortem, quibus hac via pus elicitur. Veriſſime per Deum immortalem! & ſapientiſſime. Nec Medicus valde ſitiat

oc-

occaſiones ejuſmodi ægrotos tractandi, memor ſemper veridici illius præcepti Hippocratici, deſperatis nullam eſſe Medicinam adhibendam.

CAPUT V.

Tradens decem ſingulares pleuriticorum hiſtorias.

I. AD conſummandam Medicinæ gloriam ejuſque indubiam veritatem aſſerendam, nihil omnino magis conferre, quam fidelem hiſtoriarum ægrotantium enarrationem, adeo tralatitium eſt, ut multis id probare velle ſupervacuum omnino videri poſſit, quia multis jam perſpicue oſtenſum, & res ipſa vociferatur. Præivit jam olim hac in re ſolus & ſummus fere obſervator Hippocrates, quem paribus fere paſſibus poſtea ſequuti Aretæus, Tralliauns, Ætius, & ex Latinis Celſus & Cæl. Aurelianus. Arabes deinde exorti paſſim pulchra quoque & ſcita obſervarunt; in primis Avicenna, Rhaſes, Haly Abbas & pauci alii; ſed cum vanis ſpeculationibus & ſuperſtitionibus nimium addicti eſſent, factum eſt, ut plus imaginationis oculis cernerent, quam corporis, & hinc plura fingerent, quam obſervarent. Succeſſit recentior ætas, quæ multis quidem obſervatoribus fœcunda fuit; ſed paucos ex eis fidos & genuinos habuit; mirabiles enim potius hiſtorias, quam veras, nobis tradiderunt, ut Amatus & Zacutus, Luſitani, & alii, quorum commenta paſſim recenſet Jo. Schenckius in obſervationum variarum collectione. Sed laudem tamen ſummam merentur ex his Pechlinus, Ballonius, Proſper Alpinus, Bonetus, Lommius, Valeriola, Tulpius, Bartolinus, Foreſtus, Hildanus, Timæus a Culdenklee, Stalp. van der VViel. Superiore vero ævo oſtenderunt, quomodo, exemplo Hippocratis, vera ægrorum hiſtoria condenda eſſet, Sydenhamus, Baglivus, noſtra ætas vero omnium feliciſſima fuit, quæ tulit Boerhaavium, Freindum, Meadum, Hoffmannum, Stahlium & paucos alios, quibus cum ſingulari voluptate & ſuo merito addo celeberrimum

Hah-

Hahnium, amicum & ſtudiorum quondam ſocium conjunctiſſimum, qui in recenſione Febrium Catarrhalium demonſtravit, quomodo ad Hippocratis normam decenter conſcribenda eſſet ægrotorum hiſtoria. Hos magnos viros videbo an hic, e longiquo licet, tremulo gradu ſequi poſſim in enarrandis aliquot pleuriticorum hiſtoriis, quas ſummo ſtudio olim in adverſaria conjeci, & nunc integra fide deſcriptas propoſiturus ſum in lectorum commodum, ægrorum ſalutem, & artis noſtræ gloriam atque ornamentum. Longum enim iter eſt per præcepta, breve autem & efficax per exempla, ut ſummus quondam Philoſophorum pronunciavit veriſſime.

II. Initium ergo Anni dudum elapſi CIↃ IↃCCXXXIII. propter varios & inconſtantes cœli mores, ferax fuit multorum morborum, & inter hos etiam ſævas peperit pleuritides, quæ tum his in primis regionibus Rhenanis populariter graſſabantur, ita ut mortales ægri inde catervatim morbo mortique darentur, ut poeta Epicureus loquitur. Complures tum meæ qualicunque curæ commiſſi fuerunt, ex quibus unum & alterum ſingularem caſum hic proponere placet, Prodeat ergo jam.

ÆGROTUS I.

VIr juvenis XXV. annorum, ſtatura mediocri, corpore gracili magis, quam pingui, compacto tamen, nervoſo & ſanguine pleno, facie rubicunda, nare acuta, oculis vividis, vitæ genere ſtrenuus Venator, dum d. 11. Jan. prædicti anni, ſub jove frigido, alta in nive, pavidum leporem aut fulmineum aprum avide ſectatur, & concalefacto per acrem curſum & indagationem corpore, plurimum aeris frigidi inſpirando ingerit; ſubito horret toto corpore, pedibus languet, dorſo dolet, adeo uſque, ut ægre domum repetere valeat. Reverſo ſic lento gradu circa veſperam, flagrans æſtus totum corpus, arida vero ſitis fauces exurebat; ad hæc obſcurus quidam & gravans dolor in dextro latere, in confinio verarum & ſpuriarum coſtarum, gliſcebat. Hauſto ergo capaci vini generoſioris ſcypho, in ſitis, ut temere putabat, remedium, ſive potius incendium, cubitum diſceſſit. Vix vero lecto

com-

compoſitus vehementius incaleſcebat, caput dolebat, ſitis acrius urgebat, dolorque lateris atrocius ſæviebat & in acerbe lancinantem ſubito mutatus, reſpirationem intercipiebat. Suboriebatur ſimul tuſſicula dolores inducens, quæ miſerum ad pauca arida ſputa egerenda ſubinde ſtimulabat, quæ ipſi ſalſitudinem ſapere videbantur. Sic miſere per totam noctem excruciatus & maceratus, ſummo mane attonitus in pavimento videt, ſe ſputa cruenta ejeciſſe, & purpuream quaſi animam vomuiſſe, omnia enim circa lectum ſanguine fœdata erant. Die igitur ſequenti 12. dum ego arceſſor, video ægrotum viribus fractum, facie rubicunda, collo inflato, oculis ſcintillantibus & protuberantibus: calor ad tactum ſummus: pulſus durus, frequens, ſerratus: reſpiratio ſuſpiroſa, laborioſa, cum clamore & ejulatu peracta. Statim quis ſit morbus, cognoſco, quoque in diſcrimine verſetur ipſe, pronuncio candidus. Haud mora, extemplo mediana vena brachii dextri pertunditur, ſanguiniſque unciæ circiter XV. educuntur, uſque dum arteriarum ictus pauliſper labaſcere, facies vero ægroti palleſcere videbantur. Tum vena vix percuſſa, omnia illa ſæva ſymptomata illico miteſcere viſa ſunt, ægerque dyſpnœa pene ſtrangulatus, ſpiritum nunc commodius trahere ſenſimque ad ſe redire cœpit.

Sanguis vero emiſſus ſimulac refrixit, conſuetam illam pleuriticorum tunicam albicantem, craſſam & tenacem perpauco cruori nigricanti innatantem induebat, certiſſimam ſummæ inflammationis teſtem.

Tum ægro Mixtura ſuperiori Capite commendata cochleari menſura, per horas ſumenda præſcripta eſt. Priſana quoque hordeacea cum oxymelite & nitro frequenter calide haurienda oblata fuit.

Topica quoque fomenta & epithemata paregorica ex herbis emollientibus lacti incoctis laneiſque pannis exceptis lateri dolenti jugiter calida applicata fuerunt cum inſigni levamine.

Sub veſperam vero, ubi febris recandeſcere animaque arctius rurſus meare videbatur, injectum eſt clyſma ex aqua hordei cum oxymelite & nitro, unde his alvus ſoluta eſt commode, exturbatis ſimul multis flatibus. Noctem

ctem tum ſatis placide tranſegit guſtumque dulciſſimi ſomni per aliquot horas hauſit.

Sed breve fuit gaudium ſpeſque ferre irrita. Mane enim ſequentis 13. experrectus ſenſit omnia mala hactenus conſopita vehementius recrudeſcere, ſpirituſque officinam inſolito pondere iterum premi. Adhæc intumeſcebat facies cum collo, irrequies volutatio, tuſſis pertinax cum ſputis cruentis, urina quoque flammea, pellucida, ſedimenti expers, lingua arida, alba cum virore, alitus fœtidus calidusque.

Vena igitur in eodem dextri lateris brachio iterum pertuſa, ſanguiniſque ad uncias x. circiter aut xii. emiſſum, qui colore & conſiſtentia idem propemodum erat, ac primum eductus, niſi quod cruſta alba paullo tenuior appareret. Mox acrior vis morbi iterum ex voto deſæviit, æſtus remiſit, reſpiratio liberius reciprocata, & æger paullo poſt levi ſudore perſperſus melius habere cœpit.

Interim eadem omnia remedia ſuperius commemorata intus & extra ſtudioſe cum ſucceſſu adhibita. Sub veſperam quoque iterum alvus enemate laudato ſollicitata ter dejecit fæces copioſas, nigras, fœtidas, intermiſtis flatibus, inſigni cum emolumento.

Nox iterum placide peracta, & ſomno indulſiſſet liberalius, magna enim dormiendi inerat cupido, niſi tuſſis nimium exacerbata & ad ſputa egerenda perpetim ſtimulans, ſuaviſſimam quietem miſero vehementer interturbaſſet.

Nihilominus D. 14. omnia repente in melius mutata videbantur: ſpiritus fere ſine anhelitu, ſine labore & moleſtia ducebatur, dolor lateralis hactenus acutus & lancinans, nunc obtuſus, modo & per intervalla vibrans ſentiebatur, pulſus debilis quidem; ſatis enim rhythmi tenax, lingua humidior & flexilior. Urinæ nunc primum turbabantur, & tenuem ſedimenti umbram repræſentabant. Sputa nunc magis cocta, copioſiora & ſanguineis tantum ſtriis aut filis piliſve diſtincta comparebant. Alvus quoque ſua ſponte liquida copioſe dejecit; appetitus etiam ad cibos redire nonnihil videbatur; Et ſic vana ſpe ducebamur, omnia nunc ex voto ſucceſſura.

Ni-

Nihil igitur illo die tentatum, nec Clyſma quidem injectum, ne ſcil. naturæ operantis molimina ſalutaria temere interturbarentur. Latus tamen ſemel iterumque inunctum, & ptiſana hordeacea aliquoties ad ſitim fallendam ſumpta. Nox inſequuta inſomnis quidem; haud tamen valde moleſta aut doloribus inquietata

Sed D. 15. omnia in pejus ruere videbantur. Æſtus ſummus recanduit, anhelitus ſuſpirioſus, laborioſus, inſpiratio moleſtiſſima cum gemitu & lamentatione; facies rubicunda, oculi extantes & inter dormiendum ſemiclauſi & albi quid oſtendentes, ſtridor per fiſtulam ſpiritalem ſonorus, anxietas & jactatio perpetua, pulſus durus, ſerratus, intermittens quandoque, ſputa plane ſuppreſſa, remanente tamen tuſſicula cum ſummo dolore; ſtupor ſenſuum omnium fere, nec mens ſatis ſibi conſtans. Urina iterum flammea, tenuis, clara, nec cum nubecula, nec ſedimento, guttatim & cum ardore parce emiſſa, etiam inſcio interdum: verbo, omnia ſupremi diſcriminis & ſtatus perniculoſiſſimi ſigna manifeſta.

Statim igitur injectum eſt clyſma, ſed ſine effectu; admota quoque tibiis veſicatoria, incaſſum plane; neque enim ægroti perpetuata inquietudo illa ferebat, ut rite applicarentur, lociſque affixa adhæreſcerent.

Hinc omnia atrocia illa mala ſubito per horas ingraveſcebant, adeo uſque, ut circa meridiem, me quidem abſente, ægrotus vehementer deliraret; & furioſo ſimilis, e lecto proſiliret; ſed fatiſcentibus viribus, mox exanimis fere in terram concideret.

Trahitur igitur potius, quam ducitur, a duobus famulis & ſellæ imponitur. Tum ego ad miſerandum hoc ſpectaculum ſubito evocatus, video, attonitus, miſellum moribundo aut mortuo jam ſimillimum. Facies pallida, naſus acutus, tempora collapſa, os lividum, oculi torvi, rigidi & obſcuri, frigus per totum corpus, pectus cum ſterno tumidum & elevatum, abdomen contra retrotractum, pulſus intermittens, myurus & adeo debilis, ut ſæpe vix percipi poſſet, reſpiratio plane intercluſa, caput cum collo flaccidum, pendulum & in humores recumbens, vivida ubique mortis imago, verbo, adeo uſque conclamata omnia atque deſperata videbantur, ut

&

& mulierculæ quædam, quas ſubitus rumor clamorque vitio iſtius gentis, huc acciverat, jam de amiculis feralibus rebuſque mortuis conquirendis ſerio ſeduloque cogitarent.

Mihi vero in his ſupremis anguſtiis conſtituto conſiliique inopi experiri tum demum placuit, ecquid tandem tertia venæ ſectio præſtaret; nullum enim plane remedium mihi tum omnia acriter circumſpicienti & mecum volventi facile occurrebat, quod tutius, celerius & præſentius auxilium ferre poſſet, quam quidem phlebotomia.

Juſſi igitur, ut pedes frigentis & jamjam morituri calido balneo ſtatim immitterentur. Quo facto dextri pedis venæ vulnus ſat vaſtum lanceola inflictum; aſt incaſſum prorſus; ne guttula enim cruoris quidem prodibat: idem mox tentatum in altero pede; ſed eodem irrito plane molimine. Omnes ergo importune clamabant ne ægrum amplius excruciarem, quem ego ſervare haud poſſem, in orci quippe limine jamjam conſtitutum, nec inviderem miſero bonam mortem, cui dare vitam nequirem.

Verum hæc dicteria aut parum curans aut auſcultans, mandavi iterum, ut ferventior adhuc aqua immo ferventiſſima, affunderetur. Quod tanta quidem ſolertia præſtitum fuit a miniſtris, ut bullulæ excitarentur in ægroti pedibus & epidermis abſcederet. Sed ſaluberrimo per Deum, & feliciſſimo eventu effectuque. Utraque enim vena antea fruſtra percuſſa, nunc voto noſtro perfecte reſpondebat, ſatiſque largam ſanguinis copiam læta ſcaturigine ejaculabatur, ita ut XII. aut amplius vitalis laticis unciæ in aquam defluerent.

Tum vero mirabilem prorſus rerum viciſſitudinem lætamque cataſtrophen vidiſſes. Mox enim a ſectis venis, vividus color faciei, blandus calor corpori, liberior ſpiritus pectori & fortior ordinatiorque ictus arteriis redibat, noſterque ſemimortuus venator ſenſim reviviſcebat, ſeſeque ex vaſtiſſimo quaſi altiſſimarum aquarum gurgite in dias luminis oras emerſiſſe lætus quiſque prædicabat, mirantibus & gratulantibus nobis omnibus.

Lectulo ergo compoſitus, hora vix elapſa, in profundum ſomnum delapſus arctius quievit, rhonchoſque duxit

duxit ſano ſimilis: Manabat interim omni corpore tepidus ſudor, ut guttæ ubivis deſtillarent. Poſt quinque demum aut ſex horas expergefactus, priſmarium hordei popoſcit, quo affatim hauſto, iterum ſomno obrutus, uſque in auroram placide obdormivit.

Tum vero ſomno vix excuſſo, mane ſeq. D. 16. vehementius conqueri cœpit de ſcapularum & dextræ præſertim, dolore ingraveſcente & lancinante, lamentantibus cunctis & novam Tragœdiam orituram ſuſpicantibus.

Ego autem tum forte ſuperveniens, tam læto fauſtoque accepto nuncio, merito exultans, gratulatus ſum ægroto de tam ſalubri vitæ & ſanitatis futuræ ſigno, tum bono eſſe animo juſſi, certamque ſalutem prædixi. Interim admota ſunt ad ſpeciem fomenta paregorica ſcapulis dolentibus. Pulſus interea æqualis, etſi aliquanto languidus, reſpiratio commoda, aut nullus fere, aut perquam exiguus lateris dolor. Sputa quoque tum prodire denuo cœperunt decoctiora, copioſa & ſubflava. Circa veſperam largiſſimus per totum corpus ſudor diffundebatur cum inſigni levamine, qui per omnem noctem duravit, quam ſat placide tranſegit æger, niſi quod ſcapularis dolor & frequens ad veſicam exonerandam ſtimulus eum ſubinde excitarent.

Mane, D. 17. omnia in melius ire incipiebant, continuabat largus calidus & rorulentus ſudor; ſputa multa abſque moleſtia projiciebantur, & urinæ copioſæ, turbidæ, & cum craſſo largoque ſedimento ex rufo albeſcente prodibant; non ſine perfectæ & ſalutaris criſeos ſignificatione. Cibum quoque cum voluptate appetiit æger, & noctem ſequutam commode egit jucundo ſomno, ſed & largo ſudori immerſus.

D. 18. Omnia ſymptomata evanuiſſe viſa ſunt, & adeo viribus ſeſe refectum ſenſit æger, ut & erectus ſedere, & baculo innixus aliquot paſſus in cubiculo lento gradu perficere poſſet.

Sudor tamen & hoc & ſeq. die 19. permanebat, ſputa copioſa prodibant, & urinæ pariter multæ cum albo & flocoſo ſedimento. Quare nihil amplius actum, quam ut linctus ad pectoris expurgationem levandam ſupra laudatus præſcriberetur.

Et ſic per Dei gratiam hic æger conclamatus jam & deploratus perfecte convaluit, & in hunc uſque diem vitam commodam & jucundam nullis morbis obnoxiam lætus ducit, excuſſa quamvis interea ingrato pectore accepti beneficii memoria. Pauci enim ſunt tam grati, ut quod acceperint, etiam ſi non vident, cogitent, ut Seneca noſter ſapienter monet Lib. I. de Benefic. c. IV.

ÆGROTUS II.

UXor Textoris, annorum XXXIII. ſtatura mediocri, temperamenti cholerici, ad iram facile proclivis, ſicca, macra & lignea dorcas, aliquot jam liberorum mater, d. 12. Febr. ejuſdem Anni; ex nundinis vicinis, aere gelido, pluvio & nebuloſo domum anhela properans, metu ingruentis & præcipitis noctis, ſtatim ſe levi horrore, mox vehementiori æſtu per univerſum corpus occupari perſenſit; ſubſequentibus eodem fere temporis puncto, cephalalgia, lumbagine, & dorſi dolore, qui ſenſim anteriora verſus proſerpens, mox in dextrum pectoris latus acuti pali ad inſtar fixus, intenſos dolores pungentes excitabat. Nox ergo inter flagrantes æſtus, ſitim urentem, & ſuſpirioſos anhelitus miſere conſumpta cum notabili virium omnium imbecillitate. D. 13. mane omnia adhuc pejora, ſuccedente inſuper inani tuſſiendi cupidine; pauca tum ſpumoſa cum ſummo lateris dolore rejecta ſanguineis ſtriis & fibris quaſi diſtincta. Data varia ſunt remedia domeſtica a mulierculis vicinis perperam ſedulis & more ſexus ſui nimium curioſis, medicinam temere & ridicule affectantibus commendata; ſed quia calidioris plerumque & acrioris erant indolis, plus damni attulerunt, quam emolumenti. Superveniunt enim his circa meridiem longe atrocius adhuc malum, nempe liquida diarrhæa ventris duritie ventoſa & vehementioribus torminibus ac boborygmis ſtipata; Frequens ergo & urgens ad laſanum ſurgendi deſiderium, ita ut intra Nychthemerum decies & amplius ventrem deponeret miſera & viribus pene exhauſta, unde ſenſuum ſtupor, crebræ lipothimiæ, tinnitus aurium, reſpiratio ſuſpenſa, ſæpius cum ſuffocationis metu intercepta, pulſus exilis, debilis, vermiculans, vix

ſen-

ſenſibilis, ſputa plane ſuppreſſa, fatiſcentibus ad tuſſiendum & egerendum morbi furentis ſęvitia, viribus; ita deplorata fere jacuit miſera deficiens animo, mœſto cum corde, per integram noctem, ut eam ad auroram uſque vitam hoc pacto protrahere poſſe, ſperaret adſtantium nemo.

D. 14. ſummo mane arceſſitus ego deprehendi & edixi ſtatim, quam in præcipiti ſtarent res ægræ, quantoque in vitæ diſcrimine verſaretur, ita ut vix ſpei aura levis supereſſet; niſi liberior reſpiratio promoveretur, ſublata ſputatio excitaretur, & funeſta denique diarrhœa non penitus quidem ſupprimeretur, ſed placide tamen mitigaretur,

Pulſu ergo pro rei & morbi natura ſat valido & æquali deprehenſo, intrepide venam in dextro brachio pertundere imperavi. Sanguinis tenacis & nigri ægre & lente profluentis extractæ ſunt Unciæ fere decem, conſueta pleuriticis alba tunica glutinoſa ſuperficiem obductæ. Auctæ ſunt hoc diſpendio, quis credat? ægrotæ potius vires, quam fractæ: Paullo poſt liberius meante ſpiritu & ſputis notabili copia cum modica moleſtia, per intervalla profluentibus, ſpumoſis tamen adhuc, incoctis & florido ſanguine tinctis.

Tum pro uſu interno præſcripta eſt Mixtura noſtra conſueta ſuperius laudata, exterius vero lateris laborantis regio frequenter calide inuncta linimento antipleuritico noſtro aut Boerhaaviano ſupra quoque commendato, panisque calefactis obtecta.

Ad pertinacis vero adhuc diarrhœæ ferociam aliquantiſper compenſendam, propinati ſunt bis per diem pulveres ex lapidibus cancrorum, corallis rubris, Matre perlarum, bolo Armeniaca, Terra ſigillata Lemnia, aliquot granis Lapidis prunellæ & Corticis caſcarillæ remixti.

Ad hæc oblata ſunt blanda ptiſanaria ſubpinguia ex hordeo; Oryza, & jure vitulino cum tantillo florum Macis parata, partim ad refocillandas ægrotæ vires nimium dejectas, partim quoque ad ſordidi ventris profluvii, tunicam inteſtinorum villoſam continuo vellicantis & tantum non erodentis, acrimoniam modice caſtigandam

dam & obtundendam, quare & veſperi injectum clyſma ex ſolo oleo lini tepido.

Nec ſperato ſucceſſu caruit hæc noſtra medendi methodus. Miteſcere enim tunc viſa ſunt omnia; Nox inſequuta ſatis placida nec ſomni plane expers: venter tamen eadem ſexies fluxit, ſed ſine gravi moleſtia aut teneſmo, qui antea ægram poſt ſingulas dejectiones miſerrime excruciaverat.

D. 15. optima quævis ſperare adhuc licebat, quare iiſdem remediis tam intrinſecus quam exterius adhuc intrepide peractum. Sollicitos tamen nos adhuc valde reddebat ſitis inexſaturabilis, contumax ventris profluvium nullis plane remediis auſcultans, ſputum penitus fere ſuppreſſum & vis vitalis per nimias alvi dejectiones pœne exhauſta; quater enim hac die ad ſellam urgebatur; & quinquies per noctem; quare merito de die futuro timebamus, qui erat primus criticus.

Nec augurium triſte fefellit: poſt noctem enim perquam moleſtam & inſomnem, D. 16. omnia in pejus ruere & ſummum vitæ exitium minari videbantur. Jacebat ægra tetro aſpectu ſupina, pendentibus de lecto pedibus, ſenſus omnis expers, altiſſimo ſopori aut lethargo immerſa; ſterno elevato, intenſo niſu rhonchos ſonoros & ſtrepitantes ducente, facie prætumida & livida, qualis fere eſſet ſolet in cruce & furca periturorum, pulſu exili, tremulo, myuro, per vices intermittente.

Ad hæc gelidus, viſcidus oliduſque toto corpore emaciato manabat ſudor, inſciaque plane & dolio pertuſo ſimilis, veſicam juxta alvumque fœde in lectum exonerabat aliquoties, relaxatis nempe utriuſque partis minus honeſtæ præter naturam ſpincteribus & repagulis.

Certiſſimam igitur inſtare mortem triſtes fatebamur omnes.

Ne vero nil plane agerem & otioſus tantum lacrymoſæ hujus Tragœdiæ eſſem ſpectator, omiſſa venæ ſectione, quippe quæ deplorato hoc rerum ſtatu, nec ſatis tuta videbatur, nec multum profutura, metus enim juſtus ſuberat, ne vita prius exiret, quam ſanguis; bina prægrandia veſicatoria ex pulvere cantharidum parata utrique ſuræ illico applicanda præcepi.

Admo-

Admota ſimul naribus errhina, temporibus crotaphia manibus denique epicarpia ex validiſſimis ſpiritibus volatilibus & aquis analepticis confecta, eum potiſſimum in finem, ut veternum ſic excuteremus, animulamque vagulam jamjam in limine pallentis orci conſtitutam, ſi forte pote, revocaremus.

Precibus ergo ad Deum porrectis, a pleriſque diſceſſum, paucis exceptis ægræ curam gerentibus, tanquam nunquam vivam reviſuris.

Verum horis ſex ſeptemve jam elapſis, flexo in veſperam die, ecce noſtra ſemimortua præter omnem ſpem atque opinionem, ſubito ſua ſponte evigilat, & hactenus actorum prorſus ignara, de virium ſaltim languore ſiti exquiſita & urente, in primis pedum dolore vehementius conqueritur.

Inciſis ergo ſuſpenſa manu turgidis bullis a cantharidibus ex voto elevatis, & poſt ingentem ſaccati humoris ſeroſi vim profuſam, iterum apte obligatis; ſicque doloribus nonnihil mitigatis, ægra capacem vini ſcyphum poſcit: quo avide & ἀμυστι epoto, quis enim tale quid denegare auderet jamjam morituræ? Paullo poſt ad placidam quietem ſeſe compoſuit, in dextrum latus reclinata.

Sic igitur jacentem dulcis & alta quies placidæque ſimillima morti, ut Poeta ait, una ſerie preſſit per integram noctem, usque in dimidiam ſequentis diei partem, ſudore interea tepido, critico & ſalutari toto corpore largiter defluente, letalique ventris fluxu nunc primum ſua ſponte conſopito.

D. 17. Paullo ante meridiem demum expergefacta viribus ſeſe mirum in modum refectam læta perſenſit, cibique quid avide popoſcit, nihil amplius conqueſta, niſi de intenſo colli & ſcapulæ dextræ dolore, ſalutari profecto omine.

Paullo poſt ſucceſſit quoque ſuæ ſpontis ſputatio larga, facilis, cocta, ſalutari flavedine, nulloque amplius ſanguine tincta, promota amplius linctu noſtro ordinario pectorali ex ol. amygdal. dulc. recens preſſo, cum ſyrupis violarum, jujubarum, ſpermate ceti & ſaccharo Candido puriſſimo parato.

Tum placidus per noctem ſequutus ſomnus, tuſſicula tamen nonnunquam interruptus, manente interim blanda ſudatione toto corpore.

Demum D. 18. perfecte judicata eſt ægra, manantibus adhuc largius ſudoribus, urinisque magna copia nunc primum prodeuntibus turbidis, coctis, nec non levi, albicante & ſalutari ſedimento præditis.

Sicque tandem brevi plene convaluit depoſita hæc & jamjam pene conclamata pleuritica, præter omnium ſpem atque opinionem, miraculo quaſi aliquo; gaudentibus cunctis, ſolo indignante egregio marito, qui nimium profecto pius, divam eam maluiſſet, quam vivam; fœmina enim credebatur rixoſa, pervicax & incommoda, inſuperque vino quoque devota, ita ut, ſi hæc vera, morte dignior videretur, quam vita: ſed hæc nihil ad nos medicos, qui morbis corporis medemur, non animi: quos propulſare Socratis potius opus eſt, quam Hippocratis.

ÆGROTUS III. & IV.

LUbens hic conjungam fidos duos ſodales, quos & idem vitæ genus, & eadem vis morbi, & idem denique fauſtus eventus conjunxit.

Duo ſtabularii, unus Joannes, juvenis ſanguineus, toroſus & ſucci plenus, XXI. annorum, alter Petrus, procerus & macilentus, ſanguineo -- phlegmaticus XXXIII. annos natus, D. 16. Februarii poſt diurnas ſub jove frigido in nive alta fatigationes & compotationes in ſeram uſque noctem continuatas, uno eodemque temporis puncto pleuritide corripiuntur, ingruentibus ſubito omnibus iis ſævis ſymptomatis, pleuritidem alias comitari ſolitis.

Malorum ergo imminentium ignari, aliquot ſpiritus vini hauſtus, more iſtius duræ gentis, avide ingurgitant, ſic temere curaturi dolorem lateralem, quem ex heſterna crapula in ventriculo obortum falſo ſuſpicabantur. Hærebat enim lateri lethalis arundo, ut cum Poeta ſic loqui liceat.

Sed incendio ſic inflammato potius, quam fufflaminato, omnia in pejus ire cœperunt, æſtus & ſitis acrius incanduit, aucta ſpirandi difficultas, cum metu ſuffocationis,

nis ; dolentis lateris dextri puncturæ magis exacerbatæ , ſputa cruenta cum vehementiſſimo & moleſtiſſimo thoracis niſu projecta ; acceſſit ſuper hæc Joanni grave delirium, ita ut multa aliena & turpia , horrentibus adſtantibus, loqueretur.

Jacuerunt tamen nihilominus hi miſerrime affecti ſodales per integrum adhuc diem 17. me plane inſcio , ſalutis ſuæ nimium negligentes ; in ſtabulo ſubfrigido , carentes omnibus fere vitæ & ſanitatis præſidiis.

Nocte igitur moleſtiſſime ſine ullo dulcis ſomni guſtu conſumpta, ſummo mane D. 18. ego demum arceſſor, videoque attonitus, quam in deſperato loco res ægrotorum, in primis vero Joannis, ſint collocatæ.

In commodius ergo & nonnihil calefactum cubiculum utriſque ocyus delatis lectoque mandatis, mox venas aperire jubeo , & ut ſemel experirer , quantum diſcriminis intereſſet inter venæ ſectionem loco affecto proximam, & inter alteram, ab iſto longe remotiorem , Joanni , quem ſæviſſima delirii & ſuffocationis ſymptomata adhuc vehementer urgebant , e brachio dextro uncias ſanguinis extraxi quemadmodum duodecim : Petro vero totidem quidem & amplius, ſed e pede dextro.

Quo facto , ille prior , vix duabus horis elapſis , illico ad ſeſe rediit, liberius reſpirare faciliuſque ſupta emoliri cœpit , in ſomnum quoque delapſus , per aliquot horas dein placide quievit , leni ſudore totum corpus perſperſus ; nec iterata venæ ſectione per omnem morbi decurſum opus habuit unquam.

Petrus vero nihil plane levaminis ex venæ ſectione ſentiens, majoribus cordis anxietatibus & reſpirationis difficultatibus ſeſe ſubinde affligi vehementer conquerebatur. Præſcripta tum ipſi ſunt varia pleuriticis alias grata & commoda remedia paſſim jam laudata ; injectum quoque ſub veſperam clyſma nobis conſuetum : ſed omnia incaſſum, aucta enim ſenſim , non imminuta , mala , noxque inſequuta moleſtiſſima , horrendis pavoribus turbata & plene exſomnis, ſocio illo ſuo eandem contra ſat commode & quiete tranſigente.

Meliora igitur & certiora hoc ancipiti experimento edoctus , mane D. 19. eidem venam brachii dextri inci-

 den-

dendam curavi, eductoque ad Uncias fere decem ſanguine, ſtatim liquido patuit, quam ingens ratione effectus & utilitattis, intercedat diſcrimen venæ ſectionem inter loco affecto proxime inſtitutam, & inter alteram in loco a mali ſede longius diſſito, veluti pede aut brachio oppoſito, celebratam.

Sancta enim fide aſſeverare poſſum, currente ad huc ſanguine & nondum obligato vulnere, ægrotum jamjam tantum levaminis & commodi percepiſſe, ut lætus nobis fateretur, ſibi ita videri, quaſi grave aliquod pondus e pectore ſuo hactenus oppreſſo, ſubito deorſum devolutum eſſet. Neque vana ſibi ſomnia finxiſſe, eventus affatim docuit; omnia enim ab eo die in melius mutari cœperunt, & mitigatis ſenſim atrocioribus ſymptomatis præcedentibus, ex ſequuta paullo poſt liberaliore ſputatione & ſalutari prorſus ſcapularum & clavicularum dolore, conjicere haud abſurde licuit, lætiſſimam certæ ſalutis ſpem jamjam affulſiſſe.

De noſtra vero methodo medendi in his duobus ægrotis obſervata nolo ſtudio quidquam hic addere, quia enim eadem prorſus fuit, qualem in binis præcedentibus hiſtoriis, exceptis tamen veſicatoriis, longe lateque expoſuimus, tacere ſane præſtat, quam unum idemque ad nauſeam uſque repetendo crambemque decies jam coctam recoquendo, lectorum patientiam nimium & præter rem defatigare.

Verbo ſaltim hic monere liceat, utrumque horum ægrotorum decu ſo feliciter morbi ſpatio, perfecte judicatum fuiſſe, Joannem quidem die ſeptimo, Petrum vero nono, remanente ſaltim in utroque levi tuſſicula, quæ tamen progreſſu temporis, infuſo ex herbis pectoralibus cum lacte & melle frequentius ſumpto, feliciter quoque fuit expugnata.

Eum autem potiſſimum in finem allata hæc ſingularis Hiſtoria notari & memori mente reponi meretur a Medicinæ Tironibus, ut ſcilicet diſcant exinde id, quod ſupra jam aliquoties pro viribus inculcavi, nullo plane alio in loco, quam ſedi affectæ proximo, primam venæ ſectionem eſſe adminiſtrandam. Locis enim affectis ſuccurrendum, non ſanis adhuc & intactis: neque profecto ſapiens

piens ad incendium aliquod extinguendum, loco a flamma remotiore neceſſaria inſtrumenta parat, ignemque interea alibi impune ſævire & late divagari ſinit; ſed eo potius cum hamis, urnis & ſiphonibus propere feſtinat, ubi jam proximus ardet Ucalegon: quo fit, ut loca flammis jam correpta a præſenti exitio vindicentur; ſalva vero atque innocua adhuc ab imminenti tuta præſtentur. Quare adhuc iterum iterumque inſto, urgeo atque flagito, ſanguinis pleuriticorum incendium eo ipſo in loco, ubi fomes mali latet, potius eſſe reſtinguendum; quam alibi & e longinquo, ad delenda ignis ſemina fruſtra ſuccurrendum. Neque defore crediderim ſanas mentes, quibus & veritas placeat, & monſtratum ſibi rectum iter & videant & ſequantur.

ÆGROTUS V.

VIR juvenis XXVII. annorum, ſtatura auguſta, toroſo & quadrato corporis habitu, cholerico ſanguineus, duro victui potuique ſpirituoſo nimium aſſuetus, raro domi, ſemper fere ruri & in equo, D. 19. Februarii, inter equitandum aſperrimo frigore peruſtus, in ſævam ſubito pleuritidem incidit, acutiſſimo dolore dextrum thoracis latus compunctus, cum ſumma reſpirandi anguſtia & inani, ſed anxifero tuſſiendi conatu.

Quibus per noctem, ut fit, magis ingraveſcentibus, æger in his anguſtiis conſtitutus, de ſalute deſperare & nihil niſi ſuprema cogitare cœpit, vix enim ob intolerabiles prorſus cruciatus uſque in auroram vitam miſeram extracturus videbatur.

D. 20. igitur, me tum peregre profecto, alius aliunde accitus Medicus, qui atrocis morbi indolem aut neſciens, aut diſſimulans, nec de venæ ſectione, nec de aliis juſtis præſidiis ocyus, ut decebat, applicandis, ſollicite cogitat; ſed temerario prorſus conſilio Eſſentias alexipharmacas & crocinas cum ſpiritibus volatilibus, ut & pulveres Bezoarticos aliquoties ingenti copia per diem ſumendos præſcribit; oleum ſic eheu! camino additurus & incendium flamma ſtolide extincturus.

Omnia ſic magis exacerbata atque pejora facta fuiſſe,

nemo,

nemo, credo, facile negaverit, cui modo acutorum morborum & pleuritidis in primis, fervidum & irritabile ingenium paullo penitus fuerit perſpectum.

Mirum ergo non eſt, ægrum, robuſtum juvenem, ſucci plenum & ſanguine æſtuante turgidum, hactenus leviter tantum delirum, nunc furioſo ſimillimum, e lecto proſiliiſſe, in adſtantes involaſſe, ſtragula diſcepſiſſe, ſeſe equi aut canis verminoſi ad inſtar, fœde in terra evolutaſſe, tantoſque ſtrepitus, tumultus & clamores excitaſſe, ut omnes fere aufugerent, acerrimum Herculis hujus aut Rolandi furentis impetum merito haud expectaturi.

Pertinaciter nihilominus adhuc inhærebat perverſæ ſuæ medendi ſive necandi potius methodo artifex noſter, pene dixiſſem carnifex, nihilque prorſus flagrantibus laborantis naturæ deſideriis auſcultabat, licet illa certum ipſi ſalutis iter monſtrans, ruptis repagulis, ſanguinem non ſolum per ſcreatum, ſed & per nares, quin & alvum adeo ipſam, ſubinde exturbaret.

Nec adſtantium ergo iteratæ preces, nec ipſius ægri ardentiſſimæ flagitationes tantum ab homine male pertinaci impetrare valuerunt, ut venam ſecari permitteret, neſcio quod imaginarii periculi velum ignorantiæ ſuæ obtendente. Clyſterem tamen ſub noctem injiciendum conceſſit, ſed ex ſpeciebus calidis & carminativis ſic dictis, cum oleis quibusdam coctis paratum, hincque pariter plus damni, quam emolumenti, infirmo importantem.

Sic miſere tres integri jam dies abierant Ægroto noſtro in ſummo vitæ diſcrimine conſtituto, & ſolius prævalidæ naturæ beneficio, non medici contra nitentis ope, in hunc uſque diem, ſervato; quum ego ex itinere redux, ſtatim advocor D. 22. miſeratus jure infauſtam ægri ſortem, luctuoſumque, cui aliena potius culpa, quam ſua, deſtinatus videbatur, exitium.

Omnibus igitur huc uſque uſurpatis remediis merito repudiatis, methodoque tractandi plane improbata, aliam viam, qua certius iretur ad ſalutem, mihi eligendam cenſui. Sine mora ergo pertuſa eſt vena brachii dextri, emiſſumque ſanguinis ad uncias pæne XV. uſque dum arteriarum ictus langueſcere inciperent, animoque paulisper lin-

linqui cum pallore vultus, videretur ægrotus. Pulſus enim ab initio ſat validus, fortis & durus largam omnino venæ ſectionem imperabat, accedente in primis perquam robuſto corporis juvenilis & ſanguinei habitu.

Propinata tum ſunt conſueta nobis remedia, mixtura nempe antipleuritica, cum oxymelite, priſana hordeacea, unguentum paregoricum inungendo calide lateri dolenti deſtinatum, & pauca alia ſupra jam commemorata.

Hinc paullo poſt alia plane lætiorque rerum facies, redeunte ad ſe ex gravi delirio, liberius reſpirante, ſputaque, ſanguine tamen adhuc tincta, commodius egerente ægroto, qui ſibi jam quaſi renatus aut ex ignito Perilli tauro ereptus videbatur, furente intus æſtu maximam partem extincto, ſitique inexplebili & acerbo lateris dolore ut plurimum conſopitis.

Sub veſperam dato pulvere temperante nitroſo, cui nonnihil camphoræ puriſſimæ adjectum, immiſſum eſt enema ex ſolo lactis ſero tepido, cum pauxillo mellis & momento Nitri depurati paratum. Unde inſigne ſequutum levamen una cum nocte tranquilla nec ſomno plane carente.

D. 23. vero omnes noſtræ ſpes factæ fere ſunt irritæ, reſurgente repente morbi vi ſummumque ſuffocationis periculum minitante. Quo ipſo æſtus febrilis recanduit acrius, ægerque nunc ſitum centies immutando, nunc floccos de ſtragulis legendo, nunc denique muſcas in pariete venando, inani opera occupatus, haud ita multo poſt in apertum & horrendum delirium relabebatur, in quo illud potiſſimum ſingulare animadverti, quod lucis diei hominumque aſpectus mirum quantum impatiens, caput ſemper ſollicite obvelaret, remoto vero velo, vehementius ſemper fureret & e lecto proſiliendo præſentes in fugam conjiceret, qui ridiculus velandi mos in ſeptimum uſque duravit diem, quo ſenſim ad ſe rediit ex delirio miſer hic pœnis agitatus Oreſtes.

Tanta itaque malorum caterva una ingruente, præſentiſſimumque auxilium efflagitante, mihi inter ſacrum quaſi ſaxumque ſtanti planeque ancipiti nullum generoſius & parabilius ſimul remedium ſuccurrebat, præterquam iterata venæ ſectio. Clyſma enim, deplorato hoc rerum ſtatu,

tu, nec ſatis efficax videbatur medicina, nec veſicatorium ſatis tutum, tremores enim jam paſſim artus ægroti ſuccuſſabant, unde metus haud vanus ſpaſmorum per veſicatoria incautius adhibita, ut ſæpe accidere ſolet, excitandorum.

Reluctantibus igitur licet cunctis, propoſiti tamen tenax, increbeſcentibus in primis arteriarum rhythmis, venam in pede dextro aperiri juſſi, ſanguiniſque nigri & viſcidi eductæ ſunt unciæ propemodum decem; ſine notabili quidem ab initio effectu. Aliquot vero poſt elapſis horis, deferbuit paullatim febris incendium, delirium mitius & p r intervalla tantum ſæviit, liberiorque anima una cum faciliori exſcreatione ex voto noſtro rediit.

Perrectum itaque ſtrenue iiſdem remediis tam internis quam externis, quæ hactenus non ſine ſucceſſu in uſum fuerant advocata. Sub veſperam vero injectum clyſma ex aqua hordei, melle, nitro & ovi vitello, unde ter blande dejecit æger, non ſine inſigni levamine.

Noctem ſequutam male ſoporatam quidem habuit variiſque vanis imaginibus interturbatam, ſtimulante ſubinde crebrius tuſſicula; tolerabilem tamen & ſatis facilem, modeſte enim ſeſe inter lecti fines continuit, nec ſitum ſæpius mutavit, ſed reſupinus plerumque quiete jacuit, operto tamen ſemper pro more capite, quaſi feralibus inſtitis jamjam velatus.

D. 24. Urina mane emiſſa flammea & rubicunda valde, ut hactenus, apparuit, pellicula inſuper unguinoſa obducta, certo indicio, inteſtinam ſanguinis pugnam adhuc fervere, æſtuantemque humorum attritum nondum pacatum eſſe penitus.

Delirium quidem hoc die per intervalla invaluit: ſed multo levius breviuſque ac ante, intercurrente ſemper pudore & inepte geſtorom recordatione, ſalutari profecto omine.

Circa meridiem ſomni aliquantulum cœpit; mox vero expergefactus, ex acuto ſcapularum & dorſi dolore vehementer lamentatus eſt, unde res ejus nunc in vado fore ſalubremque criſin inſtare haud vanus augur prædixi.

Siccis igitur fomentis locis dolentibus applicatis, fervidoque juſculo avenaceo cum oleo amygdalarum dulcium

cium recens preſſo in alimentum ſumto, paullo poſt in ſomnum iterum delapſus, largius ſudavit toto corpore madidus.

Nocte plurimum jam provecta, demum evigilavit, lætus plane deque viribus mirum quantum per ſomnum auctis impenſe ſibi gratulatus: Sudori tamen copioſo adhuc quaſi innatans, nova lintea, & ad ſitim fallendam, priſanæ hauſtum popoſcit.

Tumque primum ex colloquiis cum adſtantibus prudenter pieque habitis ſublatoque ſua ſponte capitis operimento, perſpicue patuit, ſanam mentem ipſi poſtliminio rediiſſe, exutoque velo, exutam quoque plane eſſe dementiam hactenus indomabilem.

D. 26. ſub auroræ exortum, ſputa cocta, pinguia, flava, incruenta affatim citra moleſtiam, profluere cœperunt; urinæ quoque tum copioſe redditæ ſedimentum craſſum, largum, maturum & ex lateritio ſubalbidum nunc primum depoſuerunt; unde abſoluta per ſudores, urinas & ſputationes perfecta criſi, æger demum ex morbo tantum non lethali, recuperatis pedetentim viribus, lætus aſſurrexit.

Adeo vero familiaris exinde factus ipſi fuit morbus hic pleuriticus, ut quotannis ſemel immo & bis (quod hoc ipſo anno accidiſſe, memini), eodem graviter decumbat, remanente ſemper aliqua ſpirandi difficultate, præſertim, ſi currere aut in locum editiorem aſcendere velit. Unde ipſi prædixi, mortem ex hac ipſa pleuritide annua aliquando orituram, niſi vitam & victum ſubinde mutet, aliudque vitæ iter ſectetur ſtrictis ſapientiæ & ſanitatis regulis magis accommodatum. Quale quid etiam de quodam ſacerdote 30. annorum adnotavit in Obſervationibus Med. Bernard. Tetyaſcha, qui in ſingulis annis, verno tempore, pleuritidem quinquies paſſus, a ſexta demum ſævi morbi acceſſione ſubito raptus fuit: quod & obſervavit Boerhaavius toties jam laudatus, nec ſatis tamen laudandus.

Hæ vero ſunt quinque illæ pleuriticorum hiſtoriæ juſto copioſius aut ſcrupuloſius ideo a me hactenus recenſitæ, ut Medicinæ Tirones morbi atrocis ſæva initia, celeres progreſſus, præcipitemque finem, una cum medendi

regu-

regulis & cautionibus practicis uno quaſi obtutu accurate perdiſcant. Agitur enim de vita & ſalute, cui niſi caute & diligenter conſulatur; confeſtim amiſſa & extincta erit.

Reſtant nunc aliæ quinque ſelectæ ex quamplurimis; his mox ſubjungendæ, in quibus ſtrictim enarrandis ita verſabor, ut nec de obſcura brevitate nec de verboſa rurſus loquacitate Lectores ullam juſtam habeant conquerendi cauſam.

Æ G R O T U S VI.

ANni proxime elapſi CIↃ IↃ CCXXXVIII. finis, & præſentis, quo nunc vivimus, CIↃ IↃ CCXXXIX. initium, propter cœli nimium inconſtantis & nunc per curta intervalla rigide algentis & nivoſi, nunc vero hiemis moleſtia, ſubito iterum blande tepentis & nimboſi, varium & mutabile ingenium in perniciem generis humani, data quaſi opera, conſpiraſſe videbantur; Ea enim tempeſtate non ſolum terra cohors diverſarum febrium; v. gr. intermittentium, epidemicarum, anomalarum, catarrhalium, malignarum, exanthematicarum, petechizantium, eryſipelacearum & continuarum &c. terris his noſtris fœde incubuit; ſed & , ne quid malis deeſſet, violentæ quoque atque terribiles impune graſſatæ ſunt inſuper pleuritides, ut non plures ſolum vegeti & athletici habitus in anceps vitæ diſcrimen miſerabiliter adducerentur; ſed & multi ex his ſubita ferocis morbi vi indomabili eo ocyſſime raperentur, quo eundum, proh dolor! omnibus, & unde tamen negant omnes redire quenquam. Ex quibus nunc ſingulares quinque caſus DEI præpotentis auxilio, meaque levi opera ſervatorum, & adhuc ſuperſtitum, bona cum Lectoris, ut ſpes eſt, venia ſtudioſe enarrare placet, omiſſis conſulto longe pluribus, in quibus conſueto naturæ conſtantis ordine ſervato, inſoliti aut ſingularis nihil occurrebat.

Illuſtris Dinaſtæ famulus, Juvenis XXV. Annorum, temperiei phlegmatico-ſanguineæ, carnoſi ſpongioſique corporis habitus, pectore amplo & breviore collo, D. 11. Decembr. dicti Anni CIↃ IↃ CCXXXVIII. ſub cœlo adſtricto

ćto gelu horrido, diu multumque exercitatus, & ad ſudorem uſque æſtuans, acuta pleuritide dextrum latus ſubito infeſtatur; invaleſcentibus una per inſequutam noctem moleſtiſſime quidem vigilatam, ſævis ſymptomatibus cunctis, diriſſimum hunc morbum alias comitari conſuetis.

D. 12. 13. Neglectus plane jacuit æger, nihilque actum aut propinatum, præter infuſa quædam calida ex plantis pectoralibus, in ſitis intenſæ, cruciatuſque thoracis medelam, ſodalium & muliercularum conſilio, parata, ſed inani prorſus nihilque profuturo conatu.

D. 14. Inſurgentibus ſubito mali ſuffocationem minitantis viribus, chirurgus tandem accitus, qui ultra emplaſtra olidaque unguenta nimis altum ſapiens, ac falcem ſuam, ſive potius novaculam, frequentius in alienam medicorum meſſem temere immittens, e cubito ſiniſtro ſanguinem mittit, ſed nec congruo proprie loco, nec ſat juſta quantitate, extractis quippe vix ſeptem Unciis, unde, ut conjicere eſt, nec ullum angorum lenimentum exinde ſequutum, febriſque non tam tenuata aut levata, quam potius magis adaucta fuit, inprimis quum ingereret ſimul larga quidem manu, ſed parca ſapientia Eſſentias calidas diaphoreticas & pectorales cum ſpiritibus volatilibus. Lætum ergo mirabilis medicationis eventum fruſtra ſic expectando.

D. 16 ſine omni allata ope alia temere conſumtus eſt, adauctis licet ſubinde per horas æſtu febrili, lancinatione laterali, difficultate ſpirandi, ſcreatu ſanguineo aliiſque id genus malis catervatim ingruentibus.

Quæ quum per noctem intempeſtam plurimum adhuc incrementi caperent, ex conſociatis ſibi aſthmate ſpaſtico, feroci delirio, tremore artuum, gelido ſudore perſperſorum, aliiſque ejuſmodi funeſtis ſymptomatis, actum fere ac conclamatum fuit de miſerrima juvenis afflictiſſimi vita.

D. 16. Eadem adhuc omnia: aſthma, delirium, ardua cum lamentabili ejulatu peracta reſpiratio, frigusque membrorum nondum ſeſe remiſerant. Tum advocatus ego, attonitus tanto miſerarum turbine rerum, auctor ſuaſorque ſtatim fui, ut in brachio dextro calidis pannis lineis

prius

prius bene perfricato, vena feriretur, ſanguiniſque projicerentur unciæ propemodum duodecim.

Quo factus meliuſcule habuit æger liberiuſque reſpiravit & reſipuit. Sanguis vero vaſe exceptus, albicantis ſevi ad inſtar tenax, ſolidus atque compactus, more pleuriticorum conſueto.

Propinatis interius & exterius conſuetis nobis hoc in morbi genere remediis, Naturæ providenti commiſſum interea ſanationis negotium.

Adveſperaſcente die, exquiſitus ſcapulæ & claviculæ dextræ dolor ſubito obortus ægroto lamentationes expreſſit, nobis vero gaudia & gratulationes, eo ipſo enim ſpes ſalutis inchoare licebat.

Nox tamen inſequuta, moleſta, difficilis & inſomnis cum anxietate ſumma, ſputis denuo ſuppreſſis, & iterato ſuffocationis periculo.

Tum vero ab injecto clyſmate antiphlogino ex hordeo, melle & nitro ſiluerunt mox ſæva iſta ſymptomata omnia, ventre multa liquida & flatuoſa cum inſigni levamine bis deponente.

D. 17. Hæc vix repreſſa recruduere cuncta: anxietas, inquietudo perpetua, æſtus flagrans, ſitis arida, excreatio difficillima, pulſus durus, frequens, ſerratus, inæqualis, urina flammea, limpida, cruda, omni ſedimento caſſa, aliaque nonnulla indicia ſuſpecta fidem nobis abunde fecerunt, difficilem admodum ambiguamque jamjam criſin inſtare, dies enim volvebatur ſeptimus.

Ingeſta igitur affatim ptiſana calida cum oxymelle, item & per vices infuſum Theiforme ex plantis diaphoreticis & pectoralibus, unde ſiti extincta, ſæviſque illis ſymptomatis conſopitis, blandus ſudor per totum corpus diffundi cœpit, ſingulari cum ægroti levamento.

Veſperi injectum iterum enema ſupra laudatum ad ventrem diſtentum flatibus nonnihil emolliendum: quo noctem expertus eſt præcedentibus longe pacatiorem levique per intervalla ſomno amœne diſtinctam.

D. 18. Nihil magnopere doluit, præterquam ſcapulas, claviculas & dorſum. Mens ſibi pulchre conſtitit; pulſus debilis quidem & languidus, ad exactam tamen rhythmorum

morum normam conciune compoſitus, Sitis exaruit. Ipſeque ſub prandium humidioris aliquid cibi ſumſit cum appetentia; ita ut nunc omnia in melius procedere viderentur.

Veſperi alvus nihil ſollicitata, bis ſua ſponte copioſe dejecit, cum ſingulari emolumento. Unde noctem dulci altoque ſomno obrutus, jucundiſſime tranſegit, largo interim ſudore tepido totum corpus ſalutaliter perfuſus.

D. 19. Demum perfecta criſis læte aſſulſit, ſudoribuſque perpetim fluentibus, ſputis pinguibus, coctis, flavis, magna copia prodeuntibus, & urinis nunc primum turbidis copioſumque ſedimentum ex lateritio, ruſoque albidum ægroti voto ſpeque noſtra, tandem auſpicato ſolutus fuit.

ÆGROTUS VII.

HIſtoriam nunc deſcribere adgredior acribus initiis agitatam, mira caſuum varietate in decurſu ambiguam, lenta temporis longinquitate ſuſpectam, non ignobili medentis audacia notabilem, & læto tandem exitu finitam. Quam in gratiam Lectoris in compendium miſſurus, ſumma tantum rerum faſtigia perſequar, quidque ſingulis diebus actum aut obſervatum, circumciſa quidam, aſt perſpicua tamen, brevitate candide exponam.

Miles igitur præſidiarius, ſpecioſus & ſupra vulgarem hominum menſuram procerus XXI. annorum Juvenis, temperamenti cholerico ſanguinei, nullis antea morbis obnoxius, poſt diu actas ſub gelidiſſimo cœlo noctu excubias, d. 21. Decembr. atrociſſima pleuritide in ſiniſtro pectoris latere fixa ſubito corripitur, ſubſequutis confeſtim horrore, tremore, æſtu, reſpiratione intercepta, ſputis cruentis, & ne quid malis deeſſet, pernicioſo quoque fluxu alvino ſordido.

Jacuit nihilominus inter has ærumnas, nullo accito, ut decebat, auxilio, uſque ad d. 25. animæ aut magnæ, aut vilis potius, nimirum profecto prodigus.

Tum vero ingraveſcentibus ſimul ſupra modum ſævis ſymptomatis, Chirurgus caſtrenſis in ſubſidium demum

advocatus, qui venam ipſi ſecuit in brachio dextro perperam omnino, nulloque cum effectu.

Nec profuerunt quidquam quæ idem ipſi affatim præbuit decoctum pectorale Auguſtanum aliaque bechica etiam validiora & majorem potius æſtum inducentia, quam ſedantia præſentem. Morbus enim pertinax nihil plane auſcultavit, quin potius indies pejor & atrocioo factus, adeo uſque demum invaluit, ut

D. 28. ægrotus animam efflaturus videretur. Haud enim niſi cum ſtridente ejulatu & ſæviſſimo afflicti lateris dolore inſpirare amplius poterat, febris ſimul aderat acutiſſima, lingua cum virore pallida, arida, fiſſa, urina flammea, limpida, cruda, ſine ſedimento, facies rubicunda, tumida, oculi prominentes, feroces, inquieti, pulſus durus, frequens, turbatus, inæqualis, alvus fluxa adhuc, abdomen retrotractum, pectus contra prominulum, hæc omnia conjunctim ſumpta triſtem nobis cataſtrophen merito denunciatura videbantur.

Tum ego primum accitus, hoc ipſo, quod ſane mirum, die, die inquam octavo, e vena brachii ſiniſtri juſſu meo, ſine mora pertuſa, ſanguinis viſcidi lardoque tenaci velut obducti detraxi uncias propemodum duodecim; duriſſimo partim urgentis neceſſitatis telo eo compulſus; partim vero illuſtri Hippocratis intimi Naturæ ſodalis, prælucente exemplo invitatus, atque hinc audentior factus, quippe qui Anaxioni itidem pleuritico jam pene morituro, octava pariter die venam quoque pertudit lætabili cum ſucceſſu, ceu ipſe pluribus enarrat Lib. III. de Morbis Epidem. ubi diligenter legi & conferri meretur in Commentario Galenus & Interpres inter recentiores optimus, Franciſcus Valleſius.

Succurrebat quoque tum ancipiti mihi perquam commode ſequens Celſi egregius plane locus e Lib. II. cap. 10. bona cum Lectoris, ut ſpes eſt, venia, infra adſcribendus: *Si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusque ſit qui laborat, niſi temeraria quoque via fuerit adjutus, in hoc ſtatu boni Medici eſt oſtendere, quam nulla ſpes ſine ſanguinis detractione ſit; faterique, quantus in hac ipſa re metus ſit: & tum demum, ſi exigatur, ſanguinem mittere. De quo dubitare in ejuſmodi*

re non oportet : Satius eſt enim ancepi auxilium experiri, quam nullum. Hactenus quidem eloquentiſſimus Medicorum Tullius.

Neque ſane nos ſuſceptæ operæ aut audaculi conſilii exinde pœnituit. Miteſcere enim tum poſt venæ ſectionem viſa ſunt omnia, ibat reſpiratio longe liberius, nec amplius illa duxit ægrotus, quoties inſpiraret.

Præſcripſi tum pro uſu interno mixturam conſuetam, pro externo vero Linimentum paregoricum patientibus locis calide applicandum, cum ſucceſſu. Pomeridie æger de utriuſque ſcapulæ & claviculæ dolore intolerabili conqueri vehementius cœpit, unde bonas ſpes concepi merito.

Veſperi injectum eſt clyſma ex aqua hordei, melle atque citro paratum, unde bis dejecit alvus cum allevatione.

Sed adulta jam primum nocte, omnia in pejus ruebant, & æger cita ſuffocatione periturus videbatur, ideo rapta præcipiti occaſione, ſummo mane, D. 29. atque ſic die adeo nono ineunte, quod notatu ſane digniſſimum, tertium ipſi vena ſecta fuit in pede ſiniſtro, unciæque ſanguinis nigricantis emiſſæ ſunt quemadmodum ſex aut ſeptem.

Igitur mitigatis exinde mirum in modum diris ſymptomatis, quies tum inſequuta placida cum reſpiratione liberiore. Urina tamen adhuc perpallida, tenuis & cruda nihil cocti aut ſalutaris ſigni oſtendebat.

Attamen tota illa die moriturus videbatur miſerrimus Juvenis: jacebat quippe ſupinus, omnibus quaſi membris reſolutus, cum oculis torvis, ſemiclauſis, facie pallore lurido decolorata, pulſu tremulo, inæquali, formicante, reſpiratione difficillima, tuſſiendique facultate intercepta, nec non ſudoribus coliqueſcentibus, tractuoſis & cadaveroſis in collo, pectore, coxis, fronte & alibi paſſim hærentibus.

Sed diem moleſtiſſimum excepit nox multo adhuc moleſtior, ſuperveniente prioribus malis nondum plane pacatis, præter expectationem feroci adeo delirio. Multa ergo aliena turpiaque loquutus æger ſubito e lecto proſiliebat, foreſque periturus abitum parare videbatur. Adſtan-

ſtantium vero vi, minis atque precibus retropulſus, atque lecto compoſitus, tandem ſibi clyſma refrigeratorium injici ægre paſſus eſt: unde aliquot horis interjectis, auroram verſus lenis, ſucceſſit quies, & paullo ſanior mens, levi tantum per intervalla recurrente delirio.

D. 30. vero cubabat immobilis, membris quaſi fractis, oculis lacrymoſis & triſtibus, pulſu exili, debili, tremulo, rejectis ſæpius impudenter ſtragulis operimentiſque corpori impoſitis, urina ſemper adhuc liquida, cruda, flammea, abſque ſubſidentia; accedente inſuper novo ſiniſtri ominis ſymptomate, ut quoties ſpiritum duceret, toties quoque toto corpore intremiſceret, horrendo prorſus aſpectu.

Succeſſit nihilominus nox præter ſpem lætior, ſomnus placidus, reſpiratio humanior faciliorque, dolore interim ad ſcapulas adhuc perſiſtente perquam ſenſibili.

D. 31. Animus vireſque ſenſim rediere; facies florida ſanique fere coloris; pulſus ſat validus, æqualis, rhythmi tenax; apyrexia, exſcreatio cum levamine, multa cocta tuſſi rejecta, urina naturali proxima.

Nox tamen inſomnis prorſus, ſæviſque doloribus per dorſum potiſſimum diſcurrentibus magnopere inquietata.

Laborabat jam in fine annus, non morbus, quippe qui longius protractus D. 1. Jan. Ann. CIƆIƆCCXXXIX. novos ægroto miſero attulit languores atque angores, nobis vero novas ſollicitudines.

Facies namque auſtere rubra, & prætumida, pulſus debilis, tremulus, inæqualis, calor corporis ad tactum urens, urina liquida, aliquanto flammea ſine ulla hypoſtaſi, ſputatio intercepta cum inani tuſſiendi cupidine, recubitus ægroti in dextrum tantummodo latus, dolente vehementer altero, aliaque id genus ſæva ſigna novas ſubinde excitari Tragœdias prænunciabant.

Pugnatum ergo ſtrenue contra novas haſce doloſi hoſtis inſidias conſuetis noſtris machinis, tam intrinſecus, quam exterius, præſcriptumque inſuper eclegma pectorale unguentumque anodynum, illud quidem ad excreatum difficilem promovendum, hoc vero ad acerrimos dorſi dolores mitigandos.

Inde eventu votis reſpondente, mox inſequuta ſatis quie-

ta

ta & commoda, tuſſi tamen quandoque interrupta, ſed ſalutari, ſputis quippe coctis multis per eam ſine moleſtia rejectis.

D. 2. Integrum diem duxit æger ſine querimonia; dolores per dorſum interdum, ſed tolerabiles, cibum modicum appetiit cum voluptate; urina pallida naturali proxima, pulſus concinno ſibi conſtans; placidus per meridiem ſomnus, febriſque una conſopita.

Die haud pejor nox ſubſequuta; ſomnus dulcis & commodus, excreatio copioſa ſine moleſtia; urina citrina ſanæ proxima, ſudatio larga per totum corpus æqualis.

D. 3. Firma & conſtans ſalus rediit ægro, nobis ſuperati periculi fiducia. Oculi tum ipſi vividi vegetique, facies ſui coloris, appetitus bonus & naturalis, urina ſana, alvus ſua ſponte mota, facultas denique ſeſe elevandi & ſedendi.

D. 4. Demum ſalutari criſi perfecte abſoluta, nunc primum orthoſtadius factus, relicto inviſo lecto, ambulare & ex uno cubiculo in alterum lento quamvis & teſtudineo gradu, prorepere quaſi cœpit, ſicque demum refocillato liberalius corpore emaciato, ſenſim ſenſimque cum ſanitate in gratiam rediit pleniſſimam.

Habes ſic, mi Lector, mirabilem rariſſimi caſus hiſtoriam in uſum medentium & ægrotorum ſolatium, ſumma fide a me hic perſcriptam. In qua illud adhuc in primis notari bene meretur, quod per omnem morbi atrocis decurſum nunquam ſubſederunt urinæ, unde nunc facile patebit vera ratio artis peritis, cur juſto longius protractus fuerit pertinax hic morbus, quidque criſes ſalutares tam frequenter turbaverit & ambiguas difficileſque plane reddiderit.

Sciolo vero cenſori, ſi quis tamen futurus, qui nobis forte grandem ideo dicam ſcripſerit, quod ſanguinem octavo, quin & nono adeo die, neceſſitate urgentiſſima miſerimus, illud ſaltim aureolum Corn. Celſi dictum e Lib. III. cap. 9. ridentes occinimus: *Sæpe quos ratio non reſtituit, temeritas adjuvat.*

ÆGROTUS VIII.

HAud mitiora fere ſata habuit centurionis ſamulus, juvenis quadrato & toroſo corpore, temperamenti ſanguineo-cholerici, natus annos XXIII. ſtatura inter longam, depreſſamque media; qui ſæviente adhuc acerrimo gelu, D. 8. Januar. ſubito pleuriticus factus, incumbente repente in dextrum potiſſimum thoracis latus dolore longe acerbiſſimo.

Mox igitur per chirurgum caſtrenſem, ex ſolemni conſuetudine militari, primo in conſilium advocatum, ſanguinis quidem facta fuit detractio; ſed nec convenienti proprie loco, nec juſta ſatis quantitate: e vena enim pedis dextri pertuſa unciæ cruoris emiſſæ ſunt ſex tantummodo ſeptemve, in corpore tamen, quod jure mireris, plethorico & ſuccis pleno.

Cunctis ergo potius exacerbatis, quam mitigatis accedente cum primis perverſa & tonſoria medendi methodo, qua propinata ſunt temere ægroto jam æſtuanti Liquor Cornu Cervi ſuccinatus, **Eſſentia Pimpinellæ**, Succini, ſpiritus ſalis Ammoniaci Aniſatus, aliaque hoc genus calidiſſimæ naturæ remedia, nocteque hinc ad internecionem fere moleſtiſſima ſuccedente ſummo mane

D. 6. invitatus ego, ægroto inter ſummas reſpirandi difficultates conſtituto & de ſalute fere penitus deſperaturo, e brachio dextro inciſo ſanguinis ſtatim miſi uncias pluſquam duodecim, cruſta alba, tenaci & tranſverſum digitum craſſa ſuperficie obductas, licet ſtillatim potius, quam curſim per intervalla extruſas: quod contra illuſtrem Sydenhamum potiſſimum notandum.

Illico igitur melius ſeſe habuit æger, redeunte mox liberiore ſpirandi facultate, pulſu æquali, & acuto lateris dolore nonnihil obtuſiore.

Quæ bona adaucta magis poſtea fuerunt immutata prorſus medendi methodo, calidæque & violentæ nimis ſubſtituta tutius noſtra anticauſtica, blanda & naturalia ſuperius jam aliquoties commendata.

Ab injecto ergo circa veſperam conſueto nobis clyſmate, æger placide per noctem obdormivit, dolor lateris

ris plurimum ſe remiſit, reſpiratioque longe fuit expeditior, cum pulſu æquali & ad rhythmos naturales compoſito.

D. 10. Contra æſtus magis incanduit, pulſus juſto frequentius & inconſtantius micuit, reſpiratio fuit afflictiſſima, urinaque micta eſt flammea liquida, inani ſtimulo guttatim ſaltim cum exquiſito dolore ſæpius reddita.

Deflexo ergo in Veſperam die, ingraveſcentibus adhuc magis hinc inde ſævis iſtis ſymptomatis, meo juſſu, vena iterum ſecta fuit in pede dextro, cruoriſque, cruſta quidem glutinoſa, ſed tenuiore multo, ac antea, & flava magis, quam albida obtecti, miſſæ ſunt unciæ octo præter propter aut novem, exoptato cum ſucceſſu ſtatim ſubſequuto.

Paullo poſt immiſſa leni & ſubfrigida lotione alvus iterum ducta juſto adſtrictior ventoſiorve nobis viſa. Unde nox ſucceſſit commoda, bene ſoporata, nulliſque plane pavoribus aut inquietudinibus interturbata, ingenti cum levamine.

D. 11. Igitur meliuſculus eſſe cœpit, lecto pauliſper exſurrexit, modicumque cibi levis ſumpſit in prandio cum appetitu, fere naturali; ſpe tamen irrita.

Namque pomeridie pulſus juſto frequentius increbuit, ardores febriles recaluerunt, cum anhelitu laborioſo, tuſſiendique crebro quidem, ſed inani, conatu.

Perreximus ergo ſtrenue conſuetis noſtris remediis antipleuriticis, Miſtura, ptiſana hordeacea cum oxymelite & nitro, itemque Linimento anodyno, lateribus conſolandis deſtinato.

Nox tamen inter acerrimos dolores & inſuſtentabiles fere anxietates miſere conſumpta; eadem ipſa præcordia intumeſcere cumque ſterno inæqualiter elevari viſa, peſſimo profecto omine; niſi meliores ſpes nobis mox injeciſſent dolores ad ſcapulas uſque pertingentes ſenſimque increſcentes.

Injectus ergo commodum clyſter ſperato ſucceſſu non caruit, ſymptomatumque indomitam hactenus ſævitiam in maximam partem pacavit.

D. 12. In melius res proceſſura videbatur, ægroto promptius reſpirante, ſat tranquillo, cibique quid cum appetentia manducante.

Sed inani ſaltim imaginatione deluſis alia mox triſtior rerum facies nobis ſeſe pandebat circa meridiem. Tum enim omnia ſimul exacerbata vehementiſſime; pulſus durus, frequens, ſerratus, inæqualis; ſputa multa ſpumoſa cruore miſta, urina flammea, cruda, rodens, facies rubicunda, tumida, cum oculis ardentibus, efferis & extantibus, arteriiſque in collo atque temporibus ſine intermiſſu pulſantibus. Accedebat triſte & moroſum in ſolo dorſo cubandi deſiderium, quia in neutrum ſeſe latus inclinare poterat ægrotus, niſi ſummo cum labore, lamentabili ejulatu & præſentiſſimo ſuffocationis metu.

Succeſſit tamen eo ipſo die diarræa levis, unde ter alvus modice fuſa, ſalutari cum omine, quia dies agebatur quintus, h. e. criticus & decretorius, quo hoc ſpontaneum erumpebat ventris profluvium.

Nihilominus nox præter ſpem inquietior, reſpiratio difficilior, facultaſque ſputa egerendi conſtrictior, quibus acceſſit novum pejuſque adhuc ſymptoma, dolor nempe lateris dextri nunc & ſubito in ſiniſtrum mutuo contactu propagatus, intolerabili fere cum ægroti cruciatu.

D. 13. Eadem adhuc illætabilis rerum facies; urinæ tamen nunc primum turbatæ & ſedimento lateritio prægraves, alvuſque quinquies copioſe ſoluta ſecundam commodamque inſtare criſin pollicebantur.

Nec falſum fuit augurium, nocte ſuccedente perquam quieta, ſuaviſſimoque ſomno exſucca ægroti membra placide permulcente.

D. 14. Omnia adhuc longe meliora. Sputa, matura, cocta, flava, nullo amplius ſanguine tincta, reſpiratio facilis & expedita, totum corpus blando tepidoque ſudore æqualiter madidum, pulſus ſibi conſtans, urina turbida, craſſa, ſubſidentia lateritia deponens, lingua melior, flexilior, humidior, aliquantum tamen adhuc ſubviridis. Pranſus quoque & cœnatus nonnihil eger cum voluptate.

Nox vero tanto calamitoſior omnique orba ſomno præter ſpem ſucceſſit.

D. 15. Acrius adhuc inſurgebat tetra vis morbi, dolores laterales tum plus exaſperati, reſpiratio fracta & ſuſpirioſa, pulſus frequens, turbatus, inæqualis, vires prorſus dejectæ, urinæ mane emiſſæ turbidæ adhuc, craſ-

ſæ

ſæ & rubræ. Clyſma meridie injectum pauca egeſſit liquida & ſpumoſa abſque allevamento. Spes hinc ſalutis dubia & exigua.

Nox tamen præter opinionem ſatis commoda, nec levis ſomni plane expers.

D. 16. Mane, mediocriter urinæ eædem, quales ſupra, ſudor tamen calidus per omne corpus æqualiter diffuſus. Hinc diem ſat commode egit æger, ſilentibus per longa intervalla laterum doloribus jamjam obtuſioribus, pranſuſque nonnihil cum appetentia.

Nox iterum inquietior & gravior, recruduerunt enim dolores laterales vix conſopiti, exſcreatione cum ſummis ſpiritus anguſtiis intercepta.

D. 17. Paulo lætior rerum facies, urina adhuc turbida & rubra, ſed nunc primum cum copioſo ſedimento albo & levi reddita: bis quoque ſternutavit æger, bono profecto indicio, ſanitatem jam in propinquo eſſe.

Nox diei compar, tranquilla nempe ſuavique ſomno læta, quamvis turbato ſæpius per tuſſiculam, multa tamen ſputa pinguia & cocta facili negotio egerentem.

D. 18. Eadem adhuc omnia, urina vero tum primum clara, limpida & rubella ſine omni hypoſtaſi, Sudatio hoc die larga, tepida, roſcida, toto corpore æqualiter defuſa. Nox exinde placida, & ſine querimonia.

D. 19. Omnia in melius procedebant: Multus per diem & facilis ſcreatus, ſputa cocta, flava pinguia copioſe ore rejecta, urina optima cum craſſo ſedimento nonnihil albicante: nulli amplius dolores laterales, nullus æſtus, tanto major vero cibi capiendi cupiditas, tanto impenſius corporis reficiendi deſiderium.

Nox hinc placidiſſima ſequuta, ſomno alto & naturali ægrotum ad auroram uſque ſuaviter obruente, tum enim primum expergefactus, copioſa ſputa concocta facili excreatu rejecit.

D. 20. Demum orthoſtadius factus, perfecte judicatus eſt noſter redivivus quaſi mortuus, urina citrina & naturali ſimili prodeunte. Unde viribus indies læte ſuccreſcentibus, brevi poſt facilis ad bonam valetudinem factus fuit recurſus.

ÆGROTUS IX.

VEctor, ætatis XXXIII. annorum temperamenti ſanguineo-melancholici, habitu corporis macilento, ſtatura & robore mediocri; antea jam pleuritidem bis terve per vitam paſſus, D. 16. April. in idem atrox malum iterum ex improviſo incidit, obortis una exquiſito lateris dextri dolore, pungente, flagrantiſſimo æſtu, anhelatione laborioſa & ſuſpirioſa, ſputis cruore miſtis, pulſu duro celerique & urina liquida flammeaque &c. Prima mox ſanguinis miſſio, me quidem abſente & inconſulto, in pede perperam adminiſtrata, ſperato ſucceſſu caruit, adauctis potius per noctem prorſus inſomnem diris malis, quam levatis, aut tenuatis.

D. 16. Igitur meo arbitratu, altera venæ ſectione e brachio dexro detractæ ſunt unciæ quemadmodum decem, lætiore multum eventu. Melius enim ſtatim habere cœpit æger, dolor acutus ſeſe ſenſim remiſit, reſpiratio ſucceſſit liberior, alvuſque ſua ſponte liquata fuit.

Sanguis vero vaſe collectus duri hepatis ad inſtar compactus, ſero copioſo ſubflavo innatabat, ſed abſque conſueta illa pleuriticorum cruſta, aut tunica ſubalbida lardo tenaci perſimili, peſſimo profecto omine, ſi credere quidem fas ſit ſummo cetera Viro Baglivo, de quo ſupra.

D. 17. 18. 19. Morbo ſat commode & ex ordine decurrente, æger large ſudavit & extuſſiit facile & copioſe; frequentius per hos dies in uſum adhibita Miſtura noſtra conſueta antipleuritica cum oxymelle ſimplici parata. Noctes quoque egit faciles & jucundas.

D. 20. Sanguis affatim fluxit e nare dextra, ſaluberrimo, ut videbatur, omine; doluerunt quoque nonnihil ſcapulæ, in ſpem pariter lætiſſimam. Sed inſequuta mox reſpiratio adeo uſque difficilis & laborioſa, ut de Vita Miſeri timeremus; æſtus quoque tum recanduit febrilis, & omnia ſubito in pejus relapſa videbantur, tuſſi inprimis invaleſcente ferociſſima & tantum non ſpaſtici quid minitante.

Quam ad compeſcendam, ſputationemque nonnihil adminiculandam, præſcriptus tum fuit Linctus noſter pectora-

ctoralis ſupra jam aliquoties laudatus, ſingulari cum delinimento; fomenta quoque & unguenta adhibita lateribus laborantibus, fauſto pariter cum ſucceſſu.

In melius enim revoluta omnia pomeridie, liberius longe meante anima, ſputis multis ſubcraſſis, ſanguine tamen non nihil adhuc tinctis, facile rejectis, alvoque aliquoties ſua ſponte cum levamine fuſa; Urina tamen hoc die copioſa reddita, pallidior quidem fuit; haud tamen adhuc ſatis cocta, aut ſalutari ſedimento fœta.

Læta die haud triſtior nox ſuavem facilemque ſomnum attulit, acrioribus licet tuſſis ſtimulis ſubinde interpellatum.

Denique per D. 21. 22. 23. 24. 25. Certiora adpropinquantis ſalutis comparuerunt indicia, redeunte poſt longa faſtidia cibi cupiditate, libera ſurgendi & ambulandi facultate, ſomno pleno & alto, urina demum citrina & ſanæ proxima.

Tuſſis quoque hactenus domari neſcia, conquievit tandem ad calidam ſorbitionem infuſi noſtri ex plantis pectoralibus & anodynis ſuperius deſcripti, frequentius per diem cum melle puro hauſtam.

Sicque recollectis ſenſim viribus, perfectæ demum ſanitati redditus fuit afflictiſſimus hactenus Ægrotus.

Huic per omnem morbi decurſum alvus ſemper reſpondit: urinæ tamen; quod notandum; ſubſederunt nunquam. Miſſus vero ſanguis conſuetam illam pleuriticorum tunicam albidam exhibuit nullam, & tamen, quod mirum, ſervatus fuit per Dei gratiam pleuriticus.

ÆGROTUS X.

MUſicus, fidibus juxta & tibiis ſcite canere edoctus, XXVIII. annorum cholerico-ſanguineus, corpore agili, ſtatura exili, D. 15. Maji, quod mirum, ſubita pleuritide vehementer affligitur, cum æſtu præternaturali, cephalalgia intolerabili, urgentiſſimis præcordiorum anxietatibus, acutoque & lancinante dolore in utrumque thoracis latus graviſſime incumbente; urina inſuper craſſa, e fuſco rubra, ſubpingui, parce emiſſa.

Succeſſit mox tuſſis ferina quaſi cum ſputis vitelli ovorum ad inſtar flavis, ſpiſſis & tenacibus, tanta quidem

co-

copia continuo projectis, ut fœda colluvie circa lectum natarent omnia, noſque hinc timeremus merito.

Sic jacuit miſer, nocte moleſtiſſime tranſacta, ita ut morti vicinus videretur.

D. 16. Expectavit adhuc nimium ſui ſecurus, temere quippe perſuaſus, per pectoralia remedia interim adhibita, malum quaſi in herba ſuffocari poſſe; aſt incaſſum plane.

D. 17. Rogatus denique acceſſi, ſtatimque in pede venam ſecari imperavi, quia nempe nihil ſanguinei ſputi excreabatur, dolorque in utroque latere fixus hærebat. Sanguis ad uncias fere duodecim miſſus ſummè inflammatus apparuit, cum ſpiſſa cruſta albida conſueta. Paullo poſt manſueſcere omnia viſa: rediit tamen circa veſperam æſtus, cephalalgia atrocior, ſpirandi facultas anguſtior, cum acriore laterum dolore.

Quare præſcripta potio conſueta cum Oxymelite; injectum quoque clyſma uſitatum cum optabili eventu. Nox hinc ſatis quieta, tuſſi tamen aliquoties interturbata.

D. 18. Ingraveſcentibus malis, ſcreatu cum ſumma pectoris oppreſſione nonnihil intercepto, propinatus Linctus pectoralis ad mentem Sidenhami paratus, in uſum ſimul vocatis pulveribus temperantibus cum floribus ſulphuris, & Linimento anodyno lateribus affectis crebro affricando.

Nox poſt hæc paullo quidem melior; ſed inſanus capitis dolor ſubito per mediam noctem invaleſcens ſuaviſſimum excuſſit ſomnum, vigiliaſque induxit moleſtiſſimas.

D. 19. Die ſcil. quinto & critico primario, mane, ſanguis læta ſcaturigine bis large fluxit e naribus, levato mox tenuatoque peſtifero capitis dolore.

Succeſſit confeſtim ſenſibilis ſcapularum dolor, unde ſalutare præſagium factum. Alvus quoque eodem die ſua ſponte copioſe aliquoties ſoluta eſt.

Suavis porro ſomnus arcte complexus miſellum viribus defectum; Rebellis quoque hactenus tuſſis jam mitior facta, & excreatio rarior. Hinc perreximus iiſdem adhuc remediis, addito ſaltim per vices infuſo noſtro Theiformi ex herbis pectoralibus compoſito, cum melle ſubcalide hauriendo.

D. 20. Nocte placidiſſima tranſacta, de lecto & letho

quaſi

quaſi aſſurrexit noſter, & orthoſtadius factus, ambulare nonnihil & legere jucundas fabulas cœpit, ciboſque ſimul hactenus mirum quantum faſtiditos appetiit avide & cum voluptate.

D. 21. Nocte igitur alte dormiendo largiterque per totum corpus ſudando, commodiſſime tranſmiſſa; perfecte demum judicatus eſt, prodeuntibus ſub auroram urinis copioſis, liquidis & ſanis proximis.

Reſtitit tamen ſola adduc tuſſis juſto contumacior & mane inprimis acribus admodum ſtimulis moleſta. Hinc ſuaſi, ut ſubrefectis refotiſque ſubinde viribus, ſequenti Menſe Junio, per 14. dies, aquæ minerales Selteranæ cum lacte caprino permiſtæ obſervato ſtricte debito ſimul regimine, combiberentur. Quo facto tuſſis iſta cedere hactenus neſcia ſenſim plane ſiluit, ægerque exinde plene convaluit.

Hic mox ab initio ſputa purulenta copioſiſſime rejecit, quod alias lethale, ſi quid credendum Medicorum Libris.

Huic per totum morbi decurſum urinæ nec ſubſidebant, nec conturbabantur; ſed ſemper limpidæ, liquidæ, & flammeæ permanebant; ſuccedente nihilominus ſalutari & perfecta criſi die ſeptimo.

Videtur denique huic & opportuna ſanguinis miſſio, & larga præſertim narium hæmorrhagia ſaluti fuiſſe.

Hæ vero ſunt X. illæ ſingulares pleuriticorum Hiſtoriæ ex quam plurimis aliis ſtudioſe a me ſelectæ ideo, ut ſubdolum & varium pleuritidis ingenium luculentius exinde pateſceret, & philiatri hinc addiſcerent ſedulo, quid in hoc formidoloſo & inſidioſo morbo compeſcendo fugiendum & faciendum, imitandum, aut omittendum. Multa quidem præterea exempla ſimilia hic potuiſſent proferri: ſed jure veritus ſum, ne, ſi in enarradis hiſtoriis diutius moratus fuiſſem, aut oblitus fuiſſe propoſiti viderer, aut crimen loquacitatis incurrerem: quare hæc jam ſufficiant animo ſagaci & veritatis cupido.

Finio lætus, DEO ſummo atque unico artis ſalutaris repertori vitæque largitori ſupplicans humillime velit jubeat clementiſſime, ut hæc qualiacunque a me candide præſcripta pertineant potiſſimum ad Sanctiſſimi ſui Nominis gloriam, Medicorum utilitatem, & certiſſimam denique multorum Ægrotorum ſalutem.

Ita fiet, ſpero, ut nec me pœniteat ſcripſiſſe, nec Lectores emiſſe & legiſſe. Nihil enim nimium chare emitur, quod generi humano aliquando prodeſſe poſſit.

ADDITAMENTUM AD HISTORIAM ÆGROTI SEPTIMI

Superius propoſitam.

IDem Miles oſtenſionalis (ut cum Lampridio ita loqui liceat, D. 1. Mart. Anni hujus CIↃ IↃCCXL. ob diuturnam nimis rigidæ hiemis immodeſtiam, in faſtis aliquando merito memorandi, aſperrimo frigore niviumque largarum perpetuo caſu per noctem verberatus; eodem ſiniſtro latere pleuritide quaſi anniverſaria & periodica ſubito opprimitur, inſurgentibus mox una febre acuta cum intolerandis lateris doloribus, tuſſi pertinaci, ſputiſque cruentis.

D. 2. Statim ipſi priore periculo jam cautiori facto, vena ſiniſtri brachii ſecta fuit; ſanguiniſque per lenta effugia ſenſim elapſi detractæ ſunt unciæ propemodum quindecim, uſque dum in levem animi defectionem incideret ægrotus.

Sanguis vero emiſſus ubi refrixit, coiit quidem in craſſum quaſi hepar; conſuetæ tamen tunicæ albicantis oſtendebat nihil in ſuperficie, quia recens nempe adhuc erat malum, humaniorque paullo leniorque inflammatio.

Quo facto, mox rediit liberior anima, deferbuit æſtus & meliuſculus eſſe cœpit ægrotus.

Propinata tum ſunt Miſtura noſtra antipleuritica, item ptiſana hordeacea cum melle, pro uſu interno; pro externo vero unguentum mitigatorium & anodynum. Succeſſit tamen nox præter ſpem, parum quieta, breviſſimo-

que

que & quaſi intervallato ſomno per quam incommoda.

D. 3. Spiritus anguſtior, & per diuturniores animæ obluctantis moras adhuc longe moleſtior: frequentior tuſſiendi cupiditas, ſputaque ſanguineis ſtriis coloratiora.

Perrectum itaque ſedulo iiſdem remediis modo laudatis, tam intrinſecus, quam exterius

Sub Veſperam quoque, quum dolores exaſperarentur, injectum eſt clyſma nobis uſitatum, ex ptiſana hordei, melle & nitro; unde alvus bis largiter fuſa ægroto inſigne attulit levamen, noctemque reddidit longe tranquilliorem.

D. 4. Inde omnia mitiora, dolore nimirum in latere ſiniſtro antea fixo, nunc vago, & per dorſum ſcrapulaſque ſalutariter diſtributo. Hinc factum lætum præſagium de Capitali periculo feliciter jam devitato.

In primis quum & urina limpida hactenus flammeaque, lateritia nunc & cum craſſo & albicante ſedimento redderetur, ſpirituſque ipſi ægro ſimul ex natura fere flueret, ita ut vix ullam ejus hæſitationem aut moram perſentiſceret.

Non hinc lætior, nec ſuavis ſomni plane exſors, licet tuſſicula frequentiore nonnihil interpellata.

D. 5. Eadem adhuc omnia; niſi quod aſperior & pertinacior tuſſis invaleſceret; quæ tamen mox conſenuit propinato affatim conſueto noſtro Eclegmate pectorali; quo ipſo & ſputa pinguia, rotunda, flava & decoctiora prodire cœperunt, maximo ægroti cum allevamento.

D. 6. Eadem læta rerum facies firmiorque propinquæ jam ſalutis ſpes; urina hac die citrinau, tenui ſanæque proxima.

D. 7. Hinc largiſſima ſudatione æqualiter facta, ſputis coactis & copioſis citra moleſtiam rejectis, uriniſque ſanis ubertim exoneratis, perfecte denique judicatus eſt Miles hic egregius bis pleuritidem paſſus, bis eadem liberatus feliciſſime.

Huic ſemel tantum vena ſoluta eſt: ſed mox ab initio, maloque ex minimo in maximos auctus nondum diffuſo, nec viribus ejus temporis tractu explicatis.

Un de nunc patet ſatis perſpicue, quantum in opportunitate temporis rite capienda ſemper ſitum ſit momen-

tum,

tum: & quam ſollicite in morbis præſertim acutis, illud poetæ, Venienti occurrite morbo &c. nunquam non ſit obſervandum. Verum de his hactenus.

Sed illud adhuc, Lectorum pace, adjicere his liceat, quod hic ipſe annus inuſitata cœli intemperie horridus tetricuſque ferax admodum fuerit pleuriticorum morborum. Non ſolum enim hîc ipſe miles pleuritide tentatus iterum fuit cujus hiſtoriam modo circumſcriptius paullo enarravi; ſed & plures utriuſque ſexus homines per oppida vicoſque & pagos ſæviſſimo hoc morbo laterali implicitos ſubito fuiſſe, compertum nobis ac exploratum.

Neque adhuc dirum malum penitus ſeſe remiſit, quin potius aucto mox poſt glaciem tepore liquefactam, relaxataque ſubito concreta aquarum duramina, denuo algore, majores indies acquiſivit vires, eundoque latius increvit: unde multi per menſes Februarium & Martium abierunt ad plures, quibus ſævam & ſubdolam morbi atrocis indolem neſcientibus opportuna ſanguinis detractio ab initio aut nulla facta fuit, aut juſto parcior & conſtrictior, nec congruo ſatis loco, ut decebat quidem, adminiſtrata.

Complures tamen ex his facile ad ſanitatem reducti fuerunt, quorum nempe ſanguinis intempeſtive timideque nimis medicos miſertum non eſt.

Quanto acriora enim minacis mali fuerunt initia, tanto mitiores mox ſucceſſere progreſſus, tantoque citiores lætioreſque tandem brevi tempore fuerunt exitus.

Sed nolo nunc in novam Diſputationem deſcendere, aut ſuperius jam hac de re paullo explicitius mihi dicta innoportuna loquacitate hic faſtidioſe repetere.

Ratus potius, quædam ex his commodiori occaſioni & ſpicilegio aliquando inſtituendo merito eſſe reſervanda.

Non enim omnia ſimul ſemelque ſunt promenda, ſed promenda potius aliqua in futuros uſus; quum multum omnino dixiſſe præſtet, quam multa, & illud Homericum probe ſit ſemper obſervandum, παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως

Sit modus ſemper in rebus, ſed & in dictis. Ille vero ſervat modum, qui nec infra rem dicit, nec ſupra, nec juſto adſtrictius, nec rurſus effuſius, nec immodice

&

& redundanter, nec jejune nimis, & infirme, ut in Epiſtolis alicubi pulchre monet Plinius junior, qualia & apud Ciceronem, Senecam, Quinctilianum & alios crebro in hanc ſententiam occurrunt.

Hinc finio jam ſuavidicis Æſopiarum fabellarum ſcriptoribus verſibus.

Superſunt mihi quæ ſcribam; ſed parco ſciens:
Primum, eſſe ne Tibi videar moleſtior,
Diſtringit quem multarum rerum varietas:
Dein, ſiquis eadem ſorte conari velit,
Habere ut poſſit aliquid operis reſidui;
Quamvis materia tanta abundet copia,
Labori faber ut deſit, non fabro labor.
Brevitatis noſtræ præmium ut reddas, pete.

Finis commentationis de pleuritide.

SELECTA QUÆDAM CAPITA DE PLEURITIDE e Tribus Præſtantiſſimis Priſci Ævi Medicis Latinis CORNELIO CELSO, CÆLIO AURELIANO & THEOD. PRISCIANO excerpta, & notis nonnullis ſubitariis illuſtrata a DAN. VVILHELMO TRILLERO.

L E C T U R O

S

EN tibi novus Prologus poſt finitum vix Epilogum! Nec indignaberis ſpero, amice Lector, quod novum tibi faceſſo negotium. E re enim tua vel maxime judicavi, ſi ſelectiora hac de pleuritide excerpta ex tribus præſtantiſſimis Medicis priſcis latinis petita notiſque noſtris illuſtrata noſtro opuſculo appendicis loco adjicerentur, eorumque purpura laticlavia noſtris pannis ſubtexerentur.

Nemo enim, ſi ab Hippocrate quidem atque Aretæo diſceſſeris, mali naſcentis incunabula, adoleſcentis rapidam pernicitatem, & ſeneſcentis denique promptum facilemque diſceſſum, his auctoribus, aut deſcripſit accuratius, aut genuina, ſecura & appoſita ad truculentam ejus attrocitatem feliciter refrenandam remedia indicavit fidelius.

Quum igitur in ipſo meo Libello ad hos claſſicos teſtes ſæpius provocaſſem, opportunum utique videbatur, ſi ipſa eorundem verba adytis quaſi digna hic ſubjicerentur, quo ipſo rectius forſam a nobis dicta tantis præſidiis magis confirmarentur.

Licet enim in his rebus rationibus & experientia magis pugnandum ſit, quam auctoritatibus: neſcio tamen qui fiat, vitio certe humanæ gentis, ut ſententia magnis auctorum nominibus præmunita altius deſcendat in legentium animos, aſſenſumque mereatur promptius, quam veritas nuda & ejuſmodi præſidiis aut lenociniis viduata-

ta. Dandum igitur hic aliquid tempori, mori, & imperioſæ omnium dominatrici conſuetudini.

Sed & hoc ipſo exemplo artis ſalutaris tirones excitare atque inflammare volui, ut vetera exemplaria medica græca & latina nocturna diurnaque manu verſarent, haſque fidas in Medicina pharos magis ſectarentur, quam recentiores ignes fatuos, qui in fumos & ventos abeunt, corvoſque deludunt hiantes, quum dediſcenda plerumque doceant & perdenda tradant. Pauci enim hodie repeniuntur Medicorum, pudet fateri, qui hos veteres Auctores obiter viſos legunt; pauciores, qui lectos intelligunt; pauciſſimi vero omnium, qui intellectos imitari ſtudent, eorumque certam ſolidamque medendi rationem, ſolius naturæ continuo tenore unam præmentis viam, veſtigia legentem in ſuos uſus agrique emolumenta convertere connituntur. Unde tamen, uti fontibus haurientes aquam, & ad propria propoſita traducentes, fœcundiores & expeditiores haberent ad meditandum & medendum facultates, talibuſque confidentes auctoribus, inſtitutiones novas comparare poſſent, ut cum graviſſimo Auctore loquar?

Habet nempe hæc res nec panem nec penum; pluſque ſui cultoribus nitoris, quam nidoris afferre creditur, ut quidem Medici ejuſmodi in trivio nati & in pergula umbratica educati una cum aliis id genus baronibus inſulſiſſimis, bacelis inficetiſſimis & homulis ignariſſimis & inepto tamen faſtu ridicule tumidis turgidiſque, pro ſapore ſuo longe corruptiſſimo, vocali impudentia vociferantur, quorum vero rugitus & mugitus abſit, ut curemus, aut viam rectiorem ſemel viſam & calcatam, eorum in gratiam, turpiter deſeramus. Omnia enim munere fortunæ cum dantur, inquit Vitruvius, ab ea facillime adimuntur; Diſciplinæ vero conjunctæ cum animis, nullo tempore deficiunt, ſed permanent ſtabiliter ad ſummum exitum vitæ. Namque ea vera præſidia ſunt vitæ, quibus neque fortunæ tempeſtas iniqua, neque publicarum rerum mutatio, neque belli vaſtatio poteſt nocere.

Famæ enim ſtudere præſtat, quam fami, nec rumor bonus parvi faciendus, ut rumen impleatur, ut lepide

jocabatur olim Pomponius Atellanicus ſcriptor. Male ergo ſit illis, qui pecunioſas artes malunt, quam ingenioſas, & crumenas plus diligunt, quam Camenas, ſi verbis ita ludere & abſinthiata pocula melle quaſi ſic condire liceat. Sed de his hactenus.

Notæ noſtræ his Triumviris ſubjectæ mediocres admodum ſunt & neceſſariæ magis, quam longius petitæ, aut ambitioſo variæ reconditæ eruditionis apparatu inſtructa. Licet ad detergenda Lectorum faſtidia, nonnulla ex penu philologico, forſan haud inutilia, paſſim fuerint interſperſa.

Niſi enim tum Cauſſarii non nihil fuiſſemus, quum iſthæc conſcribere ordinemur, ita ut Bibliothecæ noſtræ forulos excutere licuiſſet; tum forſan meliora, comptiora & decoctiora dediſſemus.

Jam vero duro neceſſitatis imperio victi, damus quæ poſſumus, non quæ volumus, crudaque potius ſtudia in forum propellimus, quam matura & limatius elaborata, proferentes ſic inviti & dolentes pro ſolidis levia, pro reconditis obvia, & pro diu multumque præmeditatis tumultuaria, incognita & ſubito inter ſcribendum nota. Eadem hæc incommoda valetudo obſtitit ſola, quo minus græca quoque de pleuritide excerpta ex Hippocrate, Aretæo, Aetio, Ægineta, Alexandro Tralliano & Galeno, pari modo a nobis interpretata & obſervationibus noſtris illuſtrata, ut animo quidem deſtinaveramus, adjungere his potuerimus.

Solutiorem enim animum oculoſque acutiores, quam quibus jam utimur, hic arduus labor utique requirebat, quare hæc cura in aliud commodius tempus a nobis merito rejicienda fuit.

Tu interea æque & candide Lector, præſentibus his & paratis opibus qualibuſcumque utere fruere pro lubitu, noſtriſque conatibus, ſi nonnihil merebimur, fave.

Da veniam ſcriptis, quorum non gloria nobis
Cauſſa, ſed utilitas officiumque fuit.

AU-

AUREL. CORNELIUS

CELSUS.

LIB. IV. CAP. VI.

STomachus (*a*) lateribus angitur; atque in his quoque vehementes dolores eſſe conſuerunt.

Eorum initium vel ex frigore, vel ex nimio curſu, vel ex morbo eſt.

Sed

(*a*) *Stomachus*, ne quis imperitus decipiatur, conſueto veterum ſtilo, hic eſt fiſtula cibalis, ſive iter illud, per quod cibus potuſque in ventriculum recta deſcendunt, ſive accuratius loquendo, *ςόμα τῆς κοιλίας* orificium ventriculi, explicantibus ſic ſcite Galeno, Ariſtotile, Platone, Heſychio, Suida & aliis, res enim nota. Ipſe noſter ſupra hoc ipſo Libro IV. Cap. I. *Stomachus interior ad ventriculum fertur, hic cibum recipit*, & paucis interjectis, *ſtomachus inteſtinorum principium eſt ac circa præcordia cum Ventriculo committitur*. Omitto alia. Factum poſtea eſt, ut *καταχρηστικῶς* ſive *τροπικῶς* pars pro toto ſumeretur, ſtomachuſque idem eſſet, ac proinde ventriculus. Inde *ſtomachus languens*, apud Ciceronem, *ſtomachus marceſcens*, apud Suetonium, *ſtomachus ſolutior*; item *pugnans*, & *nauſea gravis*, apud Petronium; *ſtomachus ruens, latrans*, *laſſus*, apud Horatium, aliaque id genus plura apud utrumque Plinium Auctoreſque alios paſſim occurrunt. Sed ſi quis plura forſan hac de re cognoſce aveat, is adeat Fœſii œconomiam Hippocraticam, vocibus *ὠισοφάγος* & *ςόμαχος*, Gortæi Definitiones Medicas, Henr. Stephani Dictionarium medicum, Hieron. Mercurial. Var. Lect. Lib. I. Cap. I. alioſque plures Auctores nobis olim laudatos in ſpecimine Hippocr. pag 25. ſed hæc obiter, *καὶ ὡς ἐν παρόδῳ*.

 (*b*) Hoc

Sed interdum id malum intra (*b*) dolorem eſt: iſque modo tarde, modo celeriter, ſolvitur.

Interdum ad perniciem quoque procedit; oriturque acutus morbus, qui πλευριτικός a Græcis nominatur.

Huic dolori lateris febris & tuſſis accedit: & per hanc excreatur, ſi tolerabilis morbus eſt, pituita; ſi gravis, ſanguis.

Interdum etiam ſicca tuſſis eſt, quæ nihil emolitur, idque vitio primo gravius, ſecundo tolerabilius eſt. (*c*)

Remedium vero eſt magni & recentis doloris, ſanguis miſſus.

At, ſive levior, ſive vetuſtior caſus eſt, vel ſupervacuum, vel ſerum id auxilium eſt: (*d*)

Con-

(*b*) Hoc eſt ultra dolorem lancinantem, nihil atrocius minatur, nec in gangrænam, aut empyema, multo minus, mortem tendit. Intelligere autem Auctor hic videtur pleuritin catarrhalem, pituitoſam, & ſenilem, val etiam guloſam, aut ex nimia edacitate obortam, quæ febre incomitata atque hinc innoxia procedere ſolet, ut ſupra obiter monuimus, poſt Lommium. Elegans vero locutio eſt Veteribus admodum familiaris. Sic *intra verba ſe continuit*, & *intra iram tumultus conſtitit*, dixit Petronius. Cap. XI, & LXIV. *Tanta vis unum damnum ſtetiſſet*, & *praturam intra ſtetit*, Tacitus Lib. III. Annal. 72. & 75. Omitto plura ex Plinio, Cicerone, Livio, Suetonio & aliis, in Lexicis obvia, quæ inde peti poſſunt, nos enim his jam non immoramur.

(*c*) Fallitur hic, ſit venia dicto, optimus noſter Celſus. Hæc enim ſicca & arida pleuritis, quæ nec pituitam, nec ſanguinem tuſſi emolitur, atque hinc Galeno & Alexandro Tralliano ἀπεπτοτάτη, appellatur, omnium eſt atrociſſima, periculoſiſſima, & tantum non internecina. Vid. ſupra noſtros Aphoriſmos patholog. ſemiot VIII. IX.

(*d*) Supervacuum ſcilicet eſt, quando pleuritis ſola fuerit catarrhalis, ſeroſa, & ſenilis, aut flatuoſa & ingluvioſa, tum enim, quia nec ab inflammatione ſanguinis, nec a febre acuta ortum trahit, ſanguinis miſſione opus non habet. Serum vero eſt, quando, pectoris cavum impuro

pure

Confugiendumque ad cucurbitulas eſt, ante ſumma cute inciſa.

Recte etiam ſinapi ex aceto ſuper pectus imponitur; donec ulcera poſtulaſque excitet; & tum medicamentum, quod humorem illuc citet.

Preter hæc, circundare primum oportet latus hapſo (*e*) lanæ ſulphuratæ.

Deinde, cum paullulum inflammatio ſe remiſit, ſiccis & calidis fomentis uti. Ab his tranſitus ad malagmata eſt.

Si vetuſtior dolor remanet, noviſſime reſina impoſita diſcutitur.

Utendum cibis potionibuſque calidis: vitandum frigus.

Inter hæc tamen non alienum eſt extremas partes oleo & ſulphure perfricare.

Si levata tuſſis eſt, leni lectione (*f*) uti: jamque & acres

---

pure ex ruptis vomicis, oppletum fuerit; tum enim Venæ ſectionem nihil quidquam juvare; ſed citius potius jugulare miſeros mortales, ſupra monuimus. Niſi vero hoc factum eſſe ſciamus, nera ſimis nunquam venæ ſectio; tentarique adhuc commode poteſt die octavo, immo & nono; quod nos poſt Hippocratem, cum ſucceſſu experti ſumus, ut conſtat ex Hiſtoria ſeptima ſuperius commemorata.

(*e*) Vox Celſo noſtro propria, nec facile alibi obvia, a græco eſt ἅπτομαι, inde ἅψος, ſignificatque manipulum, ſeu quantum manu capi poteſt. Apud Heſychium eſt ἀψίσι λίνȣ, ſed id aliud ſignificare videtur, ut ex interpretatione patet.

(*f*) Ipſa erudita Librorum Lectio olim ad Medicinam Gimnaſticam referebatur. Inde illis, qui ſolutioris eſſent ſtomachi, aut infirmioris pectoris, item Rheumatis & diſtillationibus vexatis modica Lectio a Medicis imperabatur. Ipſe Noſter ſupra Lib. I. cap. 8. *ſi quis ſtomacho laborat, legere clare debet; poſt Lectionem ambulare*. Vid. & Plin. Ep. 36. Lib. IX. Seneca de ſeipſo diſtillationibus & catarrhis infeſtato Epiſt. LXXVIII, *Medicus tibi monſtrabit, ut legas clarius, & ſpiritum, cujus iter & receptaculum laborat, exerceat*. Inprimis vid. Aetium,

acres cibos, & vinum meracius aſſumere: quæ ita a medicis præcipiuntur.

Attamen ſine his ruſticos noſtros epota ex aqua Trixago (g) ſatis adjuvare dicitur.

Hæc in omni lateris dolore communia ſunt: plus negotii eſt, ſi acutus quoque morbus is factus eſt.

In hoc, præter ea, quæ ſupra poſita ſunt, hæc animavertenda ſunt: ut cibus ſit quam moxime tenuis & lenis, præcipueque ſorbitio, eaque ex ptiſana potiſſimum, aut jus, in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus ſit: idque non niſi tertio die detur: ſi tamen per vires licebit.

Potui vero aqua mulſa, in qua hyſſopum, aut rura decocta ſit.

Quæ quibus temporibus danda ſint, ex ratione vel adauctæ,

Lib. III. cap. 5. pag. 48. περὶ ἀναφων ἤσεως. Sed plura da Medicina ἀναγνωστικῇ ſive ex Lectione petenda, tradit præſtantiſſimus Hieron. Mercurialis in reconditæ eruditionis Libro, de Arte Gymnaſtica, Lib. VI. cap. 6. Cui adde Fullerum de Medicina Gymnaſtica, qui etiam quædam hac de re adnotavit, niſi fallor, nam Liber jam non ad manum.

(g) *Trixago* nomine græco notorie, eſt *Chamedris*; de qua ſalutifera planta præter Rei herbariæ ſcriptores, videndus inprimis eſt Jo: Bod. a Stapel in vaſto Commentario ad Theopraſti Ereſii Hiſt. Platar. Lib. X. cap. 10. p. 1060. ſeqq. Illam vero contra pectoris morbos acutosque laterum dolores egregium præſtare uſum, poſt noſtrum Celſum, luculenter his teſtatur Plinius, Lib. XXIV. cap. 15. *Chamædris herba eſt, quæ latine Trixago dicitur. Efficaciſſima ſtomacho, tuſſi vetuſtæ, pituitæ in gulla cohæreſcenti, ruptis, convulſis, lateris doloribus.* Ubi in Notis videri debet Harduinus, p 347. In Hypobolimæis Dioſcorideis. p. 457. legitur: χαμαίδρυς, Ῥωμαῖοι Τριψάγο μίνορ: perperam omnino, ut fere illic omnia; ſcribendum enim potius, Τριξάγο aut Τρισάγο *Trixago* ſcilicet aut *Triſſago*, vocatur illa planta; non *Tripſago*, quantum ſciam.

(h) For-

ctæ, vel levatæ febris, apparebit; ſic ut in remiſſione quam maxima (*b*) dentur.

Cum eo tamen, ut ſciamus, non eſſe ejus generis tuſſi aridas fauces committendas.

Sæpe enim, ubi nihil eſt, quod excreetur, continuatur, & ſtrangulat.

Ob quam cauſſam dixi etiam pejus id genus eſſe tuſſis, quod nihil, quam quod pituitam, moveret.

Sed hic vinum ſorbere, ut ſupra præcepimus, morbus ipſe non patitur: in vicem ejus, rtemor ptiſanæ ſumendus eſt.

Ut his autem in ipſo morbi fervore (*i*) ſuſtinendus æger eſt; ſic, ubi paullum is ſe remiſit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari poteſt; dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus aut fauces aſperet.

Si in refectione vero manſerit tuſſis intermittere oportebit uno die, poſteroque cum cibo, vini paullo plus aſſumere.

At, invaleſcente quoque tuſſi, tum non erit alienum, ut ſupra quoque poſitum eſt, vini Cyathos ſorbere.

Sed in hoc genere valetudinis, dulce, vel certe lene commodius eſt. (*l*).

Si malum inveteravit, athletico victu corpus firmandum eſt.

CÆ-

(*b*) Forſan melius legendum fuerit, *quam maxime*, quod modo adfuit, græce, ὡς μάλιστα licet & illud ferri poſſit.

(*i*) Id eſt in incremento & ſummo æſtu, Græci dicunt, ἐν ἀκμῇ ἢ ἐν παροξυσμῷ, aut παροξυνομένου τοῦ πάθους quo ſæpius apud Hippocratem, ceteroſque Medicos græcos occurrit, vid. Fœſii Oeconomia Hippocr. & Dieterici Iatreum Hippocrat. p. 938: ſeqq.

(*l*) οἶνος γλυκὺς καὶ μαλθακὸς *Vinum dulce* & quaſi *molle* vocatur Hippocrati. Vid. Fœſ. Oecon. Hipp. p. 239.

(*m*) *Victus Athlecticus* eſt victus lautus, dapſilis & opiparus unde, ἀθλητικὸς βίος, item ἀθλητικὴ ἕξις, αὔξησις, ἀδεξία, πανδαισία, κρεοφαγία & γαστριμαργία, Atleticus victus, habitus robuſtus & ſuccoſus, item Athletica voracitas, ingluvies & *ſagina gladiatoria*, apud Tacitum, in proverbium adeo ipſum abierunt, ut ex Atheneo, Suida

da Theophraſto, Plinio, Galeno & aliis ſatis notum eſt.

Conſtabat autem hic lautus athletarum victus ex variis carnibus prepinguibus, præſertim ſuillis, & bubulis, nec non coliphiis: item diverſi generis placentis, operibus dulciariis ex mele, ſeſamo caſeo atque papavere, aliiſque id genus epiſdorpiſmatibus, tragematis & copediis ex cucume, pepone, lacte, polenta recenti aliiſque hujuſmodi faſtidioſæ gulæ blandimentis; aut exſurdati palati irritamentis; quæ omnia conjunctim recenſet Hippocrates Noſter, Lib. 5. Epidem. §. XXVII. p. 788. ubi de Biantis pugilis voraciſſimi morbo ex nimia ingluvie oborto circumſcripte tractat: quem ſingularem locum egregie pro more illuſtrat Vir maximus Ezech. Spanhemius, in Commentario ad Juliani Imperatoris Orat. I. pag. 105. ubi de victu athletico erudite agit; quod & pari ſolertia & eruditione fecit in altero divino Commentario ad Callimach. Hymn. in Dian. pag. 242. 243. præſertim vero legi hic merentur, qui ex inſtituto de rebus Athleticis commentati ſunt, Hieronymus nempe Mercurialis, Lib. I. de Arte Gymnaſt. c. 15. Guil. Budæus in Comment. ad l. 4. ff. de his, qui notantur infamia, Petr. Faber, Lib. III. Agoniſt. c. 1. p. 437. Des Heraldus, ad Martial. Epig. 62. Lib, VII. Juſt. Lipſius Lib. I. Saturnal. c. 14. p. 56. & Cl. Schulze in docta Diſſertatione de Atheletis Veterum, eorumque Diæta & Habitu; qui omnes abunde & diligenter de hoc Athletarum victu tractarunt. Tetigerunt quoque hanc rem ex parte Jac Lydius de Inſcriptionibus Athleticis, item Rev. Elſnerus, in Obſervat. ſacr. Tom. II. p. 102. & Rev. VVolfius in Curis ſacris, ad 1. Cor. IX. p. 439 Mirari ergo ſummopere ſubit, qui Celſus hic infirmis adhuc & diuturno pleuritico malo infractis commendare potuerit victum athleticum, hoc eſt, lautum nimis, liberalem, licentioſum, pinguem & dyſpeptum magis, quam eupeptum: unde forſan eorum firmari poſſit nonnihil ſententia, qui Celſum de Medicina ſcripſiſſe potius, quam eandem feciſſe aſſerunt, quod tamen nos haud profitemur. Commoda enim explicatione juvandus eſt Auctor, ita ut athleticus victas laxius potius hic latiuſque, quam ſtrictius ſumtus, in genere quivis ſit victus validus, & ad firmandas & reſumendas vires accomodatus. Qua in ſententia recte quoque fuit Budæus, loco ſupra laudato, & poſt eum Mercurialis, & Gorræus in Definit. Medicis pag. 9.

(a) Haud

CÆLIUS AURELIANUS

SICCENSIS AFER MEDICUS METHODICUS.

LIB. II.

CELERUM vel ACUTARUM PASSIONUM,

CAPUT XIII.

De pleuritica Paſſione.

PLeuritis a parte corporis, quæ magis patitur, nomen ſumpſit. Latus enim ipſa paſſione vexatur, quod Græci πλευρὰν vocaverunt.

Fit autem ex variis antecedentibus cauſis, ut ceteræ paſſiones: magis tamen profunda perfrictione, aut violentia, aut uſu venereo, plurimo nimis potu, indigeſtione continua, aut percuſſu vehementi, aut ponderis magna ſubvectione, vel curſu vehementi.

Sed neque ſecundum has differentias differens erit adhibenda curatio. Una eſt enim atque eadem paſſio, ex qualibet veniens cauſſa!, quæ una atque eadem indigeat curatione. (*a*)

Hanc

(*a*) Haud ſatis accurate, me quidem judice. Pleuritis enim ſeroſa & catarrhoſa, item & pleuritis ingluvioſa, ut ſic loquar, vel quæ ex indigeſta ciborum mole ſtomachique indignatione, ortum trahit, eodem modo tractari nec poſſunt nec debent, ac pleuritis vera, flammoſa & febre pe-

ra-

Hanc definiens primo de adjutoriis Libro, (*b*) Ariſtoteles ſic tradendam credit. Pleuritis (inquit) eſt liquidæ ma-

---

peracuta inſurgens. Hæc etiam ſanguinis detractionem crebram & copioſam, methodumque medendi refrigeratoriam expoſcit: ſero contra remediis, blandis, diaphoreticis & exſiccantibus opus habet: ingluvioſa denique nec his, nec illis indiget, ſed vel vomitione, ex temerario Rulandi & Hartmanni conſilio; vel inedia, fame & abſtinentia, mitique alvi ductione aliquoties pro neceſſitate repetita, ex tutiore & ſapientiore Aretæi præcepto, L.I. de Curat. acut. Morb. Cap. 10. p. 89. expugnanda potius eſt: qua de re nos ſupra pluribus in ipſo Tractatu, Cap. III. 8. & adhuc plenius infra ad Theodorum Priſcianum

(*b*) Ille ipſe eſt philoſophorum anteſignanus, Stagiris oriundus, qui hodie, quæ ſæculi torpentis propudioſa eſt vecordia & immedicabile interiorum litterarum faſtidium, præter meritum ſuum, omnemque rationem, illectus nimis neglectuſque jacet: quum tamen nemo veterum philoſophorum, nemo, inquam, aut ornatius eo ipſo ſcripſerit, aut ordinatius, ſcriptaque ad poſteros tranſmiſerit abſolutiora & luculentiora. Haud pauciora autem fere adhuc ſuperſtitibus, magno humanitatis detrimento, perierunt, quæ inter etiam recenſentur ab Diogene Laertio τὰ ἰατρικὰ B. ſive *Libri medicinales II.* ad quos hic digitum intendit noſter Cælius, eoſque conſueta ſua Lingua *adjutoria* vocat, uti mox Cap. 18. dixit, *adjutoriis medicinalibus*, aliaque ad hanc normam, de quibus vide Lexicon Cælianum Almelovenii. Eadem vox hoc ſenſu ſpæpiſſime quoque occurrit apud Theodorum Priſcianum, qua græcum ἀμυντικὸν expreſſiſſe videtur, inde aliquoties apud ipſum adjutoria & amyntica, ceu ſynorinta, conjunguntur. Quæ vox etiam ipſi noſtro Cælio redenda infra, Lib. II. Chron. Morb. c. 6. ubi perperam legitur ἀμυκτικὰ *amyctica* ἀμυντικὰ. Sed hæc obiter. De his vero libris medicinalibus vel adjutoriis Ariſtotelis accurate pro more ſolito egit immortalis vel poſt fata Fabricius, in immenſæ frugis & infinitæ lectionis opere, Bibl. Græc. Lib. III. c. 7. p. 191. & Tom. XIII. Lib. VI. cap. 9. p. 85.

(*c*) Coa-

materiæ (*c*) Coctio, ſive denſatio. Nec tamen diſſeruit, utrumque totius quod (*d*) falſiſſimum: ſiquidem phlebotomati ægrotantes liquidum ſanguinem reddant; an vero particulæ, ſed quum hoc tacuit, non (*e*) promiſit.

Mitto

(*c*) *Coactio*, hic malebat legere Almelovenius, non inepte, ita enim mox Noſter Cap. 14. *in denſitatem coacta*, item in *ſoliditatem coguntur*, quomodo & alibi ſæpe: ſed & legi commode poſſet *collectio*, qua voce hoc ſenſu ſæpius Noſter uſus, ut infra Cap. 17. & alibi ſæpius. Nihil tamen mihi immutandum videtur. Spiſſeſcere enim, atque incraſſari ſolent quæ luculento foco diutius percoquuntur, ut notum; unde Noſter contorto ſuo & impedito ſcribendi genere Coctionem hic poſuiſſe videtur pro denſitate, ſpiſſamento & coagulatione.

(*d*) Immo potius veriſſimum. A primis enim acceſſionis diebus, omnis maſſa ſanguinea adhuc eſt florida, rutila & liquida: elapſis vero his, omnis contra denſata, nigra & cruſta flammoſa obducta; quod non in pleuritide ſolum: ſed in omnibus morbis acutis & incendioſis, ut cum Noſtro loquar, conſtanti Naturæ lege, obſervare licet, de quo Nos ſupra diſtinctius, Cap. II. §. XXIII.

(*e*) Nonnihil obſcurius hoc videtur dictum. Quare Vir doctus, Dalechampius ſive fuerit, ſive Ammanus, legendum putabat in margine: *neceſſarium prætermiſit*; violentiore paulo Medicina. Inde ſcribendum mihi potius videtur, *non promiſit*, hoc eſt, non tradidit, non explicuit, non exhibuit, quomodo ſic Auctores verbis *promere & expromere*, elegantius uti conſueverunt. Ita Plinius, in panegyrico, Cap. LXVI. *Jubes, quæ ſentimus, promere, in medium, proferemus*. Tacitus, Lib. VI. Ann. 28. *cognita, non abſurda, promere libet*: ibid III. 11. *ſenſus ſuos an promeret*, & alibi, *ſententiam promiſiſſet*, item, *ficta, ſeu vera promeret*; immo ſimpliciter ac nude ut hic, Lib. XVI. 60. *ſolus quippe Natalis, & hactenus, promſit*, h. e. indicavit, protulit, oſtendit: plura id genus apud eundem paſſim; hoc enim verbo imprimis crebro delectatur; Ut & Quinctilianus. Huc & Rutilius Numant. Itinerar. Lib. I. 287.

Ri-

Mitto etiam oculorum ſuffuſionem nihil aliud eſſe, quam liquoris coeuntis denſitatem, nec tamen pleuritim, (*f*)

Item (*g*) Apollonius, qui appellatus eſt Mys, volumine viceſimo octavo, quod de ſecta Herophili conſcripſit: pleuritis (inquit) eſt communiter Paſſio temporalis, (*h*) atque celeris, ſecundum laterum membranas, quas ὑπέζωκότας (*i*) vocant, atque inter earum Carnem; (k) ali-

---

Ridiculam cladis pudet inter ſeria cauſſam
Promere.

Perquam probabile ergo videtur legendum hic eſſe, *promiſit*: inprimis, quum ipſe Noſter infra I. Chron. Morb. c. 5. dixerit, *ut principia levi voce promantur*, ut taceam alia. Niſi qui *promiſit*, hic ſumere malit pro præmiſit, quemadmodum ſumi ſolet apud Plautum Veterumque alios.

(*f*) Levis atque frivola iſthæc eſt Auctoris argutatio. Ariſtoteles enim morbum lateralem definiebat, non oculorum ſuffuſionem. Plures quoque morbos ab una eademque cauſſa progerminare poſſe conſtat: ſed diſtinguuntur ratione loci, temporis, ſymptomatum, eventuum & medendi viarum, &c. Interim non nego, plura in hac Ariſtotelis definitione jure deſiderari poſſe; nimis enim generalis, obſcura & impedita eſt, ſi tamen integra nec fruſtata ad nos provenerint.

(*g*) Strenui hujus ſectæ Herophileæ propagatoris & propugnatoris, Apollonii, *Myos Muris*, ſive *Muſculi* cognominati, meminere præter Auctorem noſtrum, Strabo, Tib. XIV. Georg. p. 741. Galenus, Lib. IV. de Different. pulſ. & lib. II. Antid. Celſus, præfat. Lib. V. Plinius, aliique, quos laudat maximus Fabricius, heu quondam noſter! in Bibl. Græc. Tom. XIII. Lib. VI. Cap. 9. p. 75. Vid. & Dan. Clerici Hiſt. Med. Part. II. Lib. I. Cap. 8. pag. 37. add. Conting. in Introduct. in Art. Med. Neander, Golike, & Cl. Stollius in Hiſt. Med. p. 26.

(*h*) Nempe hiemalis, autumnalis aut verna etiam rariſſime æſtiva, Vid. inprimis Aretæus.

(*i*) De his ſuccingentibus thoracis latera membranis vid. idem Aretæus, de Cauſſ. & ſign. acut. morb. Lib. I. c. 10.

k) aliquando etiam in pulmonis partibus ſæpiſſime ſine tumore vel ex ſolis cauſſis effecta. (*l*)

Proprie autem tumorem ſecundum ſupradictas membranas, vel carnem lateribus interjectam: aliquando etiam ſecundum pulmonis partem.

Sed in utraque deffinitione peccavit. Primo enim ſunt prolixæ atque (*m*) narrabiles.

Secundo plurima alia prætermiſit, nam neceſſario paſſioni febris adeſt. (*n*)

Correptum (*o*) autem atque uſurpatum dicimus, in pulmone paſſionem hanc poſſe conſtitui, ſicut ex conſequentibus docebimur.

Item Aſclepides, Libro Deffinitionum, Pleuritim dicit eſſe humoris fluorem temporis parvi, atque celerem interiorum lateris partium, cum febre atque tumore.

Sed erat melius tumorem dicere, atque humoris fluorem.

Etenim

. 10. Pollux & alii quos laudat Henr. Stephanus in Dictionario Med. & Gorræus in Definit. Med. cum aliis pluribus, res enim ex anatomicis notiſſima.

(k) Maſculos nempe intercoſtales ſeu meſopleurios.

(*m*) *Narrabile* alias apud Ovidium, alioſque haud publici ſaporis Auctores idem eſt, ac quidquid enarrare & effarì tuto licet: Hic vero apud noſtrum Africanum, deteriore ſenſu, tantundem eſt, ac ambagioſum, ambitioſum & verboſum, πολυλόγον, σπερμολόγον, περισσολόγον καὶ βαττολόγον.

(*n*) Juſta quidem hæc eſt cenſura; nam primaria febris acutæ mentio haud erat omittenda.

(*o*) Juſto obſcurius & impeditius hoc dictum. *Correptum* enim atque *uſurpatum* hic idem eſſe videtur, ac *temmere arreptum*, *improvidum*, *feſtinatum* nec *legitime aſſentum & probatum*, quantum quidem per pingues fæcuentæ dictionis nebulas conjectare licet: Ita *corripere* Juſtino Lib. XV. Cap. I. idem eſſe, ac invadere, furtim auferre ac modo illicito uſurpare, notat ibidem Freinshemius. Sed & alibi ſic noſter Cælius eſt loquutus.

(*p*) Hoc

Etenim quoties ex (*p*) complexa paſſione conficitur, tumorem preſpicimus ſuperare.

Eſt igitur, ſecundum Soranum, pleuritis dolor vehemens interiorum lateris partium, cum febribus acutis, & tuſſicula, qua variæ qualitaris liquor excluditur. (*q*)

Frequentat autem hæc paſſio in maſculis magis, quam in feminis, atque in ſenibus magis quam juvenibus. (*r*) Tuſſiculoſa (*s*) enim atque frigida ſenilis eſt ætas, quo in-

---

(p) Hoc eſt, ex tumore & fluore juxta complicata & conjuncta, quomodo infra Cap 33, *complexa ægritudine*, pari modo occurrit. Hoc elegantius Græcis συζυγία καὶ συμφωνία, item ἀδέλφιξις τῦ πάθυς, dicitur, unde ἀδελφεὰ παθήμανυ, aliquoties apud Hippocratem, quaſi dixeris, *fraterna & uterinæ paſſiones*, venuſtiſſime; qua de re vid. Fœſ. in Oeconomia Hippocratis, pag. 3.

(*q*) In hac quidem Sorani Definitione nihil eſt, fatendum enim, quod jure deſiderari poſſit quare reliquis omnino præferenda videtur.

(*r*) Falſum hoc eſt, ſi de pleuritide vera & acuta intelligatur, qua quippe Juvenes ex rationibus ſupra a nobis datis, magis corripiuntur, quam ſenes; verum contra eſſe poteſt hoc placitum, ſi de pleuritide humida, ſeroſa & catarrhoſa accipiatur, qua ſenes frequentiſſime tentari, ſuperius quoque monuimus. *Longis* enim *morbis ſenectus, acutis adoleſcentia magis patet*, ut vere Celſus. Lib. II. Cap. I. item accuratius, Cap. 2. *Adoleſcentia morbis acutis objecta eſt: fereque juvenes ſunt, qui ſanguinem exſpuunt*, quæ ſumta ſunt ex Hippocr. Aph. 29. Sect. III. Mirum interim eſt & vix credibile, Aretæum in eadem prava opinione fuiſſe, quod ſenes magis obnoxii eſſent morbo laterali, quam quidem juvenes, ut tamen aperte docet Lib. I. de Morb. acut. Cauſſ. Cap. 10. fin. p. 9. Aretæum inquam illum, quo nemo Hippocratem aut diligentius legerit, aut felicius expreſſerit, qui tamen contrarium potius docebat.

(*s*) Unde & βὶς γεροντικὴ pro tuſſi contumaci & rebelli, apud Græcos in proverbium abiit. Sunt enim ſenes ob caloris naturalis defectum, ſolutiorem ſtomachum, tran-

intelligimus profecto, hanc paſſionem pueros difficulr incurrere:

Frequentat etiam hiberno magis, quam autumni tempore quod (*t*) hiemi vicinatur. Æſtate vero difficulter occurrit.

Eſt præterea paſſio acuta, atque celeris & vehemens & aliquando ſola ex ſtrictura confecta, aliquando admixta ſolutione, ob plurimum tuſſiculæ liquorem.

Etenim ventris defluxio non implet in pleuriticis ſignorum concurſum; ſed magnitudinem (*u*) paſſionis docet. Quapropter ex his ſolum dicimus agnoſcendam, quæ ſupra memoravimus.

Alia vero concurrunt plurima atque differentia, pro paſſionis magnitudine, ac temporum mutatione, quæ quia prætermittenda non ſunt, proſequamur.

CA-

---

traſpirationis imminutionem, humorumque corruptionem, βηχικοὶ, πνιγηροὶ καὶ ὑγροὶ hincque *gavedine frigida, frequenti tuſſi quaſſantur*, ut Catullus loquitur. Inde recte ab Hippocrate Aphor. 31. Sect. III. ipſis tribuuntur κατάῤῥοι βηχώδεες, καὶ κοιλίης, καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, h. e. *gravedo, tuſſis & diſtillationes*, ut Celſus eleganter reddit, Lib. II. Cap. I. Juvenalis quoque Sat. X. ſenibus hinc *madidi infantiam naſi* adſcribit, & Maximianus, Eleg. I. inter ſenectutis incommoda, hæc quoque refert:

Hinc miſerum ſcabies, hinc tuſſis anhela fatigat,
Continuos gemitus ægra ſenectus habet. &c.

(*t*) Quaſi ſcripſerit, *quod tamen hiemi vicinatur*; alias enim ſenſus languet. Mirari nempe videtur auctor, quod autumno pleuritides haud frequentius ſæviant; quum tamen ille hiemi vicinetur, ſive confinis ſit. Sed nec recte hoc aſſeritur, nam frigidiuſculo, pluvio & nebuloſo autumno pleuritides aliquando ſæpius graſſatas fuiſſe novimus, quam modeſta quidem & remiſſa nimis hieme. Accedit, Hippocratem, Celſum, Aretæum alioſque Veterum autumno quoque pleuritidas adſcripſiſſe.

(*u*) Ex Hipp. Aph. 16. Sect. VI. hoc petitum. Interim ventris profluvium ab initio morbi magis eſſe metuendum, quam in progreſſu, oſtendimus ſupra in noſtris Aphoriſmis.

CAPUT XIV.

Quæ conſequuntur Pleuriticos.

PRoſequitur in paſſione conſtitutos acuta febricula cum tuſſicula, dolor lateris vehemens, atque uſque ad jugulum & (*a*) palam ejuſdem partis perveniens; quibuſdam etiam brachium tangens, & pectus, atque ilium: Et eſt ſtimuloſus, & igneus, jugis, aut intercapedinarius, ſervato ordine, aut confuſo, & infixus atque perſeverans iiſdem locis: aut mobilis, & recurrens atque mutabilis; cum ſuſpirio, & difficili reſpiratione, quam Græci δυσπνοίαν vocant.

Atteſtante (*b*) tuſſicula, aliquibus arida, frequenter tamen

(*a*) Hoc eſt *ſcapulam*: Ipſe noſter infra Lib. III. de Morb. Chron. Cap. 2. p. 437. *inter ſcapulas ſive palas* conjunxit, inde ſcapulæ & palæ unum idemque. Explicat vero ſic ſcite Iſidorus, Origin. Lib. XI. Cap. 1. p. 1097. *palæ ſunt dorſi dextra lævaque eminentia membra, dicta, quod in luctando eas premimus, quod Græci* παλαίειν *dicunt*. Quem locum peropportune laudat Almeloveenius in Lexico Cæliano, p. 689. Nihil vero, quod mirum, de hac peculiari hujus vocis ſignificatione ſciunt docentve noſtra Lexica Latina.

(*b*) Id *præſente, perſeverante, continuo urgente & ſtimulante*: qua ignota pariter, hoc certe ſenſu, Lexicis noſtris voce mirum in modum & ad nauſeam Lectorum uſque, delectari pluſquam centies aſſolet noſter clarus ob obſcuram Linguam Auctor. Sic infra, *atteſtante ſudore, debilitate, dolore, febre acuta, vomitu, paſſione, urina tenui & atteſtantibus febriculis*, & infra Lib. II. Chron. Morb. Cap. 14. *atteſtante tuſſicula*, æquæ, ac hic, ſed ſatis: plura notavit in Lexico Cæliano Almeloveenius; nec tamen omnia, nam infinita fere ſunt. Niſi aurem adeo crebro occurreret, legerem potius ubivis, *adſtante*; ſed re-

men cum liquidis excrementis, & primo ſpumoſis, dehinc ſanguinolentis; (*c*) ita felloſis, ac inde ſanioſis.

Sequitur etiam ægros ſupra id latus jacendi difficultas, atque cum ſe ſupra contrarium latus verterint, dolor, ut adduci ſentiant ſuo pondere (*d*) evidentia tumentium partium viſcera: ſequentur etiam vigiliæ, atque ſiccitas, & aſperitas linguæ.

Pejorante (*e*) paſſione, augentur omnia ſupra dicta. Accedit etiam articulorum frigidus torpor, genarum rubor, oculorum ſanguineus color, ventris fluor ſpumoſus ac felleus.

Urinæ quoque frequens, atque paullatim albida ege-

Uri-

---

reverentia ductus, nihil audeo. Sic *βηχὼς*, item ὀδύνης ἐπιςάσης vel ἐφιςαμένης memini me apud Hippocratem legere

(*c*) *Ita* pro poſtea, novo ſignificatu: forſan græcum εἶτα, exprimere voluit Noſter in vertendis quidem græcis ſæpe infelix & ridiculus, ut bene notavit & probavit in Variis Lect. Reineſius.

(*d*) Sane haud evidens ſatis hoc *evidentia*; quare forſam ſcribendum, *retinentia*, quod verum in pleuriticis, qui ideo in ſanum latus recumbere haud facile poſſunt, quia renituntur vehementer & moleſtiſſime partes lateris alterius dolentis præter modum ſpaſmo diſtentæ & inflammatæ. Vid. Noſter mox Cap. XVI. Verum ego hic ἐπέχω, quia in Auctore explicando verſamus parum perſpicuo, nec humano more loquente ubivis,

(*e*) Ita ſupra Lib. II. C. I. Acut. morb. *pejorante morbo & pejorante ſtrictura*, & infra cap. 15. *omnibus pejorantibus ſignis*, & alibi paſſim in hunc modum. N mpe græcum exprimere voluit, ἐκκακουμένου vel ὑπερκακουμένου τοῦ πάθους, quod apud Hippocr. Alexandrum Trall. alioſque Medicos græcos ſæpius occurrit. Uſus tamen etiam hac voce Paullus JCtus, Lib. Sentent. II. Tit. 18. p. 136. ut annotatum in Lexicis; licet nihil, quod jure mireris, de eo obſervarit Cl. Duketus, in eximio Libro de Latinitate Vet. JCtorum, indicavit tamen Calvinus, in Lex. Jurid. p. 687.

ſtio;

ſtio: pulſus denſior, celer, fortis, & velut (*f*) fluctuans, & ſuo percuſſu preſſuram ſignificans.

Spiratio etiam (*g*) circumdolens atque frequens; & obtuſa, vultus & thoracis roſcida humectatio: mentis alienatio, gutturis ſtridor, vel ſonitus interius reſonans, aut ſibilans, in ea parte, quæ patitur.

Acceptorum etiam per vomitum (*h*) recurſio, & jacendi negata, atque diſplicens omnis poſitio; ſputa facile ſiccantia, & magis ſalivoſis ea, quæ fuerint contra vel in denſitatem coacta.

Etenim ſpumoſa ſanguinis, in qualitatem tranſeunt: ſanguinolenta in livorem. Item fellea, æruginoſa, atque praſina, vel nigra efficiunt, ſanioſa, fæculenta, vel fumoſa & odore gravia, & inæqualia, mutato etiam ſæpe ordine ſuæ egeſtionis.

Item poſt felleam, vel ſanioſam qualitatem in ſanguineam tranſeunt, vel quamlibet coloris varietatem.

Tumoris etiam vehementia luctante (*i*) alia in ſoliditatem coguntur; alia in nigredinem veniunt, ob fervoris uſturam.

Ali-

(*f*) ὥσπερ κυματώδης, ut Medici Græci loquuntur: Vid. Galen. Lib. I. de different. pulſ. cap. 26. & alibi.

(*g*) Græce περιωδυνομένη vel περιώδυνος, ut Hippocrates loquitur, vid. Fæſ. in Oeconom. p. 303.

(*h*) In græco Sorani forte fuerat, ἀνάδρομη τῶν προσλαμβανομένων δι' ἐμέτε, ut & Hippocrates loquitur. Emenda obiter Heſychium in ἀναδραμεῖν, ἀναβλῦσαι legeque mecum haud degeneri quidem ſpero, conjectura, ἀςτὸ ἀναβῆναι αὖθις vel αὖτε aſcenderet rurſus.

(*i*) Id eſt, ingraveſcente & vehementius inſurgente eleganti metaphora e palæſtra & media arena, ut notum petita. Ita *luctatur ſtatus in nube*, Seneca & Plinius, qui & *luctante ſpiritu incluſo*, dixit: quomodo *luctata vis ventorum* Ovidius, *lauctata faſta & luctatus ignis*, Lucanus; ſed obvia hæc talia ubivis, & ex quibuſvis Lexicis & Indicibus peti commode poſſunt; ſi quis tamen cupidus valde fuerit ejuſmodi Cupediarum. Nos de his obiter ſaltim & in tranſcurſu, & tantum, quantum ad

Au-

Aliqua ruptis vaſculis funduntur ; quapropter ſanioſa qualitas, poſt ſanguinea perſeverat ; ſed ſpumoſa rurſum fit, cum ſingulas per partes tumor quatiens liquida, ſpiritu turbato ſpumoſam ſufficiat qualitatem .

In ultimo autem cogente periculo celerrima fit ſpiratio, & præcordiorum ſuſpenſa adductio , pulſus inordinatus , aut deficiens , aut deferens in his, quæ in peripneumonicam paſſionem , aut (k) apoſtema tranſire noſcuntur.

At ſi ipſa fuerit levigata , ſingula miteſcunt, & ventris egeſtio coagulatur , aut fellea carebit qualitate , & per tuſſiculam excluſa ſanioſa minime in ſanguinolenta redeunt . (*l*).

Diſcernendum etiam , quæ ſint ſputa ſanioſa, & quæ ſit ſanies . Nam ſanioſa jam miteſcentis tumoris , atque declinantis ſolutione eſſe probantur .

Sanies vero ex apoſtemate, quod etiam vomicam dicere poterimus , vel certe ex ulcere probatur venire .

Di-

Auctorem noſtrum faciat illuſtrandum . Nos enim hic properare & meliora , ſi quidem pote , propinare decet : ne nobis forte objiciatur , illud Galeni Comment. in I. Epidem. Hipp. οἱ μὴ δυνάμενοι κατὰ τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἐξηγεῖσθαι καλῶς , ἐπὶ τὰς τοιαύτας ἐκτρέπονται πειραγείας .

(k) Apoſtema hic ſtilo Veterum latius laxiuſque ſumtum videtur pro emppemate . Hodie vero accuratius inter appoſtema & emoyema diſtinguunt ſolertiores artis chirurgico ſcriptores . Vid. Severin. de Abſceſſibus , item Hildan. Fabric. ab Aquapendent. & alios innumeros .

(*l*) *Sanioſa ſputa* hic appellat critica, cocta , pinguia , ſubflava & facile excreabilia , quæ miteſcente & remittente jam pleuritidis atrocitate , circa quartum aut quintum , aut ſeptimum diem , & deinceps , ſalutariter prodire ſolent, & ægrotum extra periculi aleam fere collocant , ceteris quidem paribus . De quibus nos ſupra in ipſa Exercitatinne noſtra nonnihil diſtinctius . Hinc laudat noſter Hippocrates in Coac. prænot. & alibi πτύελα πλευριτικῶν ξανθὰ , μυξώδεα , λιχνυώδεα ἢ χρωματεξιμένα , h. e. *ſputa flava , mucoſa , fuliginoſa & coloratiora* , quæ hic

per

Diſcernitur autem (*m*) exercita inventione, hoc eſt colore, & ſubſtantia, & odore: frequenter enim tetri odoris eſt ſanies. (*n*)

Item ſanioſa admixtione aquæ facile ſolvuntur; ſanies autem difficile.

Dolorem vero pejorem alii (*o*) dextri lateris probant ob pulmonis viciniratem, alii ſiniſtri, vicinantis cordis cauſa forſitan, & quia frequentius ſiniſtra dextris debiliora videntur. (*p*)

Idem

---

per *ſanioſa*, reddere videtur Cælſus noſter, neſcio quam bene, aut commode.

(*m*) Hoc eſt *exercitata obſervatione*, ut vir doctus in margine recte exponit, vel *crebro uſu inventa diſtinctione & differentia* Sic Noſter infra Lib. IV. Chronic. Cap. 5 *vinum exercitioris paul'o virtutis*. *Exercitus* vero pro exercitatus, ſæpius occurrit apud probæ monetæ Auctores, conſ. Non. Marcell. p. m. 7. ut Lexica taceam. Sed vide Cel. Burmann. ad Petron. Cap. LXXXIII.

(*n*) βορβορῶδες ϗ δυσώδεες. ut vocat, & damnat Hippocrates in Coac. prænot. & alibi.

(*o*) Dextri lateris pleuritis frequentior, & plerumque mitior; ſiniſtri contra periculoſior & inſidioſior: rarior tamen & infrequentior. Id nos diligenter in quam plurimis ægrotis obſervavimus; nec unquam fefellit augurium, vid. ſupra in Noſtris Aphoriſmis. Etſi veram hujus veritatis cauſſam nos ignorare ingenue fatemur, quam enim Noſter hic ſubjungit, rationem, futilem potius eſſe cenſemus, quam utilem aut probabilem, ut quivis deprehendet ſtatim.

(*p*) Hæc ex Hippocrate deſumta videntur, Lib. III. de Morb. XXVI ὁκόσῳ αὐτὰ ἰσχυρότερα ἐϛι τὰ δεξιὰ, τόσῳ ϗ τὰ νυσήματα ἐν αὐτοῖσιν ἰσχυρότερα δείκνυται, *quanto robuſtiores ſunt dextræ partes; tanto etiam fortiores morbi in ipſis fiant*. Nimirum ex vulgivaga Veterum opinatione, dextræ corporis partes nobiliores, robuſtiores & calidiores credebantur ſiniſtris, ut Ariſtoteles Lib. III. de Part. Animal. & Lib. IV. de Generat. Animal. & aliis locis, teſtatur, vid. Dieterici Jatr. Hippocr. p. 335. Inde ergo Plin. Lib. VII. c. 17. *Vires dextra parte majores*, ait,

Item Pleuritis, nunc eodem tempore febriculæ concurrit; nunc ſupervenit; nunc antecedit, nec ceſſante febricula, perſeverat. (q)

C A-

---

ait, & ex hoc Solinus, *parti dextræ habilior adſcribitur motus*, ubi vid. Salmaſ diſtinctius adhuc Macrobius, Lib. VII. Saturn. c. 4. p. 415. *Omnes dextræ partes validiores ſunt, & dibiliores ſiniſtræ*. Plura cum his vid. in Comment. Pricæi ad Apolog. Apulej pag. 125. Ex hoc igitur fonte varia ridicula placita profluxere, v. gr. e dextro teſticulo mares progenerari, e ſiniſtro vero femellas, quod Hippocrates cenſuit, Lib. de Superfœtat. de Democritus, teſte Columella, Lib. VI. c. 28. ubi vid. Cl. Geſner. item has in ſiniſtris uteri locis geſtari; illos vero in dextris, ut pariter credidit Hipp. Aph. 48. Sect. V. & Plin. Lib. XVII. c. 31. Porro dextram mammam dextrumque oculum validiores eſſe ſiniſtris, quod itidem tradit Hippocrates, II. Epid. Sect. VI. Inde etiam ſuperſtitioſa illa deliramenta de *pede dextro*, apud Petron. de *dextro ſternutamento*, apud Voſſ. ad Catull. p. 105. & de *dextris avibus* in auguriis. Hinc & manui dextræ, honor in fide, fædere & jurejurando, & ſeſſio ad dextram ſumme honorifica, vid. Spanhem. ad Callimach. pag. 623. Grot. ad Matth. XX. pag. 345. VVolf. in Cur. phil. ad eund. loc. p. 293. & alibi, item Dougtæ in Analect. Sacr. P. I. p. 269. & P. II. p. II. p. 123. Sed omitto plura, quæ ſunt alterius loci. Emendabo tamen adhuc unum Heſychii locum, mutilum & fere deſperatum: Δεξιὸν, inquit εἶδος μέρος, legendum nempe εἶδος ἀξιώτερον, & ſimil' aut leg. Κῦδος μέρους *gloria partis*.

(q) Forſan legendum hic, *nunc ceſſante febricula*; quod verum utique. Licet enim febris vel ſua ſponte ſoporata, vel medicamentis expugnata fuerit, perſtat tamen adhuc diu dolor lateris pungens, ipſo fatente Noſtro, mox cap. XVII. & enata hinc reſpirationis moleſtia: Seroſa quoque & catarrhoſa pleuritis febri caret, & tamen eſt pleuritis; ut ſæpius poſt Lommium, obſervavimus. Interea tamen nihil temere immutare audemus.

 (a) Eun-

CAPUT XV.

Quomodo intelligimus pleuriticam paſſionem in peripneumonicam tranſeuntem, aut in vomicam venientem.

INntelligimus eos, qui in augmento pleuriticæ coſtituti paſſionis, proni atque faciles in peripneumonicam (a) videntur, quum cæteris omnibus pejorantibus ſignis, atque in magnitudinem extentis, ſalus minuitur, atque jacen-

---

(a) Eundem plane in modum loquutus Hippocrates, Lib. de Affect. IX. ἔςι δ' ὅτε ϗ πλευρίτιδος μεθίςαται περιπλευμονίην ϗ καῦσον. Quem locum ſingularem un cum aliis ſimilibus produxeramus olim ante hos viginti annos, contra Cl. Freindum, contrarium paullo confidentius aſſerentem, in Epiſtola noſtra Medico-Critica, p. 83. juvenili quidem ſcripto; nec tamen prorſus malo, ſi quid credendum Diariis primi ordinis litterariis. Contra quem autem acerbius juſto & inſolentius inſurrexit feroculus quidam Regulus inſulanus, nihil quidquam a nobis laceſſitus, nec an natus eſſet, nobis antea notus. Qui vero nobis dignum ipſius petulantia & inani contradicendi pruritu reſponſum parantibus, juſtæ noſtræ vindictæ opportuna morte paullo poſt ſubtractus fuit. Quare cum larvis atque lemuribus pugnare nos merito ſuppuduit, nec *bella geri placuit nullos habitura triumphos*. Hinc *occidere odia, triſtes mors obruit iras*. Sed hæc obiter. Facilem ceterum pleuritidis deſcenſum eſſe ad peripneumoniam, non mirum, propter intimam & conſanguineam quaſi partium dolentium vicinitatem & ἀδέλφιςιν. Sunt enim pleuritis & peripneumonia ἀδέλφεα ϗ συγγενία παθήματα, ut Hippocrates loquitur, quare & veteres & recentiores Medicos utroſque morbos arctius conjunxiſſe & una tractaſſe, non ſane eſt, quod quiſquam magnopere demiretur. Conferantur, ſi operæ quidem pretium, dicta nobis hac de re cum in Epiſtola iſta modo allegata, tum in ipſa Commentatione his ſupra præmiſſa. Cap. I.

centi poſitio ex parte facilior ac levior ſupina ægro fuerit viſa, aucto genarum rubore.

Conducta etiam (*b*) ſuperciliorum e medio vehementer, tanquam in mœſtitudine conſtitutis, oculorum atteſtante fervore.

Eos etiam, qui in vomicam tranſeunt, intelligimus ex eo, quod dolor infixus eodem permaneat loco, accedente tuſſicula arida, atque tremore typico, & inordinato, ſpiratione difficili, quam græce δύσπνοιαν vocatur, cum dolore leviore, & pulſu denſo.

CA-

(*b*) Græci hi eleganter vocantur; συνωφρυωμένοι, item συνεσυφωμένοι ἢ συνεσκυθρωπακότες, de quibus vid. Heſychius, Suidas & alii Lexicographi item Fœſ. in Oecon. Hipp. pag. 346. Inde & Ariſtophanes in Plut. conjungit. æque ac hic, ὀφρῦς συνῆγον, ἐσκυθρωπαζὸν θ' ἅμα, & in Lyſiſtrata, μὴ σκυθρωπαζ', οὐ πρέπει τοξοποιεῖν τὰς ὀφρῦς. Add. Cælian. Hiſt. Var. XIV. 22. vid. Grot. Heinſ. VVolf. Elſner & alios, ad Matth. XXVI. 16. Cl. Alberti in Obſ. Sacr. p. 55. & Deſid. Herald. ad Martial. p. 11. Multum vero ex diverſa ſuperciliorum figura & actione de intimis animi receſſibus colligi poſſe, notum eſt cuivis. *Ira enim contractis, triſtitia deductis, hilaritas remiſſis oſtenditur*, peropportune ad hunc noſtrum locum Cælianum, ait mollitiſſimus Quinctilianus, Lib. XI. Inſtit. Orat. Cap. 3. p. 574. ex nitidiſſima Editione celeberrimi nobiſque amiciſſimni Geſneri, quem propitia fata in publica comoda diu ſervent.

CAPUT XVI.

Qui locus in pleuriticis patiatur,

QUæſitum etiam eſt a veteribus, qui in pleuriticis locus patiatur? & quidam pulmonem pati dixerunt, ut Euriphon, Evenor, Praxagoras, Philotimus, Herophilus. (c)

Item quidam ὑπεζωκότα membranam, quæ latera, & interiora cingit, ut Diocles, Eraſiſtratus, Aſclepiades, & eorum plurimi Sectatores. (d)

Horum primi ajunt non eſſe in lateribus tumorem, quum neque extantia ulla earum partium inſpectione ſentiatur; neque rubor; nec motu, nec tactu, dolor acutus, vel fortis, tanquam manifeſtis tumoribus.

Accedit etiam, quod facile ſupra id latus, quod patitur jacere poſſint ægrotantes; ſupra aliud vero, quod paſſione liberum videtur, ſi ſe jactaverint, difficultas ſpira-

---

(c) Horum præſtantiſſimorum priſci ævi Medicorum & Anatomicurum, præter hunc Noſtrum, Celſum & alios Veteres, meminere data opera, ſummus Vir Fabricius, Bibl. Græc. Tom. XIII. Lib. VI. cap. 9. Daniel Clericus Hiſt. Med. Part. I. & II. Conringius, Gœlicke, Stollius Neander & Vir Cl. nobiſque amantiſſimus, Schulzius, in Hiſt. Med. paſſim; ſed meminere tantum, quod jure dolendum, quia omnia eorum ſcripta doctiſſima irreparabili rei medicæ damno, interciderunt; ita ut hodie ſolæ tantorum nominum ſtent umbræ, ut cum Lucano loquar. Ceterum hos rectiorem ingreſſos eſſe viam, quando pulmones in pleuritide pati aſſererent, quam ſequentes, qui ſolam membranam ὑπεζωκότα incuſarent, demonſtravimus ſupra, nonnihil diſertius, ni falſa fuerit opinio de noſtris virib. Cap. I. noſtri Comment.

(d) Et de his magni Nominis Medicis videantur ſupra laudati Hiſtoriæ Medicæ ſcriptores, ut & Lexicographi, & qui clarorum Virorum Vitas nobis deſcriptas dederunt.

rationis accedat, ſi quidem nunc ſuſtentatæ (*e*) pulmonis partes jaceant, nunc veluti pendere ſentiantur.

Dehinc etiam tuſſicula ſignum eſt ex accedentibus conſequens morbum fibrarum pulmonis, eſudati corporis liquoris, ſive cannæ gutturis: ſingula etiam extuſſita de pulmone venire manifeſtum eſt, qui neque venis, neque arteriis, neque fibris contiguus, vel admixtus eſſe lateri videatur, ut per ipſum latere accepta excludi poſſe credamus.

Unde igitur dolores? numquid ne pulmonis ſenſibiles partes in paſſione conſtitutæ cauſa ſunt? an vero ejus tumore latera vicinantia comprimuntur, & propterea dextrarum fibrarum tumor dextri lateris dolorem facit, ſiniſtrarum ſiniſtri? ſed in peripneumonicis totus tumet pulmo, nec ullus tamen ſequitur dolor.

Sed huic quidem ſententiæ contrarii ajunt propterea neque ruborem, neque extantiam, vel dolorem ægrotantes conſequi, quoniam in alto tumor eſſe videatur.

Quod autem ſupra patiens latus quoſdam jacere prohibet; alios vero contra miteſcendo relevat; illa cauſſa eſt quod incumbendo objectu (*f*) ſtraminum preſſa materia re-

---

(*e*) Hoc eſt, aere inſpirato ſuſpenſæ quaſi & expanſæ hincque leves; nunc vero turbato & impedito liberæ reſpirationis negotio, preſſæ & collapſæ quaſi; hunc enim ſenſum vox *ſuſtentatæ*, hic involvere videtur, ut alias.

(*f*) Hinc mox Cap. 18. ſapienter præcipit Noſter, *jacere pleuriticos convenit mollibus ſtramentis*: infra quoque paſſim de lectis, ſtraminibus, ſtragulis & culcitris ægrotorum diligenter tractat; quod & feciſſe conſtat Hippocratem ipſum, Aretæum, Celſum, Alexandrum, Theodorum Priſcianum, uno verbo, veteres omnes Medicos, ne Arabibus quidem exceptis. Maximi enim momenti hæc ipſis jure videbatur res, quæ hodie, ut alia præclara, ſæculi torpore, neglecta & contempta jacet; quis enim quæſo ex noſtris Medicis, lectorum & ſtragulorum ægrotantium, ullam rationem habendam eſſe monuerit, aut aliquid diſtinctius de utiliſſima hac re docuerit, niſi Bal-

ſlo-

refugiat, atque ex partibus, quæ patiantur, ad ſanas partes rediens, dolorem non faciat. At vero partibus non patientibus expreſſa, atque fugata, ſe patientibus impatiens, & has diſtendens, dolorem facit. Tuſſicula vero fit compatientibus ὑπεζωκότι membranæ vicinis, atque contiguis partibus.

Et tuſſita itidem ſputa per pulmonem feruntur, ſiquidem per ipſum veniant ex vicinis, accepta per vias mente ver-

---

lonium, Duretum, Sydenhamum, & imprimis Boerhaavium exceperis, qui paſſim veluti in tranſitu tamen, ad hanc quoque curam deſcenderunt? Quum tamen certiſſimum ſit vel, viles & ſimplices lectulos, ſtramenta & ſtragula, quis credat? plurimum omnino conferre ad morborum & incrementa & laxamenta, immo ad ſanitatem & mortem adeo ipſam. Diverſæ igitur naturæ morbos diverſæ quoque materiæ lectos & culcitas expoſcere exinde liquet. Alios hinc eſſe decet in chronicis; alios rurſus in acutis morbis. Hi leves, lenes & refrigeratorios deſiderant: illi contra molles, nonnihil graves & calefactorios; in omnibus ergo febribus acutis, ardentibus & exanthematicis, item vulneribus & ulceribus, præſtant ſtramenta, linum, & inprimis corium & direpta terpgra boum; vitanda vero ſunt, vel maxime pulmæ, pili, lana & poſſypium vel linum xylinum, quoniam hæc incendium augent; illa contra reſtiguunt. Ex adverſo in arthritide, podagra, paralyſi, apoplexia, atrophia. hydrope, & ſimilibus morbis a cauſſa frigida & tenaci humorum lentore obortis hæc calefactoria ſtragula e lana, cannabi, pilis, plumis & goſſypio conducunt. Ita immundis viſis & involuntario ſeminis lapſu divexatis *ſtramenta duriora atque frigerantia procuranda*, ex ſapientis Noſtri conſilio, V. Chron. 7. *Cordiacis* contra II. Acut. 37. *Lecti concubationem neque duram, neque plus ſatis mollem; ſed ſtramenta potius tenera & tritiora* idem ſuadet: Phreneticis vero, addo ego ipilepticis & generatim, ubi violentus & turbulentus nervorum motus, tremor & ſtrictura eſt, *ſtramenta & operimenta molliſſima & te-*

ſenſas, quas (g) λογοθεωρήτυς appellant, ſicuti & in vomicis contigit, quamqum frequenter ad externas partes (g) ver-

---

& tenuiſſima convenire aſſerit I. Acut. 9. & Aretæus. Sic & frigidis in Venerem *plumas & meliora opertoria vel ſtramina*, ordinat Theod. Priſcianus, Lib. II. cap. 11. p. 85. Rhachiticis denique conducit recubitus in daleis durioribus ſtraminibus & herbis aromaticis, & validis, & ſiccantibus. Sed hæc ſeſe anguſtis Notatum carceribus includi ægre patiuntur; quin potius peculiarem & diductiorem tractationem requirunt. Utinam vero collectis a me dudum ex præſtantiſſimis Auctoribus veteribus in hanc rem plurimis notatu dignis obſervationibus ſupremam tandem manum, per negotia imponere liceret.

(g) Λογοθεωρητυς vias hic vocat Cælius ſoli mentis aciei & ratiocinio retectas ac pervias; externis vero ſenſibus intectas prorſus atque indeſpectas. Utitur autem & infra aliquoties hac voce, alias nec apud alios auctores, nec in Lexicis facile obvia. Ita Lib. III. Chron. Morb. cap. 2. p. 436. *immenſa ſigna, quæ Græci* λογοθεωρήτυς *vocaverunt*, ubi tamen *immenſa*, legendum potius videtur, aut *incenſa*, ex hoc noſtro loco, ſtilo quidem Cæliano, nam *immenſa* haud dubie vitioſum. Tueri vero ſeſe poteſt hæc conjectura ex alio loco, Lib. V. Chron. cap. 10. pag. 587. ubi de ipſis empyicis, & ipſis his viis purulentis abſconditis, æque ac hic, ſermo: *Alii ajunt vias eſſe latentes, quas* λογοθεωρήτυς *appellant*. Meminit & Hippocrates ejuſmodi viarum, aut cauſſarum & rationum λογοθεωρότων, Lib. de Arte, XIX. ὅσα γὰρ τὴν ὀμμάτων ὄψιν ἐκφεύγει, ταῦτα τῇ τῆς γνώμης ὄψει κεκράτηται: quæ cultiſſimis numeris Ovidianis Lib. XV. Metamor. ita latine reddere liceat: *quæ Natura negabat viſibus humanis; oculis ea pectoris hauſit*. aut Manilianis, Lib. IV. Aſtron. *Atque oculos mentis quæ poſſit cernere cuncta, Quamvis occultis naturæ condita cauſſis*: omitto talia plura alibi mihi hac de re notata. Talia autem λογοθεωρητα præſertim in phyſicis & anatomicis, multa erant olim, erunt

(b) verticem faciant : vel fracto latere ſanguinolenta excludantur ſputa. Nam profecto inſenſibilis omnis eſt pulmo. Debuit igitur nullus fieri dolor.

Sed

---

erunt aliquando, & ſunt hodieque. Huc pertinebant V. G. periodicus ſanguinis diſcurſus, item vaſa lactea & lymphatica, ductus chylifer thoracicus, nec non valvulæ in venis, vaſis lacteis, lymphaticis, ductu thoracico, ut & ureteribus conſpicuæ, & alia innumera jam taceam a Viris maximis & pluſquam humana ſolertia præditis, Malpighio, Leeuvvenhœkio, Boyleo, Ruyſchio, Broerhaavio, ut & Nevvtono in phyſicis, qui ultimas humani ingenii metas non attigit ſolum, ſed fere ſupergreſſus eſt, inventa feliciſſime & demonſtrata luculentiſſime, de quibus vid. Celeber. Heiſterum in Anatome & Oratione doctiſſima de Incrementis Anatomiæ Sæculi XVIII. nec non Diſſertat. de ſubtilitatibus anatomicis. Ejuſmodi porro λογοθεώρητον noſtra imprimis tempeſtate ſunt cœca illa & humanis viſibus adhuc abſtruſa itinera mictualia, per quæ potus affatim hauſtus, ſpreta ordinaria circulationis lege, via compendiaria, ad Loti officinas ocyus delabitur; de quibus nonnihil dixi in Epiſt. III. de Veterum Variolis & Anthracibus, ad Nobiliſſimum & amiciſſimum Hahnium præſcripta. Sed de his hactenus: plura enim & longe meliora his de rebus, quo & jure pertinent Nævi materni, nutritio fœtus in utero per os, de fulmine tactis, aliaque id genus problemata plura, hic dici poſſent, ſi locus quidem pateretur.

(b) Vertex hic eſt tuber extans, ſive prominentia mucronata & acuminata ex collecto & in unum locum coacto pure elevata; unde infra Lib. V. Chron. Cap. 10. p. 583. *Verticoſa eſt inflatio impreſſioni digitorum cedens, ac reſurgens*; ita enim ibi legendum forte videtur, haud *verricoſa* aut *verrucoſa*, quod vulgo legitur & perperam defenditur in Nota, ab Ammano. Pace Lectoris, liceat nobis hic data occaſione, locum quendam Heſychii corruptiſſimum & hactenus fere immedicabilem viſum obiter emendare. Κοασώλογος, inquit doctiſſimus Grammaticus, βόθυνος, ἔχθος, ἀνάστημα γῆς, σπέμα. Heu monſtra

& pro-

Sed ſi ex oppreſſione ὑπεζωκώς membranæ ex pulmone vicino tumente, dolor fit, debuit magis ægrotans tunc dolore, quoties jacuerit in latus, ſiquidem tunc magis incumbens opprimit pulmo: dehinc etiam peripneumonicos dolere oportuit.

Si enim ex parte tumens pulmo dolorem fecit; magis omnis in tumore conſtitutus facere debuit.

Patitur itaque ὑπεζωκώς membrana, & propterea dolorem vehementem facit: ſiquidem ſit nervoſa atque lateribus inſixa.

Hinc denique quoties tumore denſatur, (*i*) oſſibus vicinantibus abſtenta, ire latius prohibetur, & eorum converſione naturali quatitur motu, atque acuti doloris accipit cauſſas.

Item ſpiratione thoracis, adducti ſpiritus vicinate, pulſata, inſuſtentabiles (*k*) dolores facit. Manifeſta namque conjectura eſt, quod ipſa patiatur.

S'-

& prodigia verborum! Tu ſodes, mecum lege, certiſſima quidem conjectura: Κοσώλοφος (hoc eſt *vertex*) βωμὸς, θίνος ὄχθος ἀνάσημα γῆς, ἔπαρμα. Certe ἔπαρμα, pro σπέρμα, legendum eſſe indubitatum quidem eſt. Sed ſatis.

(*i*) Hoc eſt *Coſtis*, conſueto Veterum ſtilo, ὀςᾶ etiam paſſim vocat eodem modo Hippocrates, Galenus & alii, imprimis Aretæus, Lib. I. Morb. diurn. Cap. 9. de quo loco vid. noſtras Obſervationes, Editioni Boerhaavianæ adjectas, p. 517.

(k) Frequenter hac emphatica voce utitur Noſter, ut & Theodorus Priſcianus; ſed & latiſſimus & lacteus quaſi Lactantius *inſuſtentabili dominatione*, dixit, Lib. VII. Inſtit. c. 16. & de Mort. perſecut. c. 49. *inſuſtentabili dolore*, ubi vid. Cl. Buneman. in Not. p. 1484. & nos infra ad Theodor. Priſcian. Græcis eſt ἀπόρρητον, ἀβάςακτον ἢ ἀνυπομόνητον, vid. Heſych. & Suid.

(*l*) Elegantius adhuc ejuſmodi pleuriticos derepente oppreſſos & ſuffucatos Hippocrates ex Veterum mente, appellat βλητὰς, h. e. ſideratos, fulmine tactos, aut, ut

Maro

Siquidem tumoris augmento collectionem in pleuriticis faciat, & expirantibus ſæpæ ægrotis nigra inveniatur. Hos denique (*l*) venenatos quidam putaverunt.

Igitur in pleuritica paſſione non ſimplicem lateris dolorem; verum etiam febre acuta atteſtante, totum corpus pati videmus. Etenim febres totius corporis ſunt: plus tamen pati ὑπεζωκότα, membranam recte dicimus; ſiquidem ſint in ipſa dolores conſtituti.

CAPUT XVII.

Quæ ſunt ſimilia pleuriticæ paſſioni, & quomodo internoſcuntur,

SImilia pleuriticæ paſſioni dicuntur, dolor lateris, collectio (*m*) in ejus medio conſtituta; item vomica, quam le-

---

Maro loquitur, *fulminis adſlatos ventris & igni contactos*, græce ἀστροπλῆγας, ἀστροπλῆγας, ἀστροπληθας, κεραυνοβλήτων, ἐμβροντήτους ϗ ἐνηλυσίους, de quibus vide Heſych. Phavorin. Suid. Ariſtotel. Plutarch. & alios. Sic vero Hippocrates in Coac. prænot. pag. 561. *liveſcunt & nigreſcunt lateris externo, ſic vero affectos Veteres ſideratos & de cœlos tactos quaſi appellabant*. Sed clarius adhuc hac de re & proprius ad hunc noſtrum locum, idem Lib. de Victu Acut. IX Μαλα δὲ τοὺς τοιουτέους ἀποπνιγομένους οἱ ἀρχαῖοι βλητοὺς ἐνόμιζον εἶναι, διὰ τόδε μάλιστα οὐχ ἥκιστα δὲ, ὅτι ϗ ἀποθανόντων αὐτέων, ἡ πλευρὴ πελίη εὑρίσκεται, ἰκελον τῇ, πληγῇ, ubi πληγὴ eſt ipſe fulminis tactus, & fulguris ignis repentinus adflatus, quod haud intellexit Interpres. Sed de his βλητοῖς plura & accuratiora docebunt Fœſius, in œconomia Hippocr. pag. 77. Hyeronimus Mercurialis, Lib. VI. Var. Lect. cap. 9. & alii quoque Lexicographi.

(*m*) Scilicet abſceſſus ſive vomica, ſtilo Cæliano, ut ſupra jam monuimus, & mox hoc ipſo loco aliquoties legi-

Græci empyema vocant, ſuſpirium, ſive ſpiratio difficilis, quam iidem dyſpnœam vocant. Item ad nares catarrhus, quem vocant coryzam, & enhelatio.

Siquidem ſupradictis tuſſicula, atque ſpiratio difficilis adjuncta eſſe videatur, & febricula, & dolores accedentes pleuriticam fingant.

Sed diſcerni atque internoſci ſuis proprietatibus poſſunt: Nam dolor lateris etiam ſine febre plerumque eſt, & longo tempore perſeverat; vel quoties celer eſt, ſine varietate ſputorum, vel excrementorum eſſe perſpicitur: (n) In pleuriticis vero dolor acutus, cum febribus acutis, & ſputis ſupradictis invenitur.

Item ab empyicis hoc eſt vomicoſis, ſive collectione laborantibus diſcernitur pleuritis, quod febres noxiæ atque acutæ & inordinatæ in pleuriticis inveniantur.

Vomicoſis vero, vel collectione laborantibus, antecedenden-

---

gitur; ita & infra Lib. V. Chron. paſſ. cap. 10. *Hæc enim empyemata ſunt, quæ in occultis nata collectiones nuncupantur*. Plura in Lexico Cæliano Almeloveenii.

(n) Tum vero tanto pejor tantoque perículoſior ægrotorum ſtatus. Hæc enim pleuritis, quæ nihil plane tuſſi emolitur, omnium eſt atrociſſima & tantum non internecina; unde eam Galenus Commſet. in III. Epidem. Hipp. ſignificanter appellabat ἀπεπτοτάτην, *crudiſſimam*, & quaſi *incoctiſſimam*, ſi ita quidem loqui liceat; vide nos ſupra in Aphoriſmis, ubi plura hac de re dicta a nobis ſunt. Inde & optime in hunc ſenſum ipſe noſter Hippocrates, in Coac. prænot. p. 557. αἱ ξηραὶ τῶν πλευριτίδων καὶ ἄπτυστοι χαλεπώταται, *ſiccæ & nullo ſputo comitatæ pleuritides diriſſimæ & expugnatu difficillimæ*, hæc enim vocis χαλεπώταται, propria vis, ab interpretibus nec intellecta bene, nec ſcite expreſſa, Hinc contra πτύαλον χρὴ δὲ πᾶσι τοῖσι πλευρίτοισι καὶ περιπλευμονικοῖσιν εὐπετέως τε καὶ καὶ παχέως ἀναπτύεσθαι, uti paucis interjectis, idem vere & graviter pronunciat artis ſalutaris Coryphæus; vid. & ſi luber, quæ ſupra a nobis paſſim hac de re monita fuerunt.

dente corporis horrore frigido, (*o*) atque dolore pungenti; eodem tempore, hoc eſt, quo in vomicam tranſeunt, ægrotantes, ſputa ſequentur, quæ antea nulla fuerant, rejecto prius pure coacervato in latere collectionis cauſſa. Laterum quoque veluti converſionem hic ſentiunt, aliquando etiam ſub ipſis extans, vel prominens collectio ſentitur. (*p*)

que

(*o*) Hoc ipſum pluribus perſequitur Noſter, infra, ubi de Empyemate tractat ex inſtituto, Lib. V. Chron. Morb. Cap. 10. ubi inter alia hæc leguntur: *Omnibus igitur collectionibus generatis, vel quum tumor in liquorem vertitur, ſequitur febricula vehemens, inordinata, & ſæpe cum rigore, & corpore frigido, vel iniquitate corporis: tum loci fervor incendioſus, gravedo, tenſio, & exceptis, quæ in pulmone fiunt, ſæpe ſtimulans dolor, & pulſoſus; & tum celer pulſus atque humilis, & ſæpe ſudor, magis capitis, atque collorum. Dehinc perfecta purulentatione, rigor corporis atque tremor circumſcribitur, & febrium recedit inquietudo, ac dolorum* &c. Nempe ex Hippocrate hæc ipſa petita ceu fonte perenni, *cujus ex ore profuſos omnis poſteritas latices in commoda duxit*, hujus en verba, Aph. 47. Sect. II. Περὶ τὰ γενέσιας τῦ πύρ, οἱ πόνοι ϗ οἱ πυρετοὶ ξυμβαίνεσι μᾶλλον, ἢ γενομένε, ubi vid. poſt Galenum, Hollerium, Heurnium, Hequetum & alios innumeros, qui in Aphoriſmos fuerunt commentati.

(*p*) *Laterum converſionem* vocat fluctuantis puris & agitati ſtrepitum, ac velut inundationem, cum ex altero latere in alterum æger vertitur; ut bene hic notat Ammanus. Nituntur vero hæc auctoritate omni exceptione majore Hippocratis noſtri in Coac. prænot. p. 561. ubi verba ὥςε ϗ πρὸ πεσεῖν π ρὸς τὴν πλευρὴν, ſatis ſcite hic expreſſa a noſtro Cælio videntur per *Laterum veluti converſionem*. Eadem vero habes apud Aretæum, Aetium, Alexandrum Trallianum, Theodorum Priſcianum & alios, quibus adde imprimis quæ ſummus hic notavit Boerhaavius, item Sydenhamus, VVilliſius & Hoffmannus; alios minorum gentium Deos ut hic taceamus, qui præluſtribus horum radiis penitus obſcurantur.

In

In pleuriticis vero febricula ex initio vehemens; atque ſputa contra naturam, & varia reperiuntur

Item ab ſpiratione difficili, & orthopnœa, & catarrho, quem ſupra diximus ad nares fieri, & anhelatione, celeritate diſcernitur, & febri atque dolore.

Siquidem illa tarda ſint, & ſine febribus, aliquando etiam ſine dolore.

CAPUT XVIII.

Quomodo curandi ſunt Pleuritici.

JAcere Pleuriticos convenit mollibus (*a*) ſtramentis, loco lucido, atque calido, & mediocriter amplo: Schemate quo ſe melius ac facilius haberi perviderint.

Adhibita requie, & cibi abſtinentia, uſque ad tertium diem, ab acceſſionis tempore, (*b*) vigilantia cum articulorum tenaci, blandaque defricatione manu calida.

Va-

(*a*) *Prima enim celeritatis morborum mitigatio eſt ſtraminum molities*, inquit Noſter infra Lib. III. Acut. Morb. c. 8. qui locus notatu ſane digniſſimus. Ut & alter Lib. I. de Morb. Chron. cap. 1. p. 170. *Mitigatur quodam blandimento ſtraminum pars in dolore conſtituta*. Sed nolumus hic ea repetere, quæ ſtrictim & circumſcripte hac de ſingulari re nobis jam dicta ſupra modo ad cap. XVI. & alibi luculentius, plenius, ac diſtinctus a nobis dicentur aliquando cum DEO & die, ſiquidem fati indulgentia vitam otioſiorem; quam qua nunc fruimur, nacti fuerimus.

(*b*(Per quam vigilem ſane hic eſſe oportet Lectorem, qui hanc obſcuram & ſomnolentam Auctoris vigilantiam recte cognoſcere & liquide interpretari cupit. *Vigilantia* enim *articulorum tenax* hic idem eſſe videtur, ac aſſidua & indefeſſa articulorum tractatio & permulſio manu calida & materia pingui aut cerea perlita peracta, ut ex ſequentibus patet, magiſque patebit ex locis aliis infra adſcribendis. Ita mox Lib. III. acut. morb. cap. 5. *Utendum*

 etiam

Vaporanda etiam, quæ ſunt in dolore conſtituta; calidis pannis, & cum acceſſio ſtatum ſumpſerit, lanis limpidis, ex oleo dulci calido expreſſis, contegenda.

Adhibenda fomentatio lenis capiti, atque inguinibus & ſitis ſub umibilico (*c*) locis, ex eodem oleo, ſimiliter calido, & magis, quando fuerint (*d*) indulgentia corporis relevati ægrotantes.

Sin minus, addenda etiam cataplaſmata ex polline, atque lini ſemine, & (*e*) fœni græci, cum aqua & oleo coctis.

Tunc

---

etiam articulorum blandi tactus continentia, clarius adhuc cap. 21. ejuſdem Lib. *Convenit etiam articulorum levis atque impreſſa defricatio; cum quadam perſeverabili tenacitate*, (hoc eſt vigilantia) item Lib. III. Chron. c. 2. *articulorum blanda convenit defricatio, cum quodam calidarum manuum amplexu, ut etiam tenendo medeamur:* Vid. ibid. Cap. I. Vel maxime vero facit huc locus a Lib. IV. Chron. morb. c. 3. p. 505. *propter articulorum frigus adhibendi tepores, cum blanda manuum tenacitate, quam diacertoſin vocant*, vel potius *diaceroſin*, nempe, διαχὶρωσι ut vir doctus in margine conjicit haud infeliciter. Omitto loca alſa in hunc ſenſum paſſim apud Noſtrum obvia; hæc enim jam ſufficere crediderim.

(*c*) Τῆς ὑπομφαλίοις, ut ſcite Græce loquuntur, v. Galen. & Ariſtol. de Gen. Anim. τοῖς ὑποκατω τῆ ὀμφαλȣ τόποις dixit frequenter Hippocrates.

(*d*) Indulgentia hic eſt laxamentum, remiſſio, mitigatio, qua voce Noſter frequentiſſime delectatur, ut ex Lexico Almelovenii Cæliano patet uberius, ita infra III. acut. 8. *laxamentum & indulgentiam* conjungit, ſupra I. acut. 27. *corpus indulgentia laxatum*, dixit, & alibi, *indulgentia febrium & morborum*, item & *indulgentior cera*, pro molli & ductili. eleganter dictum infra II. Chron. 1. *Indulgeri* atque *laxari* conjunxit quoque Gellius fine Libri ſui, ut Lexicographis quoque obſervatum.

(*e*) Hoc vero propter viroſum & nauſeoſum fœtorem prudenter omittit in cataplaſmatis antipleuriticis Theodorus Priſcianus Lib. II. cap. 4. en ipſa ejus verba: *Perſe-*

ve-

Tunc oris collutione utendum & potu aquæ calidæ moderate quidem, ne plurima liquoris humectatio ſputorum provocet fluorem.

Tunc ſomno dimittendus ægrotans. At ſi venter fluxerit, poterit ſomnus ante dimiſſionem, permittente, hoc eſt declinante acceſſione, prohibitus arceſſiri, ſcilicet laxaticis cataplaſmatibus.

Sed ſi dolor vehemens fuerit, phlebotomiam convenit adhibere, ſi nullus ventris fuerit fluor, intra tertium diem. Sin vero fuerit adjuncta ventris ſolutio; prorſus in ipſa (*f*) diatrito erit phlebotomia adhibenda, ſic, ut prædiſ-

---

verantibus vero doloribus, etiam cataplaſmata chalaſtica cum melle de ſeminibus ſuperaddo, detrahens ſpeciem fœni græci, quod, ut expertus ſum, febrientibus caput ſemper dolore & inflammatione ſollicitat; quod ipſe pluribus confirmat Aetius Amidenus, Lib. I. p. 23. φυλάττεσθαι, δεῖ inquiens, τὴν τούτου (ſcil. τίλεως, aut χτήλεως) ῥῆσιν, ἐπὶ τῶν δυσπαθῆ ἐχόντων τὴν κεφαλήν. *Abſtinendum eſt a fœnu græci uſu illis, qui capitis doloribus facile obnoxii ſunt*; ubi vid. reliqua.

(*f*) Modo dixerat *tertium diem*, id enim eſt *diatritum*, Gr. διάτειτος; Ita ſup. Lib. I. acut. Morb. c. 3. *diatritæum tempus*, dixit, & infra innumeris fere locis *hæc diatritos* recurrit, quod ex Theſſali Tralliani, Thraſonici illius ſectæ methodicæ reformatoris, & reductoris diſciplina eſt petitum, ut notum, qui intra hoc triduum, ſive diatrium, in morbis nihil movebat aut agebat; ſed inactuoſus ſaltim Tragœdiæ erat ſpectator, (ut ſic cum S. Auguſtino loqui liceat,) ægroſque triduana inedia inepte macerabat; quod temerarium prudentiæque practicæ egenum facinus merito ridet & explodit paſſim Galenus in Libris de Medendi Methodo. De ipſo hoc nomine faſtoſo, ejuſque aſſeclis, qui per contemptum, haud illepide *Diatritarii* ab hac Diatrito vocabuntur, vid. Dan. Clerici Hiſt. Med. Part. II. Lib. IV. Sect. I. cap. 3. pag. 153. Gorræi Definit. Med. p. 109. quem exſcripſit pene ad verbum Pancrat. Bruno, in Lexico. Med. Neandrum in Hiſt.

diſcere poſſimus, utrum ſit perſeverans; atque ſuperior ſtrictura magis, quam ſolutio.

Sæpe enim concurrens ventris ſolutioni ſanguinis detractio, ægrotanti noviſſimam intulit defectionem.

Quapropter perſpiciendum, utrum uſque ad dimiſſionem acceſſionis, fluor ventris perſeveret, vel ejus meatio mordicationem quandam faciat podici, vel inteſtinis: ſuſpecta etenim habenda eſt iſtiuſmodi defluxio (*g*)

Ita adhibenda phlebotomia, ſed ex (*h*) alio brachio, quod fuerit dolenti lateri contrarium, certæ rationis cauſſa, quam ſæpe memoravimus.

Tunc poſt (*i*) mediocrem ſanguinis miſſionem, quæ ma-

Med. Cl. Stollium, alioſque plures. Notior enim hæc eſt res, quam ut multis hic doceri debeat.

(*g*) Ob eroſionem ſcil. inteſtinorum, & exinde enatam convulſionem gangrænam ipſam ex nimia excrementorum acrimonia jure metuendam. Sed nec eo quidem tempore, ſanguinis detractio, modica tamen, penitus repudianda; licet cautione & judicio opus ſit quam maxime, vid. nos ſupra, & in Hiſt Pleurit. II. & VII. &c.

(*h*) Hoc quidem perperam & ex præjudicio magis, quam judicio, licet hoc ipſe quoque Aretæus, ut veterum multo alios taceam, aſſeruerit, Lib. I cap. 10. de Curat. acutorum morborum, ubi multa non indocta nec inutilia diſputantem vid. Petr. Petitum in Doctiſſimo Commentario, pag. 242. Solide vero hoc inveteratum exitioſum & perniciabile præjudicium exploſerunt, contrariumque per quam luculenter docuerunt Viri magni, Petr. Briſſotus & Renatus Moreau, in Lib. de miſſione ſanguinis in pleuritide, ſupra nobis aliquoties laudati, quibus adde quæ in ipſa noſtra Commentatione Cap. II. uberius hac de re a nobis diſputata & demonſtrata.

(*i*) Immo immodicam potius & ad animi uſque defectionem continuatam ſanguinis miſſionem, ſi vires quidem, ætas, aliæque circumſtantiæ ſedulo advertendæ permiſerint, diraque morbi atrocitas efflagitaverit, qua de re & in Aphoriſmis & in ipſa Tractatione Cap. II. uberius a nobis actum. Aretæus etiam hic juſto timidior eſt, dereli-

magis conjicienda eſt ex conjunctione, quamquam leviſſimæ ſolutionis, quieſcere permittimus ægrotantem, atque reſumptum, (k) laxativa perunctione curari, oris etiam adhibita fomentatione, digeſto ſcilicet (*l*) adjutorii turbere, dabimus ſorbilem cibum, ex oleo dulci confectum, ſive melle, ne liquidorum (*m*) provocentur ſputa, importunitate temporis hoc eſt initio, ſive augmento paſſionis. Dabimus etiam pultem calidam, atque madidam, ſine ſale: vel panem ex aqua calida. Sed ſi venter fluxerit, pultem dabimus (*n*) craſſiorem, ſed calidam, quoniam in tumentes prius partes incurrat: (*o*) tunc poſt cibum, ſomno

---

licto temere ſuo magiſtro Hippocrate, qui ad animi uſque defectum, venæ ſectionem aliquoties impetravit, vid. de Vict. Acut. p. 227. &c.

(k) Hoc eſt *refocillatum*, *recreatum*, *refectum*, quomodo verbo *reſumere* frequentiſſime ita uſos eſſe conſtat Noſtrum, Theodorum Priſcianum, Vererumque alios, de quo vid. Barth. in Adverſ. LIV. 26. p. 2554. notante Almelovento in Lexico Cæliano; licet hanc vocis ſignificationem ignorent Lexica noſtra: græce dixeris ἀναληφθεῖσα. Ἀναλαμβάνεσθαι enim hoc ſenſu ſæpiſſime apud Hippocrat. occurrere, obſervat in œconomia Fœſius, p. 31. Add. Dieterici. Jatr. Hipp. p. 180. ſeq. Gorræi Defin. med. pag. 33. Heſychius quoque, ἀναλῆψαι vel ἀνακλήψασθαι, ἀναθρέψαι ſic enim legendum, non ἀναλῆσαι, ἀνατρέφαι ut vulgo mendoſiſſime legitur. Huc & Suidas in ἀνάληψις, ἀνάῤῥωσις, κ. λ. Sic & ſæpe apud Demoſthenem.

(*l*) Scil. venæ ſectionis; nempe ſedatis turbis a ſanguinis miſſione in corpore excitatis.

(*m*) Deficit hic vox *uſu*, vel *humetactione*, ſupra etiam adfuit *liquoris humectatio*; ſic ergo legendum.

(*n*) Scilicet ad ſiſtendum ſenſim liquidum alvi profluvium; plus etenim craſſior adſtringit, reficit, roborat & excrementorum acrimoniam ſua ſpiſſitate tenaci eo facilius obtundit & infringit.

(*o*) Calidam nempe pultem præcipit, ad partes dolentes & tumentes eo melius mitigandas & permulcendas. Omnia

no dimittimus ægrotantes, uſque ad ſolitum acceſſionis tempus, quæ cum fuerit effecta, erunt adhibenda, quæ ſupra ememoravimus, congrua.

Adhibendus etiam cucurbitæ leviſſimus raptus: (p) ſed cum ſtatum cœperit acceſſio, adjecta etiam ſcarificatione: cum ad dimſſionem declinando perve nerit; tunc ſpongiarum adhibenda vaporatio, atque cataplaſmata laxativa; frequenti mutatione novata.

Sed

---

nia enim cailda paregorica ſunt & nervis amica, ut in Aphoriſmis, & alibi, loquitur Hippocrates.

(p) Explicat hoc ipſe Noſter ſupra, Lib. I. Acut. Morb. Cap. II. *Lenibus cucurbitarum raptibus utemur, quæ Græci abuſive κύφας vocant*; niſi & ibi *levibus*, potius legendum fuerit, ut hic. κοῦφον enim proprie eſt leve, ut notum Heſychius, κῦφον, κόπον, μετέωρον vitioſe, lege, ἄκρον vel ἀκροπλοῦν, μετέωρον: Immo leg. ἄκοπον, quod ſine labore & moleſtia peragitur, κοῦφων ſive leve eſt, vel potius κεμπὸν, ita ſupra, κεμπός, κοῦφος Sed & infra Lib. III. M. Chron. c. 1. *cucurbitæ leniſſimis raptibus detrahendæ*, legitur; ideo nihil ſupra mutandum: His vero levibus cucurbitarum raptibus opponuntur infra a noſtro Cælio *cucurbitæ rapidæ, forti raptura motæ*, L. III. Morb. Chron. Cap. 4. Sed de his cucurbitis κούφαις, ſive levibus, vid. quæ notat Almelovenius, in Notis, ad Cæl. Aurel. p. 612. Ceterum Aretæus, Hippocrates, Galenus, Celſus, Theodorus Priſcianus, aliique plures cucurbitis plurimum tribuunt in pleuritide; omne vero Alexander Trallianus, cuius en ipſa verba, ex Lib. VII. C. I. καὶ τούτου γενομένου, θαυμάσαι ἔπι, πῶς παρ' αὐτὰ καὶ ἡ ὀδύνη ὁποία ἂν εἴη, εἰ καὶ σφοδροτάτη, παύεται, ὡς μὴ δεηθῆναι μήτε πυρίας, μήτε ἄλλου βοηθήματος: *Hoc facto* (nempe admotis poſt ſacrificationem cucurbitulis,) *mirari licet, quomodo inde etiam dolor, qualiſcunque fuerit, licet vehementiſſimus, conquieverit, ut neque fomento, neque alio præſidio indiguerit.* Quod verum quidem ex parte, ut & ipſi aliquoties obſervavimus, uti etiam ſupra in tranſitu quaſi, monuimus,

Sed ſi ventris fuerit fluor, erit quidem his utendum ob tumorem. Siquidem immutabilis dolor augeat liquidorum deflexionem, vigiliarum atque corruptæ digeſtionis cauſſa ungendi ſunt.

Igitur ægrotantes plantaginis ſucco reficiantur: & aliquando ſimplici, aliquando admixta acacia aut ptiſanæ ſuccu, quo ut præcoctus mali punici cortex, vel myrti, aut agreſtis (q) celſæ coma, quam rubum vocant, aut roſa, vel galla, & his ſimilia.

Etenim alia quoque nimium conſtrictivæ virtutis, vel multorum admixtione compoſita immodica denſatione majores membranarum provocant neceſſario tumores, quos paſſionis nequitia & tardare faciles, & adjutoriis medicinalibus cadere difficiles facit, adjuncta ſcilicet ſolutione.

Quare cum prolixiores fieri viderimus dimiſſiones; clyſtere utemur, ſolutione ceſſante: cataplaſmatibus autem, & cucurbitæ ſcarificatione, cum doloris fuerit dimiſſio.

At ſi ſolutus fuerit aut levigatus dolor, ut ordinem acceſſionum ſervans; magnitudine tamen minutus eſſe videatur, urgente etiam ſolutione, unctione utemur ſupradicta, apponentes palmulas, quas (r) patetos vocant contritas, & cum pannis calidis.

Po-

(q) Videtur ille rubus hic intelligi debere, qui Theophraſto Ereſio, Lib. III. Hiſt. Plant. Cap. 18. βάτος ὀρθοφυὴς καὶ ὕψος ἔχον, *erectus & altitudinem habens*, vocatur: alias de hac *agreſti celſa* nihil me legere memini: Inde mihi potius vulgare & populare nomen videtur, ut infra L. II. de Morb. Chron. Cap. I. p. 355. *Squilla, quam vulgo vulum pluvioſum vocant*, quod monſtrum vocis emendare tentat per *bulbum prurioſum*, Thom. Reineſius, Lib. III. Var. Lect. Cap. 18. pag. 664. & ex eo Almeloveenius in Notis ad Cæl. Aurel. p. 639. Sed hoc obiter.

(r) Ita & infra, Cap. 37. hujus Libri II *Palmulas, quas Græci patetos vocant*; quod idem Almeloveenius, in Not. pag. 620. temere mutabat in *caryotas*, oblitus forte hujus loci, quem tamen laudat in Lexico Cæliano, pag.

Potum dabimus calidum quidem; ſed omnino pauciſſimum, ut neque liquore plurimo ſputorum, vel ventris augeatur defluxio, & tepore quodam tumentia mitigentur. Omne etenim frigus tuſſiculam commovet.

Deinde dabitur pulticula, ſed conſtrictior: vel panis ex aqua calida, diligenti infuſione atque innovatione calidæ elutus, & expreſſus, ut ſuæ denſitatis oppoſitu (s) elenteſcat.

At ſi jugi vexatione tuſſiculæ, atque conatu frequenti ruptio venulæ ſanguinem per os emitti coegerit; dabimus plantaginem dimiſſionis tempore, oferis vice mandenden-

---

pag. 690 Sed & Scribonius Largus meminit harum palmularum pateton, immo ipſe Plinius, Lib. XIII. Cap. 4. *Tertium ex his palmulis genus Pateton, nimio liquore abundat: rumpitque ſe pomi ipſius, etiam in ſua matre ebrietas, calcatis ſimilis.* Scilicet vocabantur φοίνικες πατητοὶ, ἀπὸ τῦ πατεῖν, a *calcando*, ob rationem, quam hic reddit Plinius, & uberius explicat Joan. Bodæus a Stapel. ad Theophraſt. Ereſ. Hiſt. Plant. Lib. II. Cap. 8. p. 106. ubi accurate ſatis & diſtincte de his palmulis patetis agit, ut & Salmaſius in Exercitat. Pinian. pag. 932. qui tamen, dum Plinium in etymologia vocis lapſum eſſe contendit, ipſe graviter labitur; his adde Harduinum, ad laudatum Plinianum; nullus tamen horum Triumvirorum, de his locis Cælianis aliquid indicavit. meminere autem apte Galeni & Alexandri Tralliani, qui φοινίκων πατητῶν fecerunt mentionem, ille quidem lib. X. de Meth. Med. Cap. 9. & Lib. IV. de Cibis boni & mali ſucci. Hi autem bis, Lib. VII. Cap. 7. p. m. 336. Huc forte & Heſychius, πατηταὶ, τραπυταὶ, ſcil. βάλανοι aut ςαφυλαί, infra enim τραπητὸς, ὁ οῖνος. Sed ego nihil hic definio, quia obſcurum. Conf. Deſ. Herald. ad Martial. p. 138. & Commentat. ad Caton. & Columell. de R. R.

(s) Hoc èſt, diluatur, in liquidum juſculum diſſolvatur, & in tractuoſum quaſi & pingue liquamen abeat, ut bene in margine explicatur. Ita noſter Cælius ſupra Lib. I. Cap. 17. de Morb. Acut. *Ejus ſolida, quadam di-*

dendam. Etenim in acceſſione omne quod datum fuerit, (*t*) corrumpi atque aceſcere neceſſe eſt, olera præcipue.

Dabimus etiam decoctorum aquam Cydoniorum.

At ſi in ipſa acceſſione id facere coacti ſumus, inſiſtente periculo dabimus poſcam. Tunc in dimiſſione cibum: ut liquori ſoliditas accedat.

Alicam ex aqua calida, in qua fuerint præcoctæ palmulæ Thebaicæ, vel mala Cydonia, ut eorum frigore ſanguinis fluor teneatur; fervore juſculi tuſſicula leniatur.

Erit præterea, ſi vires ægrotantis permiſerint, alternis diebus dandus cibus, donec paſſio declinet. At ſi imbecillitas coegerit, etiam ante declinationis tempus erit quotidie nutriendus ægrotans.

In ſtatu vero miteſcentibus atque (*u*) ſegneſcentibus, ſpu-

---

dimiſſione lenteſcere, & in liquida migrando, deperire. Nempe ita voces *Lentus*, *Lentor* & *Lenteſcere* Latini eleganter ſumi ſolere, poſt Nonium Marcell. p. 337. egregie docet Iſ. Voſſius in aureo Commentario ad Catull. pag. 212. ſeqq. cui adde Mureti Var. Lect. Lib. XI. Cap. 18. & Cel. Burmann. ad Petron. Cap. XXVI. p. 89.

(*t*) *Hanc ob rationem Methodici in morborum acceſſionibus, ſive exacerbationibus tamquam otioſi ſpectatores nihil fere agebant, niſi ſumma neceſſitate coacti. Utinam & hodie magis id obſervaretur.* Ita Ammanus in ſubjecta Nota. Sapienter per Deum! & egregie, in hac enim obſervatione magnum, immo maximum, felicis curationis negotium omnino ſitum eſt. Inde ipſe noſter Hippocratis Aph. 19. Sect. I. ſapientiſſime: Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων; ubi tamen pro vulgato *ἀναγκάζειν* legere mallem, *ἀνακομίζειν*, hoc eſt *cibo reficere*, *refocillare*, voce Hippocrati familiari, ut in Oeconomia obſervavit Fœſius. Sed hoc ſaluberrimum præceptum ſæpius alibi reperit Hippocrates, ut Aph. 4. & 10. Sect. I. & infinitis locis aliis: conf. Celſ. Lib. III. cap. 2. 4. 5. & 6.

(*u*) Malui aliquando legere *ſeneſcentibus*, quomodo ſic ſæpius elegantius loquuntur probati Auctores veteres. Sic

Ci-

ſputis, & nullis irruentibus novis ſanioſæ qualitatis, ſive ventris fluore, convenit poſt cataplaſmata atque vaporationem, ante cibum, dare bibendum mulſum diebus duobus, vel tribus.

Etenim tuſſiculam mitigat, & ſpirationem facilem facit, liquidorum tenacitatem laxat, & eas partes, ex quibus ſputa feruntur, depurgat.

Cibum præterea dabimus ſorbilem ex melle: atque halicam, vel ſilignis panem & amylum, aut ptiſanam, aut panem ex mulſo, aut ovum ἁπαλον. (υυ)

De-

Cicero, *morbi ſeneſcentis remiſſio*, *ſeneſcentes vires*, Salluſtius, *ſeneſcens ſpiritus*, Plinius junior, *ſeneſcentes fiſci*, *Smaragdi*, *Caſeus* & *ſeneſcentia prata* Plinius alter, *ſeneſcens ſuccus*, Palladius, & *ſeneſcens fama*, Tacitus, omitto enim alia innumera. Inde & Heſychius, γηράσκειν, φθίνει, λήγει. Conf. Gronov. ad Senecæ Nat. Quæſt. L. III. p. 318. Sed quoniam Noſter & infra Cap. 19. hujus Libri, *ſputorum ſegniorum* meminit; nihil prorſus immutare auſim, imprimis quum ſenſus in utraque lectione, unus idemque ſit.

(υυ) Horum ovorum ἁπαλῶν mox in hoc ipſo Capite, & alibi aliquoties meminit item Theodorus Priſcianus, Scribonius Margus, Marcellus aliique, quos laudat Almeloveenius, in Notis ad Cæl. Aurelian. pag. 641. & ad Celſ. pag. 565. add. Caſaub. ad Athen. Lib. II. Cap. 16. p. 117. & imprimis Nonnius, de Re cibaria. Huc Dioſcorides, Lib. II. Cap. 54. ὠὸν τὸ ἁπαλὸν τροφιμώτερον τοῦ ῥοφητοῦ, ἢ τοῦ ἁπαλοῦ τὸ σκληρὸν, ubi vid. Saracen. in Schol. p. 31. Ceterum Aretæus Lib. I. Acut. Morb. Cap. 10. pag. 91. Pleuriticis revaleſcentibus ſuadet τῶν ἀρτιτόκων ᾠῶν δοθλεῦσαι ἐκ πυρὸς ἀπύρων, *ova recens a matre edita igne calentia, igne tamen carentia*; Eleganti nempe antitheſi aut exymoro; ut in ſcholis loquuntur, quo frequentius Noſter more Jonum, delectatur, ſic infra. Lib. 2. Acut. Cap. 11. pag. 113. τροφαὶ ἄτροφοι dixit, ubi vid. Petit. pag. 265. nempe u τροφὴ οὐ τρυφὴ & γλυκὺ οὐ γλυκὺ apud Hippocr. Lib. de

Declinante paſſione, ſi aliqua fuerit ſputorum difficultas, ob debilitatem virium, vel liquidorum craſſitudinem, erit fœnugræci ſuccus admiſcendus melli, hoc genere confectus.

Duobus diebus erit fœnugræci ſemen infundendum, ſed frequenti mutatione aqua innovanda, præfuſa ſcilicet anteriore.

Tunc donec color vireſcat, aqua coquenda, & eliquata admixto melle, ægro ſupra dicta moderatione bibenda.

Poteſt etiam ipſum fœnugræci ſemen tritum cum melle lambere: vel lini ſemen aſſatum, melli admixtum: vel vitellum ovi aſſati, (*x*) nucleis recentibus contritum,

---

de Aliment. ita παῖδες ἄπαιδες, γόνος ἄγονος, πόλις ἄπολις, βίος, ἀβίωτος, λογος ἄλογος, φίλος ἄφιλος, πλοῦτος ἄπλουτος, ξενός ἄξενος, μέτριν ἄμετρον, νύμφη ἄνυμφος, παρθενός ἀπάρθενος, immo πῦρ ἄπυρον eſt apud Philonem Jud. de igne cæleſti, & alia talia infinita καὶ ὡσεί κονις quorum oxymororum ingentem nubem producit Ritterſhuſius ad Oppian. Lib. I. Cyneget. p. 29. ſeq. & Scipio Gentil. Lib. I. parerg. p. 15. ut de Voſſio, Paſſeratio & Eraſmo nihil dicam. Igitur non erat, quod Petitus laudatum Aretæi locum de mendo ſuſpectum habaret, in doctiſſimo Comment. p. 244. ὠὰ enim ἐκ πυρὸς ἄπυρα, ſunt ova nativo matris gallinæ colore prædita, nullo vero culinari aut violento igne percocta; ipſe enim mox illud ἐξ πυρὸς ſcite explicat per τὴν τῆς μητρὸς θέρμην. Nihil ergo in Aretæo, mutandum, niſi quis legere mallet πυρὸς ἄπυρα concinniore nempe figura & antitheſi. Sed hæc obiter tantum, & aliud quaſi agendo.

(*x*) Nuces pineas haud dubie intelligit hic per nucleos, quæ κατ' ἐξοχὴν ita olim vocabantur, ut ex Plinio, Theodoro Priſciano, Apicio & aliis conſtat; quomodo nempe Græci nucleum pineum κόκκαλον eademque figura. Galen. in Exegeſi Hippocratica. Κόκκαλον οἱ μὲν πλεῖστοι

ſον

tum, atque decocto melli admixtum: vel ſimul omnia: admixtis etiam amaris amygdalis.

Tunc convenit vario jam cibo ægrotantem reficere, pultibus, ovis ἁπαλοῖς, vel cerebro porcino, aut hœdino, aut agnino, coctis cum ſale modico, vel pede porcino in priſana decocto, aut molli gallinaceo pullo, vel columbinaceo.

Tunc poſt tres vel quatuor dies, ſolutis febribus, adhibendum lavacrum: ſed a vino temperandum.

Illis quoque partibus, quæ dolore tanguntur, ceratoria ponenda ex oleo dulci, vel cyprino, confecta, admixto fœnugræci polline, vel meliloto tuſo, atque creto, admixtis etiam adipibus.

cant;

ϛοι τὴν πυρῆνα τȣ͂ ϛροβίλȣ. Heſychius: Κόκκαλος ῥόμβος, ϛρόβιλος, πεύκη, ita enim legendum, non ϛρόβιλος πεύκης ut Salmaſius quidem malebat: infra enim in Στρόβιλος legitur, ϗ ὑ μήτυς, ϗ ὁ καρπὸς αὐτῆς, ita nempe & κόκκαλος quod idem ac κόκκαλον & pineus nucleus eſt, & pinus ipſa, ſed hæc obiter. Ceterum κόκκαλος Hippocratis, Galeni, Aretæi & aliorum idem eſſe, ac Latinorum nucleum, ſeu nucem pineam, præclare & fuſe oſtendunt Petr. Petitus in Comment. in Aretæ, pag. 245. Fœſius in Oeconomia Hippocratis, pag. 219, Gabr, Humelbergius ad Apicii Lib. I. Cap. 13. p. 49. b. cum recentioribus Commentatoribus, Salmaſius, in Exercitat. Plin. p. 160. & alibi, & Jo. Bod. & Stapel ad Theophraſt. Lib. III. cap 10. p. 168. add. Gorræ, in Definit. Med. voce κόκκαλος. Nucleos autem pineos contritos & mele commiſſos optimum eſſe eclegma bechicum ſeu linctum tuſſicularem & pulmonarium, adeo tralatitium eſt, ut id probare multis velle, ridiculum omnino ſit. Vid. Hippocr. de Victu Acut. §. LIII. & alibi, Plin. Lib. XV. Cap. 10. Mercurial. de Arte Gymn. Lib. I. Cap. 1. p. 3. & Spon. in Aphoriſ. Nov. Hipp. Sect. V. p. 354. &c. Hinc & Medæus apud Martial. Epigr. 87. Lib. XI. tuſſientibus *mella dari nucleoſque jubet*, ubi vid. Comment. in primis Rader.

(7) Me-

Utendum quoque medicamine, quod (y) diateſſaron vocant; cera, reſina terebinthina, Iri Illyrica, pice æquis ponderibus.

Dehinc poſt diem unum, vel duos, adhibendum lavacrum, & dandum vinum, apponendum malagma, quod diachylon vocant, vel Dia Mannæ. (z)

Hæc ratio ſecundum Soranum, curationis: antiquorum vero Eraſiſtratus & Herophilus de pleuriticis nihil dixerunt.

THEO-

(y) Meminere hujus medicaminis Aetius, Paullus Aegineta, Galenus & alii.

(z) Et hujus malagmatis *Diamanna* mentio apud Veteres; ſed rarius omnino, occurrit. Aliam confectionem *Diamanna* dictam deſcribit doctiſſimus Langius Lib. III. Epiſt. Med. p. 376. Sed hæc nihil ad hoc malagma Cælianum.

THEODORUS PRISCIANUS ARCHIATRUS.

LIB. II.

SIVE LOGICI, (a)

CAPUT IV.

De Pleuriticis.

PLEURITICORUM hæc eſt certiſſima Definitio:

(a) Quæſitum eſt ab Eruditorum haud paucis, quamobrem Theodorus Noſter hunc ſuum ſecundum Librum medicinalem inſcripſerit *Logicum*, qui nempe nihil aliud cogitabant, quam notiſſimam illam philoſophiæ partem, quæ vulgo nuncupatur λογικὴ ſive *Logica*. Paucis igitur hoc dubium hac data occaſione, in tranſcurſu quaſi, expediam. Nimirum Morbi ex Hippocratis accurata diſtinctine, duplices ſunt, vel ἄδυλοι, vel εὔδηλοι, item εὔοπτοι, vel δύσοπτοι, vel, ut loquendi more Cæliano exprimam, vel ὀφθαλμοθεώρητοι, vel γογοθεώρητοι, h. e. nunc *patentes*, nunc *latente*, ſive ut Cato Cap. CXLI. de Re Ruſt. ſcite loquitur, aut *viſi*, aut *inviſi*. Patentes igitur ſive conſpicui in externa duntaxat corporis ſuperficie hærent; latentes vero in intima ejuſdem viſcera penetrant parteſque ſolidas fluidaſque reconditas infeſtant; ſoloque ratiocinio & rationali experientia detegi & detergi ſive curari poſſunt, quod ſane difficillimum, & præcipuum Medici artificium. Inde recte Onoſander in Strategico. Cap. I. 10. dixit, τὰ ἀόρατα

tio: (*b*) Dolore (*bb*) inſuſtentabili & perſeveranti circa interiora lateris afficiuntur, febribus æque acutis minime deſiſtentibus, tuſſi moleſtiſſima, & ſputamentis variis effluentibus: ſuper quod latus jacere ſe tolerabilius aſſeverant.

Compreſſo etenim loco dolente, ad ſaniores partes demigrans preſſa materia, in tempore locis languentibus moderatur.

Febrium itaque temporibus ſervientes, adjutoria & cibos congruos adhibemus.

Cu-

τα νοιστήματ-τα τῶν ὁρωμέρων δυσχερεστέραν ἔχει τὴν θεραπείαν. Sed præſtat nunc ipſum Hippocratis locum ſupra laudatum hinc adſcribere e Lib. de Arte, §. XV Τὰ μὲν πρὸς τὰ ἐντὸς τετραμμένα νοσήματα ἐν δυσόπτῳ, τὰ δ' ἐξανθεῦσα εἰς τὴν χροιὴν, ἢ οἰδαίνοντα, ἐν εὐδήλῳ κ. δ. vid. ibi plura: Hoc eſt: *Morbi, qui ad interna convertuntur, obſcuri & inviſi ſunt; qui vero ad corporis ſuperficiem erumpunt, aut tumeſcunt, manifeſti & conſpicui ſunt*. Quum igitur Noſter priore Libro morbos mere externos ſenſibuſque obvios percenſuiſſet; hoc altero contra morbos intus latentes & ſolo ratiocinio aſſequendos, diſtinguendos & curandos diligenter pertractat; inde ergo Nominis *Logici* ratio certiſſima, quam ipſe ita tradit ſub primordio Libri hujus, his quidem verbis: *Nunc ſecundi operi partes adgrediar, quibus prodendæ diſcutiendæque rationis delegavimus functionem: quæ quoniam oculis comprehendi non poteſt, quod officium Liber ſuperior occupavit; Idcirco paſſiones interiora poſſidentes in hoc volumine aut accidentibus convincentur, aut prodentur indiciis*. Sed hæc jam ſufficiant.

(*b*) Immo certiſſima hæc eſt Definitio & longe adhuc melior & accuratior altera illa Sorani ſuperius ad Cælium Aurelianum laudata.

(*bb*) Ita & Cælium Aurelianum loquutum fuiſſe, ſupra vidimus; ſed & Cælium Firmianum, ſive Lactantium, idem dixiſſe, ibidem quoque monitum. Sic nempe hic Cap. 49. de Mort. perſcut. de deteſtabili mortis genere Maximini ſcripſerat: *Jam ſævire in eum cœperat*

virus

Cubiculum procurabo calidum & lucidum. (*c*)

Melicratum ex (*d*) Hymettio & deſpumato melle ſuggeram omni ægritudinis tempore miniſtrandum.

Interea ſi minacia nos augmenta terruerint, retractantes

---

virus, cujus vis cum præcordia ejus ureret, inſuſtentabili dolore uſque ad rabiem mentis elatus eſt. Qui locus alium ſimilem fere in memoriam revocat mihi ſupra Cap. 33. ejuſdem Libri, ubi de teterrimo morbo Syllano ſive tyrannico, hoc eſt verminoſo Maximiani Galerii ſermo eſt: Præceſſerunt nempe verba: *Non deſinunt tamen infelices medici, vel ſine ſpe vincendi mali, fovere, curare repercuſſis medullis, malum recidit introrſus, & interna comprehendit.* Ubi forſan melius legendum fuerit, *Repercuſſum medellis* (ſive medelis, quod idem) *malum recidit introrſus.* Quomodo nempe infra dicto Cap. 49. legitur, *veneni vis reformato ſtomacho repercuſſa*, & apud Cæſ. Aurel. *repercuſſibilis uſus*, & *aeris irruentis repercuſſus. Medellis* vero pro medelis ἀρχαΐκως noſtrum ſcripſiſſe, patet e Cap. 45. Epitom. Inſtit. ubi vid. Cl. Bunemann. de Lactantio omnium optime meritum. Sed & ſequens mox locus ibidem valde πειμάχητος, *inferior corporis pars ſine ulla pedum forma, in utrium modum inflata diſcreverat*, pace doctiſſimorum commentatorum, ita mihi refingendus videtur, *in utrium modum inflata deſcriverat*, vel *diſceſſerat*; notiſſima eleganti phraſi: Probe equidem ſcio, hæc proprie haud eſſe hujus loci; veniam tamen mihi daturum ſpero Lectorem, hac occaſione ſponte oblata ſic opportune uſo.

(*c*) Conſentit ſupra idem Cælius Aurel. Cap. 18. acut. paſſ. Lib. II. *jacere pleuriticos convenit loco lucido atque calido, & mediocriter amplo.* Uterque vero ex Hippocrate.

(*d*) Id eſt, *Attico, cujus in toto orbe ſumma laus exiſtimatur*, ut ait Plinius Lib. XXI. Cap. 10. *Hymettus* enim, ut notum, mons eſt Atticæ, qui optimum Mel producebat, ὁ γὰρ Ὑμηττὸς μέλι ἄριστον ποιεῖν inquit Strabo, Lib. IX. p. 461. & Diſcorid. Lib. II. Cap. 101. Inde *Hymettia mella* apud Horatium & Martialem, quin & in proverbium abierunt, unde *Hypateum mel*, quod apud

tes ægrotantis ætatem, (*dd*) temporis qualitatem, provinciarum naturam, intra tertium diem phlebotomo nos ſubvenire convenit.

Item ventris officium provocandum eſt, aut balano ſupponendo, aut clyſtere ſimpliciore.

Lateri vero dolenti ex oleo ſamſucino calido fomentum adhibeo: & ejus ſamſuci pulvere, vel rutæ ſiccæ, loca affatim aſpergo dolentia. Poſt vero ſucidas aut ſulfuratas calefactas lanas appono.

Variis & frequentibus ceteris vaporibus loca mitigabo, ut aliquando ſacellis ex (*e*) Cantabro, aliquando ex milio,

---

apud Apulej. Lib. 1. Met. p. 104. vulgo legitur, mutandum forte in *Hymettium Mel*, inprimis cum ibi Vett. Codd. mirum varient, obſervante doctiſſimo Elmenhorſtio, in Emendat. & Obſervat. p. 126. Eadem autem vox majore adhuc veri ſpecie reddenda videtur facetiſſimo Luciano, in cujus εὐχαῖς, ſive Votis, p. 502. Tom. II. opp. Edit. Græv. hæc recenſentur Adimanti vota haud prorſus inepta, Ταρῖχος ἐξ Ἰβηρίας, οἶνος ἐξ Ἰταλίας, ἔλαιον δὲ ἐξ Ἰβηρίας καὶ τοῦτο, μέλι δὲ ἡμέτερον. Nempe legendum potius crediderim, Μέλι δὲ Ὑμήττιον. Quomodo ſupra pag. 315. in Rhetor, præcept. Suavidico oratori tribuerat ςόμα Ὑμήτιον. Miror vero Cl. Grævium hoc perquam obvium haud obſervaſſe. Sed hoc obiter.

(*dd*) Scilicet ex ſapientiſſimo Hippocratis præcepto, Aph. 2. Sect. I. ἐπιβλέπειν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νόσους. Conf. Lib. I. de Diæt. & alibi. χώρας γὰρ καὶ καιροὺς, καὶ ἡλεκίας, καὶ ὥρος, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ ἐατρὸς ἐπισκέψεται, recte inquit Gregorius Nazianzen. Orat. I. pag. 9. *Refert enim, qualis morbus ſit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas, quod tempus anni*: ut præclare poſt Hippocratem, monet Celſus, Lib. III. C. 4. & alibi ſæpius.

(*e*) Idem habet Cælius Aurel. Cap. 19. Lib. II. Acut. Morb. p. 124. *Utendum Cantabro eodem genere* (nempe Sacello incluſo,) *fervefacto*. Uterque vero hoc hauſit ex Hippocratis fonte, Lib. de Vict. Acut. §. XI. unde ſimul

milio, vel ſalibus calefactis, aliquando oleo ſupradicto ſamſucino vel rutato adjecto in veſicam vaporamus.

Adhibemus etiam Ventoſarum ſuis temporibus aptiſſimum adjutorium.

Perſe-

ſimul diſcitur, quid ſit *Cantabrum*, in græco enim eſt πίτυρα, ſive furfures. *Cantabrum* enim apud hunc noſtrum Priſcianum, Cælium & Apicium aliquoties occurreus, pro furfure triticea aut hordeaceo accipiendum eſſe, egregie docet Adr. Turnebus, Lib. XV. Adverſar. Cap. 16. Humelbergius ad Apicium, Du Cange in Gloſſ. Med. & Inf. Lat. & inprimis Pignorius de Servis, pag. 321. ſeqq. cujus locum cum aliis allegat Almeloveenius in Notis ad Cæl. Aurel. p. 616. Inſoliti vero Nominis *Cantabri* originatio, ex quorundam Doctorum ſententia, ab aſpera & feroci gente Cantabrica petita videtur, vel ſordido pane furfuraceo ſe ipſam paſcente, vel ab Romanis demum ægræ ſubacta in contumeliam & vindictam, canum ad inſtar, furfuribus paſta, quæ tamen ſine Auctore ita perhibentur. Unum his adjicere liceat. Vegetius, Lib. III. de Arte Veterin. Cap. 57. p. 1140. jumento ſtrophoſo, quod ventrem facere nequit, *ſuccum Cantabricum, in quo fuerint betæ malvæque decoctæ, per anum injiciendum* præcipit; quod ibi celeberrimus Geſnerus in Lexico Ruſtico, forte de herba Cantabrica intelligendum cenſet, cujus bis meminit Plinius, ſed ut raræ, pretioſæ, nec in hunc ſordidum vilemque uſum natæ igitur, quod pace Nobiliſſimi nobiſque amiciſſimi Viri dictum eſto, & in hoc Vegetiano loco *ſuccus Cantabricus* nihil eſt aliud, quam ſuccus e furfuribus coctis expreſſus, quo in clyſmatibus & injectionibus parandis & olim frequentiſſime utebantur Medici, & etiamnum plurimum utuntur recentiores, præſertim in Galliis, ut notum. Ita ipſe noſter Hippocrates Lib. VII. Epidem. p. 857. Alemani miſere affecto clyſma injici juſſit, ἀπὸ πιτύρων, *de furfuribus*, magno cum levamine: & Aetius Amidenus, Lib. III. Cap. 159. p. 61. ita de hujus clyſ-

Perſeverantibus vero doloribus, etiam cataplaſmata (*e*) chalaſtica cum melle de ſeminibus ſuperaddo, detrahens ſpeciem fœnigræci; quod, ut expertus ſum, febrientibus caput ſemper dolore & inflammatione ſolicitat.

Cibos

---

clyſmatis furfuracei virtutibus ſcribit: πιτύρων δὲ χυλὸς, πυρετοῖς καταξίοις, ϗ κολικαῖς ὀδύναις, ϗ ἑλκώσεσιν ἐντέρων, ἁρμόδιος, ῥίπτειν ἂν αὐτοῦ δήξεως. Ubi πιτύρων χυλὸς idem eſt, ac apud Vegetium, *ſuccus cantabricus*, vel *decoctio Cantabri*, aut *Cantabri lotura*, apud Cæl. Aurel. p. 381. & 243. quem Aetius æquæ, ac Vegetius, contra κωλικὰς ὀδύνας, ſive ſtrophos ac tormina commendat. Idem ille Lib. V. Cap. 69. p. 84. de κλυστῆρι πραοτέρῳ, οἷον ἀπεψήματι πιτύρων, loquitur, & Lib. VI. Cap. 10. p. 103. Clyſteris Poſidonii meminit διὰ πιτύρων χυλῶν ut alia fere innumera jam prætercam apud ipſum, ut & Galenum alioſque de hac re crebro obvia. Apſyrtus quoque aliique Hippiatrij commendant ſæpius τὰ πίτυρα, ϗ ἐκ πιτύρων κλύσματα. Quomodo vero hic ſuccus Cantabricus coqui & parari debeat, priuſquam clyſma ingrediatur; docet præter alios Philippus Menzelius, Medicus Ingolſtadienſis olim doctiſſimus, cujus locum laudat Almeloveenius ex Pignorio, in Notis ad Cæl. Aurel. p. 616. qui & ibid. p. 627. de *ſaccellis* videri debet ex Reineſii Var. Lect. Lib. III. Cap. 4. p. 391. cui add. Herald. ad Martial. p. 105. Sed de his hactenus: fere enim modum exceſſimus.

(*e*) Sunt Remedia tenſionem partium relaxantia & blande demulcendo & humectando, ſtricturas mitigantia, nempe χαλαστικὰ, ἀπὸ τοῦ χαλᾶν. vid. Gorræus in Definit. med. hac voce &c. Emenda obiter Heſychium vehementer corruptum: χαλᾷ inquit, χαλάσσει, ϗ πόδας. Legendum enim potius videtur: μαλάσσει, ϗ πείθει: ſupra enim dixerat: Μαλθάσσειν, μαλάσσειν, πείθειν Sed penes Lectorem criticum eſto judicium. Multa vero frequenſque Chalaſticorum apud noſtrum Theodorum mentio.

Cibos vero uſque ad ægritudinis digeſtionem, commodis temporibus matutinis, quam maxime ſorbiles & calidos miniſtrabo.

Tunc etenim etiam in perſeverantibus febribus, tempus ſive adjutorium, ſive ciborum, veteres Phyſici aptiſſimum aſſeveravere.

Semper etenim Naturæ certa ratione, (*f*) veſpertinæ horæ craſſioris aeris acceſſu, ægros animos ad triſtitias quaſ-

---

tio. Sed & apud medicos græcos, & ipſum quoque Hippocratem, cujus loca miror Fœſio non fuiſſe obſervata.

(*f*) Nempe creſcentibus umbris; dieque in noctem vergente, morbos quoque increſcere vulnerumque dolores recrudeſcere, quotidiana experientia conſtanti tenore docuit docetque Medicos & Chirurgos: maxime vero id obſervatur in omnibus febribus, morbis ophthalmicis, rheumaticis, pulmonariis, & ſimilibus, immo in paſſionibus verminoſis, ſive ubi aſcarides & Lumbrici in corpore nidulantur. Hinc bene Hippocrates: Lib. VI. Epidem. Sect. I. πρός τὰς ἀρχὰς τὰς παροξυσμὰς σκέπτεσθαι, καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ νούσῳ οἷον τὸ ἐς δεῖ ἐς δείλην παροξύνεσθαι, (καὶ ὁ ἐνιαυτὸς) ἐς δείλην καὶ αἱ ἀσκαρίδες, *circa initia exacerbationes conſidera, & in omni morbo, quale eſt ad veſperam, & aſcarides*; ſi locus quidem integer. Ita & ſupra Lib. II. Epid. initio, ὅμοιο τῷ δείλης παροξύνεσθαι, & clarius adhuc L. V. Edit. XIX. 119. ἤραγε ἐν πᾶσιν ἐμπυήμασι καὶ τοῖσι περὶ ὀφθαλμὸς ἐς νύκτα ὀπόνοι. *Profecto in omnibus ſuppurationibus & morbis ocularibus dolores, ad noctem exacerbantur*, quod infra Lib. VII. Epidem. XXX., 10. repetitum legitur. Inde in iiſdem Epidemiorium Libris, de ægrotis ſæpiſſime narratur, quod ipſis fuerit νὺξ δυσφόρος καὶ ἐπόδυνος, item νύκτα δυσφόρως vel ἐπιπόνως εἶχε, vel ἤλγε, Cælius quoque Aur. Lib. II. Chron. 14. de phthiſicis: *quum neceſſaria acceſſio veſpertino tempore aſperetur*, ut alia taceam alibi mihi jam notata. Recte vero ſingularem hanc mutationem & morborum ſub veſperam inſurgentia incrementa craſſioris aeris veſpertini acceſſui tribuit hic Theodorus Priſcianus, quippe

quaſdam adducunt, & veluti initia cogunt renaſci commotionum.

Addo interea, quod facilius ægritudinem refrænabis, ſi per dies ſingulos ſemel tantummodo cibos adhibeas.

Sub hac igitur (g) Viſitatione, ſi nec dum ægritudinis augmenta receſſerint, diebus pluribus Melicrato, aut Hyſſopo, aut Ruta viridi decocta, ex hoc frequenter eos potabo.

Locis vero impatienter dolentibus etiam ſcarificationes impono: Ita etenim frequenter ad Peripneumonicorum non permittitur æger vicina pervenire pericula.

Dolentes vero latus ſine febribus, & ceteris accidentibus ſupradictis pleuriticorum remotis, quos jam non pleuriticos, ſed latus dolentes, proprie appellabo, ex ſubjectis alia diligentia viſitamus.

Piper

---

pe cujus graviore illapſu & externi artus & interna ſpirationis officina inſolito quaſi pondere, premuntur, unde acriores dolorum morſus ſubinde oriuntur.

(g) *Viſitatio & Viſitare*, peculiari prorſus, nec alibi facile obvio, ſenſu ſumitur apud Noſtrum, pro ſedula diligentia in tractandis ægrotis, ſive pro ipſa curatione; haud dubie, quia in aſſidua ægrorum viſitatione primarium cordati probique Medici conſiſtit officium. Sic enim ipſe noſter præcipit Hippocrates Lib. περὶ εὐσχημοσύνης. §. X. ἐσόδῳ χρέω πυκνῶς, ἐπισκέπτεο ἐπιμελέστερον. *Ingreſſu utere frequenter, viſita diligentius*, & Xenophonin OEconom. meminit ἰατροῦ ἐπισκοποῦντος τοῦ κάμνοντος, *Medici ægrotos viſitantis*. Ita mox in hoc ipſo Capite, *Latus dolentes alia diligentia viſitamus*, & ſupra Cap. I. *ſimplices has ægritudines ſic viſitare conſuevimus*, item Cap. III. *Una eſt vitiorum cauſſa, eademque etiam viſitandi diligentia eſſe debebit*. Cap. quoque XXXII. *Hydropici* vel *Cachectici ſimili ſub diligentia viſitantur*, ſic & Lib. I. Cap. XXIII. *Hippocrates hac* (correptos igne ſacro) *ſententia viſitavit*. Sed omitto id genus plura frequentius apud Noſtrum ſic occurrentia. Ceterum nihil hac de re in Lexicis noſtris Latinis.

 (b) Ni-

Piper, vel Cyminum, vel Caſtoreum, aut Rutam
am terentes, Melicrato miſcentes, potui damus, (*b*)
Oxy-

(*b*) Nimirum calida hæc ſpirituoſa & penetrabilia re-
media Noſter hic bene commendat Latus dolentibus; non
vero Pleuriticis, quos prudentiſſime & acutiſſime a ſe
invicem hic ſeparavit. Omnes enim pleuritici ſunt latus
quidem dolentes; non autem omnes latus dolentes contra
ſunt pleuritici. Datur etenim pleuritis ſeroſa & catarrha-
lis a cauſſa frigida orta, datur etiam ingluvioſa & ex
nimia ciborum indigeſtibilium ingurgitatione prognata,
de quibus ſæpius jam ſupra nobis dictum. Hæ pleuriti-
des nomine tantum ſunt pleuritides, non vero re, quia
febre acuta ſputiſque cruentis proprie carent, nec regula-
res criſes obſervant; unde nec venæ ſectione, nec me-
dendi ratione refrigeratoria opus habent; ſed alia potius
diligentia methodoque contraria, nempe calefactoria,
diaphoretica & carminativa ſic dicta viſitandæ ſunt, ut
cum Noſtro Theodoro ſic loquar. Quam tamen ſi quis
veris pleuriticis & febre acuta correptis adhibere temere
vellet; πῦρ ἐπὶ πῦρ, profecto additurus, καὶ κακὸν κακῷ
curaturus eſſet, & ut in proverbio eſt, ita ut de miſel-
lorum ægrotorum ociſſime ſic jugulandorum, vita & ſa-
lute haud dubie actum foret. Inde merito reprehendit
Aſclepiadem Cælius Aurelianus Lib. II. Cap. 22. acut.
Morb. quod Rutam atque Hyſſopum in pleuritide, ſci-
licet acuta, ægrotis dari juſſerit, quia nempe ſint ve-
hementius ardentia ob ſuæ qualitatis acrimoniam, ut Cæ-
lius ibi loquitur. Sed præſtat nunc hæc dicta noſtra ve-
riſſima egregiis magnorum veterorum Medicorum teſtimo
niis confirmare. Ita Igitur politiſſimus καὶ ἰωνικώτατο
Aretæus, Lib. I. de acut. morb. Curat. Cap. ult. p. 93.
Τοῖσι παλαιοτέροισι ἰδέη τῆς ξυνδρομῆς πλευρῖτις ἐπικι-
λήσκετο, χολῆς ἐγκλείσιος, (ἐὼν) ξὺν πόνῳ πλευρῶν, ἐπ
σμικρῷ, ἢ καὶ αὖ πυρετῶν. Τόδε μέντοι τὸ πάθος
ὄνομα μὲν πλευρίτιδος, τὸ δὲ πρῆγμα οὐκ ἔχει. ἀλλὰ καὶ
πνεῦμα ποτὲ ξυνιστὰν ἐν πλευρῷ, δίψαν ἐνδιδοῖ, καὶ
ὀδύνην, μαλθακήν τε θέρμην. Καὶ τότε ἐκάλεσαν ἄνδρες,
αἰ-

αἴδειες πλευρῖτιν. Hoc eſt: *Apud vetuſtiores medicos ſpecies quædam concurſus pleuritis, ſeu lateralis morbus vocabatur, quum bilis eſſet excretio, cum dolore lateris, & exigua febre, vel etiam ſine febre. Hujuſmodi ſane affectus nomen quidem pleuritidis, rem vero non obtinet: Quin etiam ſpiritus nonnumquam in latere concluſus ſitim, dolorem pravum, mollemque caliditatem excitat: id quoque vitium ignari homines pleuritin nuncuparunt.* Sed luculentius atque longe accuratius adhuc hac de re Aetius Amidenus, Lib. VIII. Cap. 77. ſeu ult. p. 176. περὶ τῆς νομιζομένης πλευρίτιδος, μὴ οὔσης, ἐξ ἀπέπτων πλειόνων καὶ παχυχύμων ἐδεσμάτων καὶ φλεγματωδῶν, βολβῶν μάλιστα καὶ μυκήτων καὶ τῶν παραπλησίων, ὠμοὶ χυμοὶ καὶ γλίσχροι, κολλώδεις γεννηθέντες ἐν τῷ σώματι, ἔστιν ὅτε αἰφνίδιον σύῤῥυσιν εἰς τὰ κενὰ τοῦ θώρακος, ἢ καὶ εἰς αὐτὸν πνεύμονα, καὶ τῷ πλήθει σιωδὶ ἀτείνοντες τὸν ὑπεζωκότα πλευρᾶς ἔνδοθεν ὑμένα, ὀδύνας ἐπιφέρουσιν, ὡς φαντασίαν φλεγμονῆς ἐμποιεῖν τοῖς ἀπείροις, ἀλλὰ καὶ τὰς ὁδοὺς τοῦ πνεύματος ἀπολαμβάνοντες, δυσπνοίας περβαλλούσης αἴτιοι γίγνονται, καὶ τινὲς τῶν ἰατρῶν πλανώμενοι, τεμόντες τῆς ἐν ἀγκῶνι φλέβα, καὶ πλεῖστον αἷμα κενώσαντες, θανάτου αἴτιοι γεγόνασι τῷ κάμνοντι. Id eſt ex noſtra quidem verſione extemporali: „ De pleuritide „ opinabili, non vero re ipſa præſente. Ex pluri- „ mis ad concoquendum difficilibus & craſſi ſucci eduliis, „ ut & pituitoſis, bulbis maxime, & fungis ſimilibuſque, „ crudi, & viſcidi atque glutinoſi ſucci in corpore nati „ quandoque derepente in pectoris cava confluunt, aut „ etiam in ipſum pulmonem impetum faciunt, ſuoque „ pondere & copia ſuccingentem intus coſtas membranam „ ſimul extendentes, dolores inferunt, ita ut quandam „ veluti veræ inflammationis imaginem imperitis repræ- „ ſentare videantur. Sed & iidem ipſi ſpiritus vias inter- „ cipientes, enormis & intolerabilis reſpirandi difficultatis „ cauſſæ exiſtunt, unde medicorum quidam in errorem „ adducti, hincque venam in cubito ſecantes, plurimum- „ que ſanguinis evacuantes, ægroti mortem ſua culpa ac- „ celeraverunt. " Sed ibi plura de hac mentita & imaginaria pleuritide, quam nos ingluvioſam vel convivalem,

ſive

Oxyporia (*i*) quoque adhibenda erunt. Item acopo (k) ca-

ſive rectius ſtomachicam, appellamus, quæ jam exſcribere non vacat; mox & methodum eam feliciter curandi accurate & copioſe ſubjungit, quæ ex clyſmatibus, & meris remediis calidis, ſpirituoſis, oxypori,s & flatus diſcutientibus conſiſtit, eademque prorſus ſunt remedia, ac ea, quæ hic laudavit noſter Theodorus Priſcianus, nempe Eclegma ἐκ κνίδης σπέσματος, ὑσσώπȣ, ἴρεως, ϛροβίλων, ἀμυγκάλωνπικρῶν καὶ πεπέρεως item ad potum Melicratum, in quo decocta ſint ὕσσωπον, γλίχων, ἴεως, ἰσχάδες πλεισαι & ſimilia. Sed ſatis jam de his, immo plus ſatis. Haud tamen hac commoda occaſione præterire debebant, quia & non ſatis vulgo cognita, & ſuperius in noſtra Commentatione, nonniſi in tranſitu, & levi veluti brachio, attrectata fuerunt, quum tamen maximi omnino ſint momenti, dum neglecta nec caute diſtincta medicum in truculentiſſimum errorem, ægrotum vero in ineluctabile vitæ diſcrimen adducere valent; *ubi enim ſemel recto deerratum eſt, in præceps pervenitur*, ut Vellejus loquitur.

(*i*) Ὀξύπορα vel ὀξυπόρεια (utrumque enim in Libris Veterum occurrit), ſunt liquimina ex melle, aceto, variiſque generoſis aromatis ſeminibuſque calidis acribuſque parata, nomen ſuum inde ſortita, nempe ἀπ' ὀξείας πορείας, a vi valida atque penetrabili, quam corporibus illata illico exercent, dum omnes venas cryptaſque citato curſu permeant; unde ipſi τὰ βραδύπορα tardigrada opponuntur ab Aetio; non autem ἀπὸ τȣ̃ ὄξȣς ſive ab aceto, ut putabat Salmaſius cum aliis nonnullis, unde & per *acetaria* reddebat perperam, in Exercit. Plin. pag. 906. 927. & 932. Duplicis autem generis olim erant hæc oxyporia, vel culinaria ſcilicet aut convivalia, vel medicinalia & ſalutaria, unde τὰ ὀξυπόρεια ϛομαχικὰ, σπληνικὰ, ἐκεφαλικὰ, καθαρτικὰ, σπερματοποιητικὰ, γαλακτοφόρα, αἰτὶ δότα, & ſimilia plura, in veterum græcorum Medicorum ſcriptis frequentiſſime occurrunt. Vid. præter alios, Aetium, Lib. III. Cap. 90. & 91. & Lib. V. Cap. 68. & Lib. VI. Cap. 10. Plin. Lib. XX. c. 23. & XXIV.

(k) calido commixto opobalſamo, aut pleucino, aut laurino, latus ipſum eſt perungendum & fricandum.

Quibus adhibitis, ſi nec dum dolor quieverit, ſuper illam decoctionem, quam ſuperius ordinavimus, (*l*) phlogmi Radicem aut capparis, admiſcebo.

Dabo

XXIV., 8. immo ipſum Noſtrum Priſcianum infra Cap. XXIX. pag. 116. ubi oxyporii medicamentoſi compoſitio enarratur. De oxyporiis autem luxurioſis & convivalibus tractant ex inſtituto Columella, Lib. XII. de Re Ruſt. Cap. 57. & Apicius, Lib. I. Cap. 32. ubi vid. Humelberg. in Notis, p. 64. & Lib. III. Cap. 18. aliique, confer huc Gorræi Definit., med. p. 340. imprimis vero Nonius de Re Cibaria, & VVihelm. Stuckius, in Antiquitatibus convivalibus, ut alios plures taceam.

(k) Ἄκοπα ſunt remedia contra corporum laſſitudinem & debelitatem reperta, quaſi dicas, ἀντίκοπα, laſſitudini, & labori oppoſita; de quibus pleni veterum medicorum Libri, Vid. laudatus modo Gorræus, p. 17. Fœſ. in Oecon. Hippocratica, pag. 12. aliique plures.

(*l*) Vix mihi dubium ſupereſt, *Plogmi radicem* hic apud noſtrum Theodorum idem eſſe, ac *phlomi radicem*, apud Cælium Aurel. Lib. II. Acut. paſſ. Cap. 22. quam magna cum circumſpectione Aſclepiades propinaſſe dicitur pleuriticis, *nocere* inquiens; *radicem herbæ, quam Græci Phlomon vocant*, ut notat Cælius, & mox, *Phlomi herbæ radicem, tanquam natura noxiam reprobans, non recte ſemel adhiberi*, ait, *ubi dolor coegeris*: Scribebatur & *flommos*; item *flommus*, ut ex Garioponto aliiſque patet, ex acuta quidem Emendatione Reineſiana, Lib. III. Var. Lect. Cap. 12. pag. 549. φλόμος enim item φλῶμος, ut Suidas & Aetius ſcribunt, & πλόμος, item φλογμὸς, ab una radice grammatica aut etymologica deſcendunt, nempe a φλέγω, quia ſcilicet hac herba lanuginoſa, ἀντὶ ἐλλυχνίου pro ellychnio, ſeu filo candelæ, veteres uſos fuiſſe conſtat. Vid. Heſynch. in φλομὸς & maxime in θρυαλλῖς, Suidas, in φλῶμος, Dioſcorides & Aetius locis mox allegandis; item Harpocration & alii; qua de re plura legenda in vaſto Commentario Jo. Bod. Stapelli

ad

Dabo interea etiam antidota apta frequenter pleuriticis, ſuperaddens ſamſuci pulverem, iiſdem ſemper adju-

to-

---

ad Theophraſti Hiſt. Plant. Lib. VII Cap. 10. pag. 851. ſeqq. ubi de phlomis ex inſtituto tractatur. Inde enim, eodem notante, Verbaſcum & Lychnis Marcello Empir. vocata *Lucernaria*, noſtratibus autem, *Candelaria*. Sed quamdam potiſſimum radicem hic per pholmon intellexerunt Theodorus & Cælius, difficile immo pæne ἀδύνατον eſt. *Phlomos* enim hodie apud herbarios eſt Verbaſcum, ſive Thapſus barbatus, cujus Radix nec Medicinalis eſt, ita acris & aromatica aut viribus prævalida, ut eam hinc ſumma cum cautione ſumendam tradiderit Aſclepiades, aut pares cum Cappari virtutes habere poſſe ſcripſerit Priſcianus Noſter, quod Botanicis notius eſt, quam ut hic a nobis doceatur. Igitur φλόμον veterum longe aliud fuiſſe latiuſque patuiſſe, quam hodiernum φλόμον, veritati ſimillimum videtur, neque id mirum, ſeptem enim phlomi ſpecies eſſe narrat Harpocration περὶ φυσικῶν δυνάμεων, apud Salmaſium, in Exercitat. de Homonymis Hyles Iatricæ, Cap. LII. pag. 62. ubi plura de hac re. Silicet Phlomon: Thapſum, Verbaſcum, Verbaſculum Thryallida & Lychniden item Iridem & gladioſum, confundiſſe Veteres conſtat, inde Homonymia fœcunda errorum in re herbaria genetrix, ut idem Salmaſius, Bauhinus, Boerhaavius, Bodæus a Stadel & alii ſæpiſſime indignantes fatentur. Vid. poſtremum ad Theopraſti Hiſt. Plant. Lib. VI. p. 515 ſeqq. ut illuſtris rei herbariæ ſidera, Rajum, Moriſonum, Tournefortium & Rivinum jam taceam. Inter hos vero ſeptem phlomi ſpecies una fuit, quæ φιλάνθρωπος vocabatur, alias ignota, quam non dubito, hanc ipſam herbam fuiſſe ab Aureliano & Theodoro nominatam. Eam ita paucis deſcribit Aetius Amid. Lib. 1. p. 23. b. Φλῶμος, ἢ φιλάνθρωπος ἔχει διαφορὰς τρεῖς, τῶν μὲν οὖν δύο ἡ ῥίζα. στρυφνή ἐστι, ὅθεν καὶ τοῖς ῥοώδεσι πάθεσιν ἀρήγει, διακλύζονται δ' αὐτῇ τινὲς ἀφεψῶντες πρὸς ὀδόντων ἀλγήματα, τὰ δὲ φύλλα πασῶν διαφορητικῆς καὶ ῥυπτικῆς ἐστὶ δυνάμεως. Hoc eſt ex noſtra quidem verſione ſubitanea: *Phlomos*

aut

tōriis commodiſſima: Nam & emplaſtra vel malagmata his ſæpiſſime profuerunt, ex rutæ foliis viridibus contri-

---

aut Fhilanthropos tres habet differentias; Radix duorum acris & auſtera eſt, unde & in morbis rhemuaticis & deſtillationibus, juvat? quidam etiam eam coquentes dolentes illa ad medelam, colluunt. Omnium autem harum plantarum folia diaphoreticam, purificantem & detergentem vim habent. Paullo plenius adhuc Diſcorides, Lib. IV. Cap. 104. Τῶν μὲν πρῶτον δύο ῥίζα ϛυπτικὴ, ὅθεν διαῤῥαιζομένοις ὅσον ἀϛράγαλος, σιὼ οἴνω ὠφελίμος ἐν ποτῷ δίοται. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῆς ῥήγμασι καὶ σπάσμασι καὶ θλάσμασι ἠξ᾽ ἀπξεταλαιαῖς ἀρήγει, ὀδονταλγίας τε πραΰνει διαλυζόμενον. *Duum generum primo loco recenſitorum Radix adſtringit: proindeque alvi profluvio laborantibus ludicri tali magnitudine utiliter ex vino propinatur. Decoctum ruptis, convulſis contuſis, & antiqua tuſſi auxiliatur: ac dentium quoque dolores collutione mitigat.* Deſcribitur ergo hic phlomos, ut annodynum, bechicum & pectorale; nondum tamen adhuc liquet, qualiſnam herba proprie fuerit, & quomodo hodie vocetur, forte, ſi cojecturæ leviſſimæ ſit locus, fuerit Lychnis, ad phlomides quoque relata, olim, ut ſupra monui, (de quibus vid. τὸν πάνυ Boerrhaavium in Indice Plantarum Leidenſ. majore, Part. I. pag. 159. ſeqq.) quam *flamcam* vocat multaque præclara de radicis ejus efficacia recenſet Plinius, Lib. XXI. Cap. 26. ubi vid. Harduin. & Boerrhaave in Hiſt. Plant. Tom. I. p. 294. unde & monſtruoſa illa in Additamentis Dioſcoridis, pag. 469 emendari poſſe videntur, οἱ δὲ φλόνον, Ῥωμαῖοι Βερβάσκυλυμ, οἱ δε φιλιλαλή, in hunc nempe modum: οἱ δὲ φλῶμον, ſeu φλόμοι, Ῥωμαῖοι Βερβάσκυλυμ, οἱ δὲ φλάμμυλα ſive φλαμμέολα, nempe *flammula* ſive *flammeola*. *Flammeola* enim vel *flammulæ* φλογμοὶ, φλομίεδς & φλόμος vocabantur olim Lychnides & Irides, vel a colore florum flammeo & luleo aut rurbo, vel a radicum virtute acri & cauſtica, vel ab uſu Ellychniorum. vid. Salmaſ. de Homonym. Hil. Jatr. Cap. 29. & Jo. Bod.

tritis, & anugxia, & cetera quam plurima, quæ ſibi quiſque in tempore Cauſſæ probata & utilia eſſe cognoverit.

F I N I S.

DA-

Bod. a Stap. ad Theophr. p. 515. & Boerrhaave, loc. modo laudato, p. 293. Βερβάσκȣλȣμ, quoque in loco Neophyti Salmaſio laudati, pro corruptiſſimo φȣλȣσκλȣ̃ν. eſſe ſcribendum, vix dubitare licet, & mirum profecto eſt, acutiſſimum illum Criticum illud videre haud potuiſſe, ut ingenue quidem fatetur. Verum hic terminus eſto.

DANIELIS VVILHELMI TRILLER

DISPUTATIO DE PLEURITIDE ÆSTIVA

rarius occurrente,

Edita VVittebergæ 16. Junii 1752.

A FRIDERICO HENRICO KRIEGER.

PROOEMIUM.

ACutiſſimum illum morbum lateralem, quem vulgo græce Pleuritidem vocant, per omne fere anni tempus impune ſævire, hincque parcius quidem primo frigidulo vere, frequentius autem horrido ſordidoque autumno, omnium denique frequentiſſime gelido ac glaciali hieme miſeros mortales ſubito invadere, fida conſtantique experientia adeo quidem cognitum ubique & exploratum eſt, ut de iſta ſolida veritate nemo facile medicorum, ſive veterum ſive recentiorum, dubitare amplius audeat, ut ex eorum ſcriptis abunde patet. Quod vel ipſo ſuo triſti exemplo uberius confirmat iſte ingenio ſuo miſerrimus Poeta *exul. 5. Triſt. eleg.* 13.

Perque dies multos lateris cruciatibus uror,
Sed quod non modico frigore læſit hiems.

Quorſum & iſtud forſan Euripidis ſpectet, & Tragœdia incerta apud ſummum virum Hugonem Grotium i Excerptis veterum Tragicorum & Comicorum *pag.* 431.

Δυχ.

Λυκ. Ἡ παῖς νοσεῖ τε κἀπικινδύνως ἔχει.

Β. Πρὸς τοῦ δὲ, τίς μὲν πημονὴ δαμάζεται.

Μῶν κρυμὸς αὐτῆς πλευρὰ γυμνάζει χολῆς.

Hoc eſt eodem viro maximo interprete feliciſſimo:

Lyc. *Non ſine periclo filia ægrotat mea.*

B. *Quæ cauſſa? quale eſt, hanc quod affligat, malum?*

An latera vexat frigus e bile excitum?

Sed luculentius adhuc ille facetiarum comicarum pater & princeps Ariſtophanes in Eccleſiazuſis, ſeu Concionatricibus *p.* 736. quem inſignem locum laudat quoque Suidas voce Κναφεῖς *tom.* 2. *pag.* 333. *edit. Kuſter.*

Ἢν γὰρ παρέχωσι τοῖς δεόμενοις οἱ κνάφεις

Χλαίνας, ἐπιδὰν πρῶτον ἥλιος τροπὴ,

Πλευρῖτις ἡμῶν οὐδέν' ἂν λάβοι ποτέ.

Si enim præbeant indigentibus fullones

Togas craſſas, poſtquam primum ſolſtitium hibernum advenerit,

Pleuritis noſtrum neminem unquam invadet.

Neque ſane id mirum: quum enim ſæva pleuritis aeri inprimis gelido rigidoque, per citam nimis feſtinamque inſpirationem, juſto copioſius hauſto intus & ingeſto, funeſtam ſuam originem potiſſimum debeat, uti poſt complures alios Auctores, ſua quoque frequentiore experientia affatim edoctus, liquido demonſtravit Dn. Præſes noſter in libello ſuo cognito, de Pleuritide ejuſque curatione, anno 1740. edito, cujus jam altera auctior longe atque ornatior editio prodiit: nemo non, opinor, cauſſam confeſtim videt, cur gelidioribus illis præſertim anni tempeſtatibus, atroces Pleuritides tanto acrius inſurgant, tantoque effrænatius ubique dominentur.

Inde & contrario facile patebit, ni fallor, ratio, quare arida fervidaque æſtate Pleuritis, ceu dira rigidi algoris progenies, ſævas ſuas nocendi vires vel plane non exerat, vel rariſſime certe ſuſcitet, lateraque acuto quaſi telo perfodiat.

Hinc nulla fere apud priſcos Medicos græcos ac latinos

Pleu-

Pleuritidis æſtivæ mentio fuit injecta. Sic enim aperte ſcribit Aretæus Medicus & arte, & facundia, & miro ſtili venuſtioris nitore prorſus inſignis lib. 1. de Morbis acutis c. 10. φέρει δέ τὴν νῶσον πλεῖστον ἀὴρ μὲν χειμὼν μάλιστα πάντων, δεύτερον φθινόπωρον, ἦρ δὲ ἧσσον, ἢν δήποτε ψυχρὸν γένηται. Θέρος δὲ ἥκιστα. *Inter anni tempora biems maxime morbi bujus pleuritici ferax eſt; ſecundo autumnus; ver vero minus, niſi interdum frigidum ſit; æſtas autem omnium minime.* Idem poſtea cenſuit Cœlius Aurelianus Siccenſis Afer, a ſolida potius doctrina & experientia medica, quam cultioris ſcribendi generis inaffectata puritate commendabilis, cujus in eumdem pene ſenſum hæc ipſa leguntur verba, lib. 2. celerum vel acutarum paſſionum c. 13. p. 111. *Frequentat pleuritis etiam biberno magis, quam autumni tempore, quod biemi vicinatur: æſtate vero difficulter occurrit:* ad quem Auctoris graviſſimi locum videndæ omnino ſunt Dn. Præſidis Notæ in Appendice ad dictum de Pleuritide tractatum, ubi conſueta illa pleuritidis tempora expenduntur. Silentibus ergo ſic de pleuritide æſtiva antiquis illis Medicis anteſignanis, primiſque in Arte noſtra ſalutari ducibus, quid inde quæſo mirum, ſi vel apud ipſos recentiores Auctores medicos aut nulla plane, aut vaga tantum dubia atque obſcura, item brevis admodum pleuritidis æſtivæ mentio rariſſime deprehendatur? Licet enim celeberrimus quondam VVedelius ſcripſerit in Diſſ. de pleuritide, Jenæ 1673. olim edita, cap. 4. *Hieme pleuritides fieri, Hippocrates lib. 3. Aph. 23. ait. Fiunt etiam autumno, vere autem & æſtate minus: neque tamen & bæc tempora penitus ſunt indemnia teſte experientia:* iſtam tamen, ad quam provocat, experientiam nullo, quod jure dolendum, luculento aliquo & fide digno exemplo confirmavit. Immo & ipſe ſummus cætera Medicorum Thomas Sydenham licet idem ſtatuiſſe videatur, nullum tamen in tanta rerum practicarum copia, quod jure quis miratur, caſum ſingularem, aut exemplum notatu vel maxime dignum in medium attulit, quo ſuæ non nihil probabili alias ſententiæ munimentum aliquod circumponeret, aut ſolidam auctoritatem conciliaret. Sic enim graviſſime pronunciat vir iſte incomparabilis in aureo plane

K de

de omnis generis Febribus tractatu *ſect. 6. c. 3. p. 289. Hic morbus pleuritis, quo nec alius frequentior, nullo non tempore infeſtat; potiſſimum vero anno inter ver & æſtatem ambigente. Nam per id temporis ſanguis a nova ſolis vicinia excalefactus in efferveſcentias, & inordinatos motus effrænatius ruit.* Quam ſingularem viri immortalis ſententiam, calculo ſuo adjecto adprobatam & laudatam, exinde repetiit medicus longe præſtantiſſimus Theophilus Bonetus in Polyalthe ſeu Theſauro med. practico *tom. 2. lib. 3. cap. 10. p. 94.* ut plures jam alios ſtudio taceam, qui tantum ducem ſequuti, ac reverentia tam illuſtris nominis ducti idem paſſim tradiderunt, atque rem iſtam adhuc aliquanto ambiguam leviore quaſi brachio attigerunt.

Sed ut omnia breviter ſtrictimque nunc complectar, perpaucos equidem, quantum ſciam, Auctores medicos reperire hucuſque mihi licuit, qui pleuritidem illam æſtivam, rariſſime ſane obviam, data nempe opera fideliter deſcripſiſſent, atque in brevi quaſi tabella totam ejus imaginem vivam amplexi fuiſſent: quos inter tamen ſuo merito facile eminet Petrus Foreſtus, qui nempe *lib. 16. obſervat. medicinal. 29. 31. & 32. pag. 163.* trium ſingularium exemplorum ejuſmodi inſolitæ pleuritidis, per menſes æſtivos Junium, Julium & Auguſtum, quondam obſervatæ meminit: quale & apud Franciſcum Joelem occurrit *lib. 3 Oper. med. ſect. 2 p. 274.* pleuritidem quoque cum lethali angina conjunctam menſe Junio ann. 1592. in ſene qodam Juriſconſulto, ſtrenuo alias potatore, vidit & deſcripſit Felix Platerus *lib. 2. Obſervat. med. p. 391.* Confer &, ſi placet, Jo. Frid. Ortlobii Diſſertat. de pleuritide §. 13. Lipſiæ anno 1696. publicatam, docteque conſcriptam, ne paucos alios hic jam commemorem.

Quum igitur Cl. Dn. Præſes meus ſingularem ejuſmodi rariſſimumque omnino pleuritidis æſtivæ Caſum, diligenter olim ab ſe obſervatum, in adverſaria ſua medica ex more conſueto retuliſſet, modeſtis ipſum iteratiſque precibus adii, ut iſtum in publica quidem commoda evulgandi licentiam poteſtatemque mihi faceret. Nulla ergo interpoſita mora, honeſtæ meæ petitioni mox placide ſub-

ſcri-

ſcripſit, mihique caſum iſtum notatu quidem digniſſimum, cum omnibus ac ſingulis ſuis circumſtantiis, in commune bonum divulgandum, lubenti animo conceſſit, quem proinde ſtatim hic infra, ipſius tamen verbis, Lectorum ut ſpes eſt pace, ſum relaturus. Summum autem Numen interea ſupplices imploramus, ut noſtro huic labori gratia ſua atque auxilio clementiſſime adeſſe velit, quo hæc ipſa noſtra Exercitatio academica conferat nonnihil ad artis noſtræ ſalutaris ampliora incrementa, atque multorum præſertim ægrotorum blanda ſolatia, dulciaque dolorum levamenta.

CASUS SINGULARIS

De Pleuritide Æſtiva anno 1740. obſervatus.

MAximopere quondam miratus fueram, vel ipſo adulto jam vere ſæviiſſe atrocem pleuritidem, ut ex Hiſtoria X. libelli noſtri de Pleuritide uberius conſtat: quamvis poſtea anno 1742. per integrum menſem Majum, juſto frigidiorem & horridiorem, plures mihi oblati fuerint pleuritici, ex quibus licet in ſummum vitæ diſcrimen, per ſævientis morbi atrocitatem, plerique eſſent adducti, nullus tamen per Dei gratiam morte occubuit.

Sed mirari nunc deſii, ex quo mediis adeo æſtatis caloribus ipſis eandem inſurgere poſſe, nuper admodum fida experientia certius didici.

Licet enim pleuritidem æſtate difficulter occurrere tradiderint Aretæus, Cælius Aurelianus, & veterum alii, pluresque recentiorum; nec me de æſtiva pleuritide quidquam, in medicorum libris diſtinctius quidem & accuratius pertractarum, legiſſe meminerim; præter ea quæ parce de hoc argumento occurrunt apud Petrum Foreſtum, Franciſcum Joelem, Gregor. Horſtium, paucoſque alios; veriſſima tamen his non obſtantibus ea eſt quam jam propoſiturus ſum, hiſtoria.

Ecquid vero mirum, morbos adeo ipſos ingenium mutare ſuum; quando ipſæ anni tempeſtates alienos & inconſuetos mores induunt?

Quem enim quæſo fugit, annum illum 1739. gelidiſſima & pertinaciſſima hieme fuiſſe adeo inſignem, ut & ipſum ſequentis anni novum ver, non pro more ſolito gemmulis floridis cuncta depingeret, aut purpureo nitore prata veſtiret, aut blando tempore lætum & amabile quidquam ſpiraret; ſed potius crebro ſordidarum nivium caſu, & imbrium violentius fuſorum lapſu horridum, atque deforme eſſet?

Ipſo namque medio menſe Majo acre gelu adeo uſque inhorruit, ut & placidæ aquæ frigore multo in cruſtas glaciales coirent. Non lætior vero aut mitior ſucceſſit

his æſtas, quæ nomen tantum mentita, parum cæterum aut nihil habuit ex fervida alias indole æſtatis.

Rariſſimi enim, per menſes Junium atque Julium præſertim, blandi & temperati eteſiarum flatus; quin potius aquilonum proceſſoſorum, & auſtrorum nimboſorum horriferi ſtridores noctes dieſque juxta impune tumultuati, illas quidem gelidiſſimas reddebant, hos vero triſtes admodum atque inamœnos, acta inprimis aliquoties in terras cum imbribus grandine glomerata.

Unde & læta ſata ubivis fere ſolito tardius exurgebant, ita ut hinc annonæ difficultatem, ſummamque rei frumentariæ inopiam merito extimeſcerent pallentes agricultores, & jamjam quaſi vaticinarentur prudentiorum œconomorum plurimi.

Sed hæc quia cuivis noſtrum, credo, notiſſima ſunt, pluribus nunc perſequi omnino piget; nunquam enim, ſpero, memori mente excidet plane ſæviſſimæ illius hiemis mœſta memoria, jamdudum quippe faſtis adeo ipſis diligenter inſerta.

Quid igitur obſecro mirum, ut redeam unde digreſſus nonnihil fueram, quid inquam mirum, inſolita & immutata quaſi cæli annique facie, & morbos ipſos conſuetum ſibi morem adeo migraſſe, ut & ipſa hinc pleuritis, prolatis veluti ſævi ſui imperii finibus, non contenta ſatis autumno, hieme, atque vere, vel in æſtatem adeo ipſam effrænum impetum faceret, ſicque miſeros mortales liquido edocere, nullam prorſus anni partem, ſi fata quidem velint inclementiora, a ſua ſævitia & deteſtabili nocendi arte tutam ſatis eſſe atque immunem, lethiferumque ſuum virus nec blando floridi veris tepore permulceri, nec acri æſtatis fertilis fervore exuri, nec humida ſordidi autumni aura dilui, nec denique penetrabili glacialis hiemis rigore obtundi penitus atque infringi poſſe? Sed de his quidem hactenus. Nunc ad ipſam ſine ambage hiſtoriam.

Sartor quidam, vir 39. circiter annorum, temperiei cholericoſanguineæ, procero & macilento nonnihil corpore, pectore alias infirmo, D. 18. menſis Julii anno 1740. poſt lætum prandium, animi reficiendi gratia, extra oppidum citatiore ut ſolebat greſſu ſpatiatus, flantibus ſubinde ven-

ris aliquantum gelidis, ſubito mox horrore, & acutiſſimo præſertim dextri lateris dolore, quaſi maligno quodam ſidere afflatus adeo uſque præter opinionem affli̇ctatur, ut vix lentiſſimo gradu, inter difficillimos anhelitus, domum repetere valeat.

Quo facto ſtatim arceſſitur Chirurgus, qui cita ſuffocatione alias perituro, ut videbatur quidem, venam percunderet, viamque ſalutis ſic ferro quaſi aperiret.

Iſte autem inſanientis ſuæ ſapientiæ, ut ita loquar, ſolum conſultus, medico perito inconſulto, dextri pedis venas percutit, & emiſſa aliqua tantum cruoris nigri quantitate, vulnus iterum obligat, de eventu cæterum ſecurus, & neſcio quæ magnifica pro more vane pollicitus. Tantum enim aberat, ut eo ipſo generoſo alias remedio ſæva morbi vis frangeretur, ut potius eo acrius excandeſceret, & per ſingulas fere horas vehementius inſurgeret: unde nox inter acerbiſſimos cruciatus, & continuum anxiæ ſuffocationis metum miſere conſumta, ne levem quidem ſuaviſſimi ſomni guſtum indulſit affli̇ctiſſimo ægroto.

D. 19. igitur ſummo mane advocatus ego miſerandum ſane conſpicio ſpectaculum: jacebat æger moribundo jam ſimilis, in dorſo reſupinus, facie decolorata, lingua ariſda, ſcabra, albida, pulſu exili, tremulo, inæquali, ſterno tumido atque elevato, & intercluſo adeo ſpiritu, ut præ acerbiſſimis quidem doloribus nec animam libere reciprocare poſſet, multo minus tuſſire, aut ſputorum quid commode emoliri valeret.

Alteram ergo venam ob nimiam jam virium jacturam incidere non auſus, nec ſatis adhuc de ipſa morbi præſentis indole inſtructus, mitiſſima potius atque tutiſſima remedia interna tentanda cenſui.

Præſcripta ſic mox pro uſu interno mixtura noſtra antipleuritica, ptiſana hordeacea cum oxymelite, aliaque pauca, in ipſo meo de pleuritide libello aliquoties jam laudata. Pro externo vero uſu, oleum ſeminis lini calidum lateri dolenti frequentius affricare juſſi: ſub noctem quoque clyſma refrigeratorium ex mero hordei decocto, melle, ovi vitello, & nitro commode fuit injectum.

Succeſſit enim nox aliquanto melior, nec omni ſomno orbata, licet rigidæ thoracis diſtentiones parum adhuc

laxa-

laxatæ eſſent, acreſque lateris dolores, & puncturæ per intervalla acerbe lancinantes nihil quidquam fere remiſiſſent; nec ullum conſuetæ alias tuſſis & ſalutaris excreationis indicium hucuſque apparuiſſet, ne fauſtum denique ſignum urinæ valde rubræ, limpidæ & crudæ prorſus, prodiiſſet: quod rem omnem admodum ſuſpectam & periculoſæ aleæ plenam nobis omnino faciebat.

Nihilo tamen minus D. 20. integer fere dies ſine gravi oppido querimonia ægroto ducebatur, adeo ut in ſpem lætiorem ingrederetur ipſe, maximum minacis morbi periculum jamjam feliciter eſſe perfuncturum: inanem autem atque ſubdolam illam fuiſſe, ſubſequuta ſtatim nox triſti ſatis eventu affatim declarabat.

Tum enim omnia adeo in pejus relapſa videbantur, ut nihil, niſi ſuprema, augurarentur adſtantium tantum non omnes unanimi certe conſenſu.

Recaluerant namque ſubito ardores febriles, laterisque affecti dextri dolores acerrimi adeo uſque increverant, ut ſpiritus per coarctatos nimis meatus, haud ſolita laxitate diſcurrens, interceptus pene eſſet omnis, citamque omnino ſuffocationem minaretur.

Quibus malis accedebat adhuc tuſſicula intolerabilis arida, inanis & aſpera, qua nihil fere, præterquam parum ſpumoſi & ſanguine ſtriati ſputi, excreabatur, in augmentum potius dolorum, quam in eorundem levamentum.

Nec hilum ſane proficiebant fomenta, unctiones, frictiones, ptiſana, juſcula, decocta, clyſmata, aliaque id genus plura, alias ſævis doloribus compeſcendis idonea ſatis, & diuturno uſu comprobata remedia, magna tum cura & ſolertia, per ſpatioſas integræ noctis moras, aſt incaſſum applicata.

D. 21. igitur, dubia adhuc luce, ſubito accitus ego deprehendo ægrotum in ſummum vitæ ambiguæ diſcrimen adductum, facie tumida, & tetro rubore ſuffuſa, extantibus oculis, uſque ad horrorem formidinemque viſentium, ſpiritumque ingenti quidem, at inani plerumque niſu, cum ſtridore horrido, ducentem.

Omnia fervebant æſtu flagrantiſſimo, venarumque ſalientium ictus frequentes, duri, & præcipites inteſtinam ſanguinis accenſi luctama cerrimam ſatis manifeſto prodebant.

Nulla ergo interpoſita mora, ad unicam illam ſacram pleuriticorum anchoram, ad venæ inquam Sectionem, confugiendum cenſeo, edoctus primum, ut fatear verum, his manifeſtioribus indiciis, hunc morbum atrocem ipſam eſſe pleuritin, & quidem diriſſimam, peſſimam, & curatu difficillimam, ſiccam nempe & ἀπεπτοτάτην, quam ipſe Hippocrates, Galenus, Alexander Trallianus, Paulus Ægineta, & veterum omnes pro immedicabili ut plurimum, frequentiore triſti experientia admoniti, jure ſummo, habuerunt.

Licet igitur & ipſe ægrotus ex iterata ſanguinis miſſione plus ſibi metueret, quam ſperaret; licet ipſa uxor ejus querula & anxia, aliique præſentes me per omnia quaſi ſacra efflictim rogarent, ne ſpiritum tenui adhuc filo pendentem intempeſtiva ſanguinis detractione, feſtinatis veluti ſatis, miſello corpore exturbarem; durus tamen, & inexorabilis quaſi, in ſuſcepto ſemel conſilio perſtabam, nullam aliam oſtendens facile nobis ſupereſſe ſalutis viam, niſi quæ ſtricto ferro aperiretur, nec alio prorſus præſidio mortem jam propinquam coerceri atque exarmari poſſe, niſi ſcalpello phlebotomo acuto, & manibus cruentis.

Quid multa? Vena mox ſecta in brachio dextro, ſanguiniſque ſpiſſi, picei quaſi & combuſti, vigenti tamen impetu, horizontem verſus, ſeſe ejaculati, emiſſæ ſunt unciæ præter propter duodecim, & paullo amplius; donec ex labantibus nonnihil venis, vultuſque pallore, levem animi defectionem inſtare conjiceremus, & æger ipſe de nimio languore conquereretur.

Sanguis autem ipſe ſimulac refrixit, largo quidem ſero ſubflavo, ſolidæ & compactæ maſſæ ad inſtar, innatabat, nulla tamen cruſta albida alias conſueta intectus apparebat, licet in altum proſiluiſſet, nec perpendiculari modo lente & pedetentim emanaſſet, ut magnus quidem tradebat quondam Syndenhamus *c. de pleurit. p. 292.* cujus tamen ſingularem hac de re opinionem modeſte & placide, ut decebat nempe, examinare conati ſumus in ipſo noſtro de pleuritide Libello *cap. 2. & cap. 5. hiſt. 8.*

Quæret forſan nunc ſolicite curioſus ni fallor Lector, qualiſnam nimirum effectus tum inſequutus ſit ambiguam

hanc

hanc & periculoſam, ut primam quidem frontem videbatur, ſanguinis aliquanto largius educti miſſionem?

Dicam itaque ingenue, neque mentiar turpiter, ita me Deus amet! Hora vix integra poſt iſtam venæ ſectionem elapſa, ægrotus ipſe hilari vultu, lætoque omine, nobis ſtatim aperuit candide, dolorem iſtum acerrimum, hactenus in dextro pectoris latere pertinaciter fixum, nunc ſeſe quaſi ſenſim explicare & diffundere, verſuſque tergum proſerpere, inprimis aut dextram ſcapulam adſcendendo petere, ibique altius veluti impactum immanes cruciatus & puncturas ſæviſſimas excitare: hæc enim ipſiſſima ejus erant verba, quibus nihil ego hic addidi, præterquam, ſi dicere quidem fas ſit, cultum aliquem Romanum.

Quo lætiſſimo nuncio ex ipſo percepto, eum mox bono eſſe animo juſſi, certamque fere ſalutem intrepide ipſi ſpopondi, toties namque jamjam fida experientia edoctus, nullum pene pleuriticorum dolentem ac mœſtum periiſſe, cui ſcilicet ſcapulæ doluiſſent; de quo ſingulari plane ſigno ſalutari, in pleuritidis decurſu, ſemper quam diligentiſſime obſervando, uberius ac diſtinctius a nobis quondam actum fuit in ſæpius jam allegata Commentatione de pleuritide *cap.* 2. atque præſertim *cap.* 5. paſſim, ac diverſis locis aliis.

Cæterum hic ipſe dies per intervalla ſat placide & tranquille agebatur: ſuccedebat quoque reſpiratio multo expeditior, liberiorque facultas tuſſiendi, ſputaque egerendi, humidiora quidem, florido tamen ſanguine adhuc multum tincta. Urina ut ante itidem valde rubra, flammea, limpida, nubeculæ tamen lente aſſurgentis quid in fundo oſtendens. Propinata ſunt eadem remedia interna & externa, ſuperius jam aliquoties laudata, addidis tantum pulveribus temperantibus & nitroſis, cum ſulphuris floribus.

Deficiente jam die, alvus enemate refrigeratorio blande ſollicitata, commodum bis ſoluta eſt, exturbatis ſimul multis flatibus crepitantibus.

Nox ſat placida & quieta, nec ſomno omni carens; inquies tamen circa auroræ exortum, ob vehementiores capitis dolores interea obortos, qui aufugerunt tamen cum volitantibus noctis umbris.

D. 22. orto jam die, largior & facilior exſcreatio; ſputa tamen adhuc ſpumoſa magis quam cocta, & ſanguine plurimum colorata: urinæ ipſæ flammeæ adhuc & liquidæ; majore tamen, ac hactenus, nebecula præditæ.

Inſurgebant quoque pungentes pectoris dorſique dolores, per intervalla acrius, maximo cum ægroti ipſius incommodo & ſenſu moleſtiſſimo.

Præſcriptus tum commodum linctus noſter pectoralis, *cap. 5. hiſt. 2.* libelli noſtri de pleuritide, & alibi commendatus; nec calida noſtra tum omiſſa fuit ex herbis & radicibus pectoralibus parata, per intervalla, cum melle puro ſumenda, cujus deſcriptionem pariter in eodem tractatu tradidimus *c. 3. & c. 4.* Tempus enim jam videbatur juſtum, nimiam tuſſis rebellis pertinaciam tandem frangendi, ſputorumque tenacem lentitudinem expugnandi, quod & auſpicato ſucceſſit.

Nox, licet alvus clyſmate blando elota eſſet, inquieta tamen præter ſpem & opinionem, atque inſomnis, ob acerrimos pectoris dorſique dolores: quibus tamen primo diluculo ſeneſcentibus, ægrotus corporis laſſitudine jam ſatigatus, marcentes oculos ita dimiſit in ſoporem, ut toto veluti pectore ſomnum proſlaret.

D. 23. hinc lætior longe rerum facies, refectis nimirum per benigna ſomni munera viribus: exſcreatio tum liberior, ſputa multa ſine ſanguine, facile projecta, cruda quamvis adhuc & ſpumoſa magis; quam cocta, aut flava. Urinæ rubræ quidem, & ut hucuſque liquidæ, multo tamen pallidiores ac ante, ſpiſſa inſuper nubecula inſignes. Venter quoque nihil admonitus, debito ſuo officio bis reſpondit: Totus hinc dies hic placidus & hilaris, ſine ulla querela.

Sed ipſo in noctem jam præcipiti, æſtus febrilis magis recaluit cum intolerabili fere capitis dolore, ſoluto tamen paullo poſt larga ſudatione feliciter ſua ſponte ſuccedente; & injecto commodum clyſmate refrigeratorio, ſimilique aridæ frontis epithemate, ex acetis quibuſdam parato. Unde per integram fere noctem, ſomnum vidit ægrotus placidum, licet a ſtimulante tuſſi nonnunquam interpellatum.

D. 24.

D. 24. Urina ſummo mane reddita, rubella & clara; ſed multum pallidior ac hactenus, cum extantiore nubecula.

Sputa quoque nunc primum cocta, flava, pinguia, & parciſſimo tantum ſanguine virgata, copioſe egerebantur.

Sicque cuncta evidenter in melius procedebant, redeunte inprimis hoc ipſo fauſto die naturali ciborum appetentia, hactenus pene intermortua.

Horis tamen pomeridianis, recanduit febricula hucuſque ſoporata, cum acerrimis capitis doloribus, & ſæviſſimis pectoris coarctati anxietatibus, ſputorumque ſuſpectis admodum ſuppreſſionibus, ita ut hinc merito timeremus; dies enim agebatur ſeptimus, inter ſpem metumque, a nobis expectatus.

Sed nos tandem circa ſolis obitum omni metu, ſicuti ipſum ægrotum omni dolore ac periculo, liberabat largiſſima & ſaluberrima ſudatio critica, qua omne ægroti corpus ubique ita quaſi inundabatur, ut maderent & ſcaterent fœda illuvie omnia ſubjecta ſtragula, neceſſario hinc cum recentioribus & mundioribus permutanda.

Succeſſit inde nox læta & quieta, cum ingenti dulcis ſomni cupiditate, ſi eadem frui ſemper ex voto licuiſſet, per importunas ſæpius tuſſis aſperioris interpellationes; qua tamen plurimum ſputorum coctorum, pinguium, & flavorum, inſigni cum levamine, fuit rejectum.

D. 25. Urina mane emiſſa nunc primum lateritia, & ſedimento copioſo, craſſo, & ex ruſo albicante, gravida, perſpicue ſatis oſtendebat nobis lætantibus, plenam ac perfectam criſin jamjam eſſe abſolutam, morbique atrocis crudelem ſævitiam a natura victrice feliciter nunc expugnatam atque obtritam.

Fidem autem plenæ victoriæ magis adhuc faciebant ſputa, hac die incruenta plane, cocta, flava, & ingenti copia, ſine omni fere incommodo, aut pectoris dolore extuſſita.

Nec non avida cibi hactenus faſtiditi cupiditas, & ſudor præſertim criticus per univerſum corpus æqualiter diffuſus, in ſingulare ægroti ſolatium & allevamentum.

Hinc nullum amplius circa meridiem ſubdolæ febris veſtigium; hinc omnes illi acerbi capitis dolores ſemel

ſimul-

ſimulque extincti, aliasſ fere ſub ſolis occaſum increbeſcere ſoliti.

Nox quoque ſucceſſit placida, & ſuaviſſimo ſomno læta & amœna, ſtranquillior tamen omnino futura, ſi per tuſſim quaſi oblatratricem ſemper licuiſſet, quæ tamen modica potius emolita eſt cocta.& matura, quam quidem multa.

D. 26. Urinæ mane vaſe exceptæ, nunc primum flavæ, citrinæ, pellucidæ, & ſanis ſimillimæ, una cum conſueta nubecula in fundo, comparuerunt; ſecuro omnino liquidoque indicio; ſuperato feliciter duro morbo, expectatam hactenus ſanitatem jam demum ex voto rediiſſe.

Hinc & æger hucuſque noſter hoc die, laute pranſus & deinde placide meridiatus, adeo ſeſe viribus refectum perſenſit, ut nunc primum lecto lætus exſurgere, aliquotque lentos gradus in cubiculo perficere commode valeret.

Alvus quoque ſponte ſoluta, noxque ſequuta nullis plane vigiliis, aut doloribus inquietata.

D. 27. denique (hic enim finire placet) ſputa multa cocta, matura, pinguia, atque flava tuſſi mane rejecta nullo cum negotio: alvus per ſe ſui officii probe memor, ſine monitore: urinæ citrinæ, pellucidæ, ſanis prorſus ſimiles: verbo vires adeo reparatæ, ut per aliquot horas extra lectum, in ſella erectus conſidere poſſet ægrotus; unde brevi præter omnem pene ſpem atque expectationem, ad priſtinam integram ſanitatem feliciter remigravit.

Hæc igitur illa eſt hiſtoria prorſus ſingularis pleuritidis æſtivæ, & quidem atrociſſimæ, ſiccæ nimirum, ἀπετιτοπάτης, καὶ ἄπτυςυ (latine enim ſcite id exprimere vetat ſermonis egeſtas, de re ipſa autem vide magn. Georg. Hieronym. VVelſchi Curat. & *conſil. medicor.* 10. *decad.* 5. *p.* 236.) hiſtoria inquam iſta, nec facile alibi, hunc nempe in modum obvia, nec enarrata ſæpius, maximo ſi dicere quidem liceat ſtudio, nec minore profecto candore, a me hic fuſius deſcripta. In qua ſequentia inprimis probe notari, & memori ſemper mente reponi merentur.

I. Quar-

I. Quarto adhuc die venam inciſam fuiſſe, cum maximo ægroti ipſius commodo, & certiſſima ſalute: huic enim ſoli opportunæ ſanguinis miſſioni ſecunda morbi difficillimi ſanatio tribuenda unice videtur.

II. Emiſſum venis ſanguinem conſueta illa pleuriticorum cruſta ſevoſa intectum haud fuiſſe; tamen ſervatum eſſe ægrotum ipſum. Quod contra maximos cætera viros = Lanciſium, Baglivum, alioſque ſumma tamen cum modeſtia & reverentia notandum. Qua de re videantur, ſi quidem lubet, quæ diximus quondam in Libello noſtro de pleuritide, ſæpius jam ex neceſſitate potius, quam vano inanis laudis ſtudio allegato, *cap.* 2. & *c.* 5. *hiſt.* 9.

III. Licet omnia ambigua, dubia, atque turbata viderentur; ſeptimo tamen die plenam atque perfectam criſin affulſiſſe, qua æger a proximo mortis limine in deſuetam jam fere vitam revocaretur.

IV. Simpliciſſima, facile parabilia, domeſtica, & inemta ferme remedia huic atrociſſimo morbo debellando, uti alias, plane ſuffeciſſe, nempe aquam, hordeum, acetum, mel, oleum, & nitrum, cum herbis & radicibus quibuſdam, etiam plurimam partem domeſticis, & ante pedes natis, de quibus rurſus ſi placet vide *c.* 2. *lib.* de Pleuritide, & præſertim *c.* 4.

Igitur ex his nunc, o boni! diſcite (ut cum grandiſono Lucano *lib.* 4. *Pharſal.* finire mihi liceat).

. . . Quam parvo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat: non erigit agros
Nobilis, ignoto diffuſus Conſule, Bacchus;
Non auro, murrhaque bibunt; ſed munere vili
Vita redit.

Reſolutio hujus ſingularis Caſus cum quadam Epicriſi.

§. I.

SIc igitur ex hac rariſſima pleuritidis æſtivæ hiſtoria, uberius hactenus fuſiuſque enarrata, abunde opinor, liquet, vel in ipſis mediis torridæ æſtatis ardoribus, nonnunquam tamen oriri poſſe ipſam ſævam pleuritidem, rigido licet penetrabilique frigori alias funeſtos ſuos natu-

ra-

rales debentem, ut ſupra jam monitum fuit; id vero tunc vel maxime, ubi hiems modo præceſſerit aliquanto aſperior, pertinacior, juſtoque diuturnior, qualem illam præſertim fuiſſe, ſupra commemoravimus, qua non ſolum an. 1739. ultra juſtum modum conſuetumque tempus riguit, ſed & ipſum adeo novum ſequentis anni ver, una cum meliore adultæ jam æſtatis parte, quod ſane tanto magis mirandum, adhuc fœdius triſtiuſque torpuit.

§. II.

INde ergo nunc eo minus dubitare credo licebit, quin in iis præſertim horridioribus mundi habitabilis plagis, quæ gelida ſub Arcto ſitæ ſunt, & illis generatim regionibus, quæ aquiloniis flatibus rigidioribus objectæ jacent, ventoque aſpero & pruina frequentius tunduntur, atque hinc vel in ipſis æſtivis temporibus, remiſſiore longe ac temperatiore æſtu intepeſcunt potius, quam incaleſcunt, quoniam nempe frigidioribus auris magis perflabiles ſunt, quin inquam vel in ipſa media æſtate, Sirioque ardente, acrius ſæpe inſurgere, ſæviuſque dominari poſſint illæ ipſæ diræ pleuritides.

§. III.

HInc nuper admodum, quum hæc ipſa noſtra Diſſertatio typis deſcribenda eſſet, e Polonia ad Dn. Præſidem noſtrum ſcripſit nobiliſſimus experientiſſimuſque Archiater, D. Carolus Philippus Geſnerus, celeberrimo per orbem Patre ſuo digniſſimus filius, cujus ipſa verba, quoniam hoc noſtrum, quod jam ſub manu eſt, argumentum egregie plane illuſtrant, & validiſſime confirmant, pace quidem Dn. Præſidis mei, diu nempe ob verecundiam reluctati, hic infra referre mihi quæſo liceat.

Aurei libelli tui de Pleuritide veritatem toties ſum expertus, quoties pleuritides curandæ obtigerunt. Epidemice graſſatus eſt hic morbus in his oris primo vere anni proxime elapſi, uſque ad ſatis adultam æſtatem. Imprimis quod attinet venæ ſectionem in latere affecto inſtituendam, ita naturæ conveniunt quæ tradis, ut unica

ſæpe

ſape morbum jugulet: cum contra tua praecepta ſi adminiſtretur, tribus, quin, quatuor opus fuerit, quod multis experimentis probatum habeo.

Hactenus quidem præſtantiſſimus & ornatiſſimus Geſnerus.

§. IV.

EX his itaque ipſa ratio, ut equidem arbitror, jam affatim patet, cur in ejuſmodi regionibus, gelu & perpetuo pene rigore horrentibus, ex Cæli potiſſimum algentis ac nocentis intemperie, ſicque inevitabili fere neceſſitate, & aliena culpa, vel in ipſa languida præſertim tepidaque æſtate, in acutum iſtum morbum lateralem ſubito injici poſſint miſeri ſuo fato mortales.

§. V.

SEd & alia inſuper æſtiva quædam pleuritis interdum occurrit, quam ſua præſertim culpa, ex effræna ſcilicet intemperantia cæcaque inconſiderantia, confeſtim ſibimetipſis contrahunt incauti, & vitæ ſuæ nimium quaſi prodigi homines, quando nimirum vel perniciofiore curſu, vel frequentiore & acriore corporis exercitio, vehementius agitati fatigatique, ex imis pulmonibus anhelantes, pulvereque ac ſudore ſimul perfuſi, vel calidum adhuc corpus in frigidas undas ſubito demittunt, vel prægelidos, aut ex injecta nive diluta, magis refrigeratos ſpumanteſque potus, arentibus ſiti faucibus, juncto continuoque hauſtu, rapide ingerunt, ferventibuſque intus viſceribus uno impetu, ingenti copia, furioſe infundunt; quo facto, non ſubitas ſolum pleuritides, ut ſexcentos alios funeſtos morbos jam taceam, exortas ſæpius eſſe; ſed & ſubitas adeo mortes irruiſſe, ex innumeris fere exemplis, in ſolertiorum Medicorum libris & obſervationibus, paſſim hinc inde obviis, luculentiſſime patet. Veriſſimum enim ſane illud eſt Cornelii Celſi effatum *lib. 1. cap. 3. Illud quoque noſſe oportet, quod ex labore ſudanti frigida potio perniciosiſſima eſt: atque etiam cum ſudor remiſit, itinere fatigatis inutilis. A balneo quoque*

venien-

venientibus Aſclepiades inutilem eam judicavit. Ubi vide plura in ſequentibus: quale quid etiam legitur apud Plinium *lib.* 31. *c.* 6. Quintilianum Declam. 350. *pag.* 701 alioſque plures; inprimis autem apud ipſum Hippocratem *lib.* de Humidorum uſu *p.* 602. & *Aph.* 24. *ſect.* 5. lociſque aliis: qua de re plenius diſertiuſque tractantem, ſi lubet quidem, videas Dn. Præſidem noſtrum in Differt. de Fame lethali ex calloſa oris ventriculi anguſtia *pag.* 37. ante biennium hic publice habita; ubi & data commode occaſione plures in iſtam rem auctores laudantur.

§. VI.

Æſtivæ igitur ejuſmodi pleuritidis ex intempeſtivo Balnei prægelidi uſu, ſive rectius abuſu, ſubito obortæ, bina ſingularia prorſus, & notatu perquam digna exempla, ſolita fide & integritate, retulit quondam Chirurgorum ſui ævi præſtantiſſimus, Guilielmus Fabricius Hildanus, *Obſervat. & Curat. chirurg.* 95. *centur.* 1. *p.* 286. quæ ipſa quoniam brevia, neque præterea iſte liber utiliſſimus omnium manibus teritur, lectorum quidem ut ſpes eſt pace, hic infra integra adſcripturus ſum.

§. VII.

Sic itaque ille: *Anno 1597. ineunte Junio Nobilis quidam in Ral, ad lacum Lemannum, Samuel Arpeau nomine, quum vehementer incaluiſſet & in lacum ſeſe refrigerandi gratia immiſiſſet, mox febre continua & pleuriſi periculoſiſſima correptus eſt. Quem accerſitus divino favore reſtitui.* Sequitur ibidem mox altera Hiſtoria, priore adhuc notabilior: *Miſerabile etiam ſpectaculum anno 1601. Studioſi aliquot Lauſannæ præbuerunt: qui dum in diebus canicularibus, calefacto corpore, in frigidam aquam inſilirent, poſt lotionem in pleuriſin lethalem inciderunt.* Hactenus quidem Hildanus: confer ſi placet B. Rivini, medici vel poſt funera adhuc immortalis, Differt. doctiſſim. de Frigoris damno, quæ eſt 48. Sylloges ipſius Diſſertationum medic. *p.* 911.

§. VIII.

Alteram denique pleuritidis æſtivæ ſpeciem, quam ſibi ſæpe ex improviſo conſciſunt iſti intemperantes potores, qui toto corpore exæſtuantes adhuc & anhelantes vel gelidiſſimas natura ſua potiones, cupido nimis hauſtu trahunt, vel ex perniciabili illo more conſueto *non ſorbere ſolum nivem, ſed etiam eſſe, & fruſta ejus in ſcyphos dejicere ſolent*, ut acute ait Seneca *lib. 4. Quæſt. nat. c. 13. item Epiſt. 78.* Iſtam inquam pleuritidem propria potius, quam aliena culpa contractam, ita ex laudabili ſua conſuetudine accuratiſſime deſcripſit, ſeu vivis verius coloribus quaſi depinxit vir omni laude longe ſuperior, Hermanus Boerhaave *part. 4. Praxeos Med. p. 172.* cujus ipſa pariter verba, notatu certe digniſſima, hic repetere haud pigrabor.

§. IX.

En igitur illa: *Eſt & frequentiſſima hujus morbi pleuritici cauſa, ſi quis maxime æſtuans a labore, itinere, exercitiis &c. ita ut toto corpore fere diffluat ſudore, ſubito magna in copia ingerat potum frigidum; tunc enim vaſa intercoſtalia (quæ ad Oeſophagum directe ſita ſunt) ſeſe ſtatim conſtringunt, & humores coagulantur: vidi optimos equos intra unam horam periiſſe; & nobilem juvenem intra duas horas, potatis gelidis: hoc norunt illi, qui equos alunt, quando hæc animalia incaluerunt, tegunt ſtragulis, donec ſenſim frigeſcant, dant potandum, ſed aquam calidam; verum quando frigori exponuntur, paullo poſt pleuritici fiunt:* Mox ibidem paucis interjectis: *Hæc revera eſt hujus morbi pleuritici frequentiſſima cauſſa in iis, qui ſe multum exercent, aut iis qui æſtate, æſtuante Cælo, longa itinera pedibus abſolvunt: ſed omnium maxime in operariis; bajulis, ruſticis, & in omnibus illis hominibus, qui gravi & duro labore victum ſibi quærunt: hinc ſi æſtuante corpore, pro refrigerio & levamine ſitis frigidum potum ingerunt (quo fere nihil pejus corpori*

hu-

humano accidere poteſt) *tunc ſtatim ab aſſumto tali potu maxime horreſcunt, & duro hoc morbo corripiuntur*. Hactenus quidem ille. Aliquod autem exempla ejuſmodi æſtivæ pleuritidis, poſt nimiam corporis exercitationem & exæſtuationem, a gelido præſertim potu, ingenti copia repente ingeſto, obortæ, relata leguntur apud Petrum Foreſtum *lib. 16. Obſervat. medic. 28. pag. 155. Gregor. Horſtium lib. 3. Obſervat. 10. & Franciſc. Joelem lib. 3. Op. med. ſect. 1. p. 275.* Adde Orslobii Diſſert. de Pleuritide §. 13. ut alios jam taceam.

§. X.

PRæſertim vero vel maxime notari, aureiſque & quidem majuſculis litteris, omnibus beatiorum Principum magnatumque lautis cœnaculis, ſplendidiſque miniſteriis inſcribi iſta quidem merentur verba, quæ ibidem *p.* 174. ſequentem in modum graviſſime pronunciat idem & ætate, & arte, & facundia venerabilis ſenex, & Hippocrates Batavorum redivivus: *Inter cauſſas pleuritidis remotas* (immo proximas) *referri quoque poteſt damnabilis ille mos Magnatum & laute viventium, qui ut luxui & voluptatibus ſuis magis indulgeant, aquam prius coquere jubent ut poſtea infuſa glacie vel nitro magis frigeſcat: tum potum lagenis incluſum huic aquæ immittunt, quem, poſtquam frigidus & fere gracialis eſt redditus, æſtivo tempore, æſtuante Cœlo, avidiſſime ingurgitant. Quæ peſſima conſuetudo in cauſſa eſt, ut tot homines, quibus nimia vitæ luxuries abundat, in flore & vigore vitæ periclitentur, aut derepente extinguatur: vel ſi adhuc evadunt, poſtea miſerrimam vitam trahant: hic potum frigidum corpore calido aſſumere, abſolute damnandum, præſertim ſi copioſis ſpiritibus non abundet.* Hæc ille vir maximus veriſſime & ſapientiſſime.

X I.

HÆc vero cuncta eum potiſſimum in finem in medium hactenus allata a nobis ſunt, ut exinde ſcilicet liquidus pateat, quid medico ſolerti & prudenti agen-

agendum ſit, ubi forſan ejuſmodi ægros, æſtiva quidem pleuritide ſubito correptos, curandos ſuſceperit. Ne ſcilicet vulgari illa opinione temere inductus, aut nunquam, aut certe rariſſime, in mediis æſtatis caloribus, ſoliſque candentis vaporibus, occurrere ſævam pleuritidem, vel negligentia peccet nimis, vel nimia ſecuritate, ipſumque illum morbum pleuriticum, ex iſto fallaci admodum præjudicio, pro alio plane habeat morbo, ac tum ipſam ſuam curationem, præpoſtero & nocituro conſilio, aliorſum dirigat, ſicque ſibimet ipſi ignominiam creet, ægroto vero ſuo aut ſummum vitæ diſcrimen, aut ipſam denique funeſtam mortem inducat.

§. XII.

UBicunque enim conſueta alias & manifeſta veræ pleuritidis ſigna defuerint, febris nempe peracuta, fixus lancinanſque lateris dolor, reſpiratio fracta, anxia, ſuſpirioſa arduaque, pulſus durus, frequens, ſerratus, inæqualis & fluctuans, ſputum vel cruentum totum, vel ſtriis tantum virgiſque ſanguineis quaſi diſtinctum, aliaque ejuſmodi atrocia & ſuſpecta ſymptomata: tunc nulla plane vel ferv idiſſimæ quidem æſtatis ratione habita, certiſſime tamen exinde concludat, re ipſa diram pleuritin adeſſe, atque celerrima ſibi expoſcere remedia, & artis ſalutaris præſidia, a preſtantiſſimis medicis, & ipſo quoque Dn. Præſide ſatis accurate deſcripta.

§. XIII.

PErnicioſiſſimæ enim in hoc præcipue morbo acutiſſimo ſunt occaſiones, quæ niſi raptim & tempeſtive præſenti ingentique animo captentur, tum certe plerumque evadunt pernicioſiſſimæ: momentis namque, momentis inquam valetudo & ſalus pleuriticorum conſtat; igitur gnaviter potius hic eſt laborandum, quam ignavirer diu deliberandum. Quare hic vel maxime locum habet ſuum iſtud Senecæ veriſſimum & prudentiſſimum affetum, *epiſt. 78. Brevis morbus ac præceps alterutrum faciet: aut*

ex

extinguetur, *aut extinguet* : quod ipſum dudum ante ita ſcite expreſſerat Cornelius noſter Celſus *lib. 3. cap. 1. Breves acutique morbi vel cito tollunt hominem; vel ipſi cito finiuntur.*

FINIS.

=INV. 9186=